

Det norske arbeiderpartis

19. landsmøde 1906.

Referat.

Møtningen.

Fredag den 13. april samledes ca. 220 partifæller i Kristiania arbeider-samfunds store sal, anmeldt som repræsen-tanter fra det hele land, desuden som ud-sendinge fra Sveriges socialdem. arbeider-parti Wichman, Lindblad, Hans-son og Lindquist, den sidste istedet-for Branting, der ved sygdom var for-hindret fra at komme.

Der var fremmødt følgende repræsen-tanter:

Akershus:

Christian Kleven.
Ole H. Tøkerud.
Hj. Frilstad.
Kasper Hansen.
Nils Olsen.
Lars Gudm.
R. Sandager.
Kristian Nicolaisen.
M. Jul. Halvorsen.
Aleksander Adamsen.
Carl Fall.
Hjalmar Westby.
D. Halsdansen.
Nils Evensen.
Olaf Braaten.
D. Jensen.

Alsel Grifsen.
August Bergeresen.
Johan Andresen.
Nils Gundersen.

Buflerud:

Andreas Tørlund.
Petter Nedberg.
Peder Olsen.
J. Bohmer.
Mathias Martinsen.
Lauritz L. Røppang.
Johan Pedersen.
Mads Baarud.
Berger Berg.
Joh.s Hansen.
Torgrim Bilstad.
P. Sørensen.
M. Stadium.

Bratsberg:

Ole Fjeld.
Olav Røe.
P. R. Saltvig.
H. Serigstad.
Jonas Bjaaland.

Hedemarken:

Chr. Johansen.
Aug. Embretsen.

Ivar Færder.
Arnfin Olsen.
Ole Holmen.
Karl Amundsen.
Ludv. Jacobsen.

Smaalenene:

E. Dahl-Nilssen.
Christian Mikkelsen.
Thv. Svendsen.
Kristian Johannesen.
Ole A. Jitre.
R. Johannesen.
Alb. Møestau.
Gunnar Olsen.
Evan Mattsson.

Stavanger:

Fru Gjostein.
Bernt Skaraas.

Nordre Trondhjem:

A. A. Jensen.
Gerhard Gerhardsen.
Jon Myranes.
Paul Stillestad.
Elias Skogmo.

Utttrondelagen:

Lars Torres.
Rasmus Oddegaard.
O. Paulo.
Lars E. Moen.
Johan Barstad.
Martin O. Traumæl.
Ole O. Fremo.
John Aulstad.
Hans Leveraas.

Malestrand:

P. Moe-Johansen.
E. Dien.
A. Magnussen.
Andreas O. Stien.
Julius Berge.

Bergen:

Ragnvald Paulsson.
Rasmus Abref.
J. Angell-Olsen.
Johan Gudmundsen.
Arne Egge.
L. O. Sæbo.
Andreas Sivertsen.

Drammen:

Andreas Nilsen.
Jens E. Jensen.
Julius Kristiansen.
B. Gaarder.
O. Hovengen.

Fredrikstad:

Johan Pettersen.
Albert Eberhardsen.
Ginar Winger.
Aug. Olsen.
Ginar Johannesen.
Kristian Jakobsen.
Oskar Tobiasen.
Martin Larsen Berge.

Gjøvik:

O. Rynsveen.

Larvik:

Oskar Andersen.

Narvik:

Olof Amundsen.
J. B. Olsen.
Braaten.
Ar. Høiem.
P. M. Rylander.
Jaf Overgaard.
J. Berge.

Sarpsborg:

Carl Johansen.
Ludv. Enge.
Hans Gustavsen.

Sande:

Mathias Johansen.

Trondhjem:

A. Buen.

B. Schei.

Olaf Eggen.

Edd. Brevig.

A. Larsen.

J. Schjolberg.

J. M. Winge.

Tromsø:

Syder Strøm.

Tonsberg:

Anton Jensen.

Vardo:

Egede Nissen.

Norsk orden Verbandi:

Thor Wæraas.

Atsel Jakobsen.

Carl E. Johnsen.

Efr. Christoffer Jensen.

Norsk arbeidsmandsforbund:

Rich. Hansen.

J. Karlgren.

A. Kalvaa.

Jugvald Moen.

Johan Fagerlien.

Hans Berntsen.

Kristiania:

Martha Thnaes.

Helga Thorsen.

Agnes Johansen.

Lydia Olsen.

Hanna Abolsen.

Anna Larsen.

Jonas Nygaard.

Adolf Schou.

Olaf Bakken.

A. Kristiansen.

Lorentz E. Svendsen.

Atsel Andersen.

Kristian Sørensen.

Peter Andersen.

Harald Tobiasen.

B. Zöllner.

Harald Jensen.

Efr. H. Amidsen.

Halfdan Johansen.

S. Lian.

A. Gjoransen.

Jens Pettersen.

B. S. Hagen.

A. Hannevold.

Søren Kristiansen.

August Andreassen.

Jens Teigen.

R. Jakobsen.

R. Eyrén.

Anton Olsen.

Atsel Kristiansen.

Randolf Arnesen.

Atsel H. Johanneesen.

E. Jeppesen.

Olav Kringen.

N. Ugelstad.

Aug. Abjalonson.

H. Meyer.

M. Nygaard.

D. Dahl.

L. Bakke.

Gustav Segersten.

J. Hansen.

E. Carlsen.

D. T. Aasen.

A. Torp.

Johan Andersen.

Die Blyth.

E. Magnell.

E. Bergan.

S. Thalberg.

Aug. Torp.

Edd. Svendsen.

Fredrik Karlsen.

D. G. Gjosteen.

Arnt Namodt.

Albert Andersen.

Oscar Pedersen.

Nils E. Nilsen.
Torger Bahl.
John Wit.
Hans Hansen.
L. Eriksen.
B. Carlsen.
J. Andersen.
A. E. Gundersen.
M. A. Bakke.
A. Arnesen.
S. Jensen.
R. Mittet.
G. Wels.
Ivan Bjerkman.
Jug. Halvorsen.
M. Christoffersen.
Jacob Halvorsen.
Th. Zaaberg.
Eilert Hansen.
Olav Johansen.

Sekretariatet for Arb. faglige
landsorganisation:

D. D. Vian.
Joh. Johnsen.

Landsstyret:

Joh. Gjostein.
Alfred Eriksen.
Torger Braa.
M. Sundby.
Anton Andersen.
Chr. Hornsrud.
M. Ormestad.
S. Østerholt.
Margaretha Strøm.
Oscar Nissen.
Gunnar Sethil.
Magnus Nilsen.

Efterat Sagsforeningernes sangforening ved 10-tiden havde sunget Nils Collett Bogts glødende og manende sang: Den var vor denne jord, den var vor, til toner af den unge norske komponist Peter Reidarson, ønsket partiets ordfører

Chr. Hornsrud

repræsentanterne velkomne, idet han udtalte:

Mine damer og herrer
repræsentanter!

Paa centralsstyrets vegne har jeg den ære at byde eder vel modt til vort forestaende ansvarsfulde arbejde.

Efter snart to aars forløb siden vort sidste landsmøde er det ganske naturligt under stigende interesse, at vi denne gang mødes til kritisk og planlæggelse af vor fremtidige politisk.

Jeg ser mig bestyrket heri af den usædvanlig sterke repræsentation, som her træder sammen.

Vi har idag en saa alsidig repræsentation fra land og by, ja praktisk talt fra Lindesnæs til Nordkapp, at den fortjener navn af Norges folketing. Vort landsmøde repræsenterer det arbejdende folks interesser i langt højere grad end noget storting.

For nærværende knytter der sig desuden ganske ekstraordinære interesser til dette møde af hensyn til fjeraarets mange begivenheder.

Vi, som har haft med partiets ledelse at gjøre, vi skal staa til regnskab for alle vore handlinger, alt hvad vi har talt og skrevet under denne frie.

Landsmødet har ret og pligt til at kræve partiets tillidsmænd — kræve os alle til regnskab for enhver handling, vi har udført som partiets repræsentanter — ikke bare for mulig direkte overtrædelse af de vedtagne programbeslutninger, men ogsaa for vor stilling til partiets taktiske enhed.

Herunder maa ganske selvsølgelig centralsstyret staa med det første og største ansvar — og det ikke bare for egne handlinger, men tildels ogsaa for de andre tillidsmænds handlinger.

Centralsstyret skal simpelthen staa til ansvar for alt, saa langt det har haft virkemidler til sin raadighed.

Vi er os dette bevidst, idet vi indbyder landsmødet som vor højeste inappellable domsmyndighed til kritik af vore handlinger.

Før vor fremtidige stilling som et enigt stærkt parti udad er dette nødvendigt, naar det kun sker inden saglighedens grænser.

Naar partiets enhed ikke altid har været tilstede i ønskelig grad, da skriver dette i de fleste tilfælde sig formentlig nærmest fra mangel paa greie og udtømmende løbbestemmelser til opnaaelse heraf.

Stylden er sandsynligvis mere af institutionel end individuel art.

Hidtil har nemlig vort parti stået uden betryggende kontrolmiddel i løvs form mod brud paa taktik og program.

Centralskret har derfor ikke været tilbage for at træffe nytte af fjoraarets lærepenge, idet vi har fremlagt lovforslag tilfaldende at holde partiets repræsentationsenhed oppe.

Før enkelte vil vistnok en saadan løbforandring ved første øiekast opfattes som en unødigt tvang, men ved nærmere eftersyn, maa denne betænkelighed vige for nødvendigheden af partiets enhed.

Førresten er denne tale om tvang mere en indbildning end en realitet; thi i de store principager der skal vi være enige, og i de smaa kan vi uden offer være enige. Og hvad den enkelte mener at tage indad i "frihed", det vinder partiet som helhed udad i styrke.

Dette er den nærmeste, den taktiske side af unionsfagets indvirkning paa vort parti. Forøvrigt tillægger ikke vi socialdemokrater unionsfagets løsning den samme betydning som de andre partier. Selvfølgelig tog vi del i denne, men det skede i første række, for at opløsningen maatte foregaa med fredelige midler.

Og at dette lykkedes, det sætter vi foran som det største ved hele sagen.

Vor tro paa socialdemokratiets evne til at fremme fredssagen fik — trods alt — ny næring ved unionskonfliktens løsning i Karlstadoverenskomsten.

Ud fra den opfatning er det, at vort fremtidige arbejde uomgængeligt skal ta sigte paa at gi fredssagen stadig ny næring i norsk politik — og derigjennem Sveriges ogsaa.

Vi pligter at bygge videre, hvor de borgerlige partier slap.

Vi pligter at bygge videre paa den etablerede fredszone og derved skabe den platform, som Sveriges fredsdemokrati skal staa paa i kampen mod militarismen paa hin side Skjolen.

Herved er ogsaa vor stilling til den nye norske grænsefæstningspolitik og de partier, som bærer denne frem, fastslået.

Vi norske socialdemokrater skal være de nye grænsefæstningers første fiende.

Og saa skal det under de kommende kampe vise sig, hvilke partier det er, som bygger paa Karlstadoverenskomsten som en virkelig fredstraktat.

Jeg vover at hævde, at kun de partier, der tar konsekvensen af Karlstadoverenskomsten med varig fred fra svensk side for øie — kun de partier har ret til at føre det store ord om fred og broderkab i Norden.

Europa har længe haft sit "urolige hjørne", hvad Europa nu trænger, det er et "fredshjørne".

Sveriges og Norges socialdemokrater vil ta arv af Karlstadoverenskomsten med denne skønne opgave for øie.

Vi har set, hvilke svære løst vore svenske partifæller tog for: "Retfærdighed mod Norge! Fred med Norge!"

Vi tør trygt bygge videre paa deres retfærdigheds- og fredssindslag som vore mest betryggende grænsefæstninger.

Hvad borgerpartierne forgjæves leder efter, det ligger for socialdemokratiet klart i dagen — nemlig fællesinteresserne.

Kun ved at bringe disse i forgrunden, stat og stat imellem, menneske og menneske imellem, kan "fred paa jorden" naa frem af taagernes talemaader og omdannes til virkelighed.

Naar Sverige idag sender os sine repræsentanter, nemlig d'hr. Lindquist, Lindblad, Wickmann, Hansson, da hilser vi dem velkommen som de første budbærere om fred og god forstaaelse i Norden.

Vi hilser dem som de første kulturbyggmestre, der skal planlægge Europas fredshjørne i Norden. Vi hilser dem med haandslag over de raserede grænsesæstninger til kamp mod militarismen og kapitalismen uanset paa hvilken side af Rjolen disse kultursfiendtlige væsener maatte befinde sig.

Saaledes skal socialdemokratiets mænd og kvinder haand i haand danne en eneste stor international broderkjede, der engang skal omslutte den ganske jord til menneskeslegternes økonomiske frigjørelse.

Som vor fiende, kapitalismen, er international, saa maa ogsaa socialismen altid vedbli at være det.

I forvisningen om, at Det norske arbeiderparti aldrig vil glemme dette — aldrig glemme sin kampstilling til det samfundsbestyttede tyveri — udbytteretten — aldrig glemme sin stilling som proletarietets repræsentant for de dybeste dybder i samfundet, erklærer jeg herved

Det norske arbeiderpartis 19. landsmøde, Norges folketing, for aabnet.

Derpaa sang sangforeningen arbeidermarseillaasen "Nu dages det brodre".

Redaktør Vindblad

fra Goteborg takket de norske partifæller for indbydelsen og velkomsthilsenen. Da de norske delegerede ifjor i februar maaned kom til Stockholm for at raadslaa om, hvad man vidste forestod, trodde dog ingen, at begivenhederne skulde udvikle sig saa hurtigt som tilfældet blev. Men det svenske arbeiderparti havde tagt sin position til hvad der kunde komme, og den 1. maj gav man nordmændene et nyt haandslag og en ny forsikring om, at de svenske arbejdere vilde værne om freden paa den skandinaviske halvø. En tid saa det truende ud; landene

var nær ved en gjerning, som ingen af os onsket. Nu er tiden over og vi ser tilbage med tilfredshed. Vistnok er situationen idag en anden, men det er fremdeles en nødvendighed at holde sammen og paa ny bekræfte, at vi vil være med at arbejde for den union, som alene kan bestaa, arbeiderets union. Der maa altid være meningsbrydninger, selv inden et og samme parti, og taleren udtrykte sin glæde over sammen med sine landsmænd at faa overvære den drøftelse, som de forskellige spørgsmål vilde bli tildelt paa Det norske arbeiderpartis møde.

Talen modtoges med livligt bifald.

Fra Branting referertes et telegram, hvori udtaltes onsket om godt broderkab i arbeidet for demokratiets udvikling.

Fru professor Tiraspolsky

fra Tomsk i Rusland holdt derpaa følgende tale paa fransk, som journalist Vidnes overfattede:

Partifæller!

Jeg tilhører ikke det socialdemokratiske parti som en bestemt organisation, men som enhver russer, der tænker og føler, tilhører jeg efter min dybeste overbevisning det ene parti, som kæmper mod vold og grusomheder og kæmper for sine menneskelige rettigheder og et menneskeværdigt liv. De som fører denne kamp findes imidlertid hovedsageligst i arbeiderpartiets midte og vi andre maa hjælpe dem i denne kamp med alle mulige midler.

Om den vesteuropæiske arbeiders stilling er daarlig og ond og maa gøre travpaa mange forbedringer, saa er det intet imod hvad den russiske arbeider maa taale.

Lad os bare kaste et blik paa hans liv og undersøge, hvad han faar for sit galeiarbejde. Den russiske arbeider er beskæftiget 12 a 14 timer hver dag, og i mange fabrikker drives ogsaa natarbejde, der varer 6 timer. Lønnen er fra 15 a 20 rubel — 30 a 35 kroner — pr. maaned, mens f. eks. den engelske arbeider tjener tre

gange saa meget for 9 a 10 timers arbejde. Næringsmidlerne koster derimod i Rusland ligesaa meget som hvor som helst ellers i Europa. Hvorledes skal saa en russisk arbeider kunne eksistere med disse penge. Han sulter med hele sin familie, spiser tørt brød, fedt og drifter modbydeligt ol, som han blir fuld af. Og hvorledes ser saa hans bolig ud? Jeg har engang besøgt arbeiderkaserne i Vafu, hvor der som bekendt findes nastakilder, der indbringer sine eiere millioner og atter millioner. Pengene havde saa liden værdi for eierne af disse kilder, at da en af eierne, en Rotchild fik telegram om at flere af hans kilder brændte, hvilket vilde si, at han tabte flere tusen rubel hver dag og at der maatte slukkes, telegraferede han tilbage, at man selvfølgelig maatte skynde sig til at ta flere fotografier af de brændende kilder. Og disse Rotchilder, som behandler pengene paa denne maade, holder de elendigste, mørkeste og mest forfaldne ronner som boliger for sine arbejdere; flere familier stuvdes her sammen i et eneste lidet rum. Dette arbejde (ved nastakilderne) er overordentlig farligt, det afføder et uhyre antal sygdomme, men indehaverne af kilderne har ikke hospitalet, som kan bruges. Det er en 5 a 6 aar siden dette.

Og saaledes er forholdene i de fleste russiske fabrikker.

For at ha en ydmyg og lydlig befolkning mellem sine hænder, gjør den russiske regjering og bourgeoisie intet for at opløse folket, men gjør det heller henfaldent til druffenskab og hidser det op mod de intellektuelle, som med de utroligste ofre og anstrengelser forsøger at aabne arbeidernes øine.

Og saaledes begynder den russiske arbeider, som nu kan se mere klart, at kjæmpe den økonomiske kamp mod sine undertrykkere, fabrikeierne. I tidens løb er denne kamp ogsaa blit politisk, da arbeiderne har forstaaet, at det er umuligt at saa gennemført noget under det nuvæ-

rende regime: Streiker er nemlig strengt forbudt. Efter 1870 begyndte en række streiker mere og mindre betydningsfulde; men lidt efter lidt har dette endt i en stor streikebevægelse i oktober ijjor, i hvilken omtrent hele det arbejdende folk i Rusland har deltat.

Det syntes en tid som om det russiske folk, specielt arbeiderne, havde opnaaet nogen rettigheder eller forbedringer i sine forhold, men i den efterpaa følgende reaktionsperiode har man tat tilbage omtrent alt, hvad man med saa store ofre havde opnaaet. For vieblikket synes den russiske arbeiders stilling at være absolut forfærdelig. Som følge af, at mange fabrikker har maattet slaae, er mange arbejdere kastet paa gaden eller jaget fra byerne ud paa landet, hvor sulten foraarjager forfærdelige ødelæggelser. De dør af tyfus, de fylder fængslerne, de udviges til Sibirien, de berøves sin ære, mishandles af kosakerne og blir nedsludte.

Den forblindede russiske regjering vil ikke se, at man ikke dræber folkets vaagne samvittighed ved at dræbe menneskene, og langt mindre ideerne, naar disse er blit dem dyrebare ved at man har maattet udgyde meget blod for dem.

Hvis vi betragte et landkart vil vi se, at jordens overflade er delt i flere forskellige farvede stykker. De forskellige farver betyder, at jorden er delt i forskellige riger, beboet af forskellige folk, som har forskellige tro, sprog, sæder og tilbøieligheder til forskellige interesser. Men ethvert af disse folk har én klasse blandt sig, som overalt i verden har de samme interesser, den samme fælles tro, det samme maal, som fører den samme kamp, den undertrykte kamp mod sine undertrykkere, som ønsker at leve et menneskeværdigt liv, og som har den tro, at alle mennesker paa samme maade har ret til de jordiske goder, og at der ingen privilegier er til for de rige, som kun udbytter de fattige. Denne klasse er arbeiderklassen, som mer og mer

jamler sig under socialdemokratiets røde fane.

Det er derfor jeg henvender mig til det norske socialdemokratiske parti og anmoder det om at hjælpe de kjæmpende russiske arbejdere, om ikke materielt saa dog moralsk ved at tilkjendegi dem sin sympati og solidaritet.

J, som er samlet her idag, for frit og uden frygt at raadslaa om hvad J maa kræve, ber jeg om at mindes eders russiske brødre, som er levende begravet i fængslerne eller er sendt til Øst-Sibirien, og som kjemper for vor fælles sag, om at huse de ufrydlige ofre, mænd og kvinder og endog børn, som blir mishandlet og stult af den russiske hoddet, regjeringen.

Lad os altsaa ønske, at Deres blod ikke maa flyde forgjæves, og at deres minde maa leve i alle arbeideres taknemmelige hjerter verden over.

Fru Tiraspolskys tale hilse des med demonstrativt bifald.

Man gif saa over til

landsmodets konstitution og forretningsorden.

Fuldmagterne godkjendtes enstemmig efter komiteens indstilling; idet det oplystes, at endel senere indkomne fuldmagter vilde fremlægges i løbet af dagen efter fuldmagtskomiteens behandling af dem. Overretsagfører Hammer vilde tiltvinge sig ordet angaaende sin fuldmagt, der ikke var godkjendt, men blev afstaaet af ordføreren.

Forretningsordenen vedtoges i sin helhed, idet endel forslag om en forandret og forlænget mødetid faldt med overveiende majoritet.

Som dirigenter foreslog Østerholt Jeppesen og Buen, der valgtes enstemmig med afklamation, efterat endel andre forslag var tat tilbage.

Gjostein (Stavanger) foreslog at diri-

genterne, ordføreren og partiets forretningsfører skulde vælge sekretærer.

Gornsrud fandt fremgangsmaaden noget usædvanlig, og Magn. Nilsen hævdede, at man ikke maatte ta glansen af sekretærernes arbejde ved denne fremgangsmaade. De indehavde tillidsposter og maatte som tillidsmænd vælges af forsamlingen. Kalvaa trodde heller ikke at en valgt sekretær vilde undra sig sit hverv. Man frede til skriftlig afstemning, der havde det udfald, at fru Marg. Strøm valgtes med 176 st., Sævi (Tr. hjem) 116 st., H. Meyer og Rand. Arnesen (Ar.ania) med 112 og 60 st. Til suppleanter valgtes Braa, L. Jakobsen, Holmen og Øsc. Pedersen.

Sympatiindtalelse for de russiske arbejdere.

Mens man ventet paa optællingen fik dr. Erikson ordet i tilslutning til det af fru Tiraspolsky holdte foredrag. Ingen lider sig som russerne, ingen kamp er saa haard som deres for at naa frihed og retfærdighed. Vi som hylde fredstanken styr blodsudgydelser, men menneskelighedens og retfærdighedens seir maa tilkjæmpes hvilken vei der end gaaes. Taleren foreslog følgende sympatiadresse:

“Det norske arbeiderparti uttaler sin dybe samfølelse med den frihedskamp som føres i Rusland. Alt hvad der findes av retfærdighedsfølelse i den civiliserede verden, staar paa frihedskjæmpernes side, og det er vort haap, at det ikke maa vare længe før den fulde og endelige seir er vunden.”

Landsmodet bekræftet sin solidaritet med de russiske arbejdere ved en begejstret tilslutning til dr. Eriksons forslag.

Jeppesen

indtog dirigentpladsen og henledet opmærksomheden paa dagsordenens 14 hovedpunkter. Man maatte ikke ødsle med tid i begyndelsen for tilslut at fare over de resterende sager med en havelab. Vi var

ikke kommen sammen for at spille fliser, men for at bruge socialismens blanke øks. Han bad forsamlingen støtte dirigenterne i deres bestræbelser for en saa hurtig og bestemt afgjørelse af spørgsmaalene som mulig. Han var personlig en lidenskabelig elster at tobak, og det var en lidelse for ham i 4 dage at undvære denne herlige urt. Men lidelsen vilde ikke bli mindre ved at han skulde sidde og se forsamlingen dampe paa sine cigarer og piber. Han foreslog at tobaksrøgning skulde være forbudt, hvilket fandt enstemmig bifald.

De ikke behandlede mandater blev nu fremlagt. Følgende godkjendtes:

Som første suppleant for Halvor Braaten, moder for Bratsbergs amts arb. parti Halvor Serigstad, Hollen, og for Carl Olsen, Østre Akers arb. parti, moder Olaf Kalfstansen, Ole Hovengen mødte for Drammens jern- og metalarb. forening.

Stortingsmand Berge var valgt først fra Tromsø soc. dem. foren., men havde siden modtaget valg fra Narvik soc. dem. forening, i hvilken anledning han havde henvendt sig til Lyder Strøm for at overdrage ham det forstnevnte mandat.

Komiteen fandt ikke at jaadan overdragelse var tilladt, og fik støtte heri af landsmødet.

Angaaende overrettsfogeder Hammers fuldmagt fra den nystiftede løsarbejderforening i Kr. a, fremla fuldmagtskomiteen følgende udtalelse:

I anledning formandens udtalelse ang. o. r. fogeder Hammers forsøg paa at faa ordet ved mødets aabning vedrørende et formentligt mandat til mødet fra løsarbejdernes forening, udtaler komiteen: Da centralskyret i mode mandag 9. ds. har besluttet, at løsarb. forening paa grund af dens forhold til fagorganisationen samt efter foreningens love ikke kan optages i Det norske arbeiderparti, bortfalder spørgsmaalet.

D. G. Gjølsteen fandt at man af centralskyrets fremgangsmaade let kunde faa indtryk af, at man havde søgt

at holde en forening af arbejdere udenfor partiet. Var dens love til hinder herfor, burde man søge at faa disse forandret, saa optagelse i partiet kunde ske. De arbejdsløses forening var kaldt en streikbyrderforening, desto større grund var der til at prøve at gjøre gode folk af dem. Det var en tvilsom sag at stille sig afvisende overfor en arbejderforening og taleren beklaget centralskyrets holdning. Man burde ialfald faa bedre underretning om sagen, saa de der skal votere herover, havde betingelser for at domme i sagen.

Dirigenten bemærket, at naar centralskyret havde negtet optagelse af Løsarbejdernes forening, fik man ha tillid til dets afgjørelse.

Rich. Hansen: Centralskyret har kun tat det henyn, som partiet skylder fagorganisationen. Det havde for været paa-talt, at partiet optog foreninger, hvorved det tilfidesatte fagforeningernes berettigede interesse. Medlemmerne af den heromhandlede forening kunde alle tilsluttet sig en anden tidligere bestaaende forening. Naar de stiftet en egen forening, maatte de ha en speciel henfigt hermed. Arbejderbureauets virksomhed — hvor der gaves arbejdsanvisning udenom alle almindelige regler, var kjendt nok. Partiet kan ikke opta foreningen, og Hammer maatte kunnet skaffe sig et andet mandat end fra de arbejdsloje.

Magn. Nilsen: Formanden i arbejdsmandsforbundet, Rich. Hansen har meddelt grunden til centralskyrets stilling, nemlig de arbejdsløses forhold til fagforeningerne. Begge repræsentanter fra Arb. sagl. landsorganisation som sidder i centralskyret havde fraraadet optagelse, og de andre havde i sagens anledning kun hævdet respekt for fagorganisationen.

Federjen paapegte en paragraf i Løsarbejdernes forenings love, nemlig at kun norske statsborgere kunde optages som medlemmer, og dette stred mod arbeiderpartiets opfatning.

Gilert Hansen: Her er referen-
ter tilstede fra borgerpressen. For at ikke
disse atter skal strige op om sagforenings-
tyranni er det nødvendigt at oplyse, at
den forening det her gjælder ikke har vare-
tat arbeidernes tarv (og det er den første
fordring vi maa stille) men modarbeidet
dem.

K. Jensen: Vi maa agte os for
at splittes, derved svækker vi vor magt.
Naar der er former en gruppe af arbejdere
kan gaa ind under, er det forkasteligt at
danne en egen ny forening for sig selv.

D. G. Gjøsteen kunde vel være
med i at advare arbeiderne fra at stifte
nye unødvendige foreninger; men det var
et langt skridt herfra og til paa en maade
at lægge en dæmper paa organisations-
lysten. Vi har desuden mange selvstæn-
dige foreninger, der godt kunde gaa op
i andre. Sagen var omtaaelig, men ta-
leren havde ved den førte debat opnaaet
sin hensigt at faa faste lidt klarhed over
den dunkle affære.

Berg fandt, at det let kunde faa
udseende af, at man af personlige moti-
ver havde truffet sin afgjørelse. Central-
styret burde undersøge sagen nøiere.

K. Jensen protesterede mod, at per-
sonhensyn paa mindste maade havde spil-
let ind.

Magnell: Der findes sagforeninger
i alle brancher som disse løsarbejdere kun-
de tilslutte sig.

Chr. S. Knudsen mindet Gjøsteen
om debatten i Ar. a kommunestyre om denne
forening.

Gjøsteen havde kun villet hævde
foreningsfriheden, og en forening der aner-
kjender partiets program og love bør ikke
holdes udenfor partiet.

Angell-Olsen mente, at man ikke
kunde diskutere spørgsmaalet om en repræ-
sentants adgang fra en forening som ikke er
indmeldt i partiet, spørgsmaalet er om cen-
trals styrets afgjørelse er rigtig, og det blir
en sag, som det nye landsstyre faar ta
sig af.

Rich. Hansen: Skal foreninger som
denne optages i partiet kan sagorganisa-
tionen ikke tilslutte sig det.

Dr. Rissen paaviste, at landsmo-
det ikke kan beslutte noget her, da det ikke
kjender vedkommende forenings love. Man
kunde kun henvise til, at centralsstyret, som
havde sat sig ind i sagen, havde negtet op-
tagelse.

Mandatkomitéens indstilling angaaen-
de Hammers mandat fra løsarbejdernes for-
ening bifaldtes med 8 st.

*

Forsporandringer.

§ 3 p. 2 der foreskriver, at "Soc.
Dem." jensef inden 14 dage efter de ved-
tagne indbetalingstider skal indeholde en
fortegnelse over de organisationer der staar
til rest med kontingent, foreslog central-
styret burde udgaa, da det ikke fandt det
nødvendigt eller formaalstjenligt i vore
offentlige organer at publicere denslags
til administrationen hørende indre forhold.
Forslaget vedtoges enst.

Til § 4 p. 3, foreslaa forslag fra Smaa-
lenenes amts arbeiderparti, gaaende ud paa,
at samorganisationer (by- eller amtsorga-
nisationer) skulde ha ret til at jende en
repræsentant for hvert paabegyndt antal
10 foreninger tilsluttet samorganisationen.

Moeskau motiverte forslaget, idet
han udtalte, at efter det omfang landsmo-
derne antog efter de nuværende repræsen-
tationsregler, vilde man praktisk talt kun
være henvist til at afholde dem paa 3
steder: Kristiania, Bergen og Trondhjem.
Andetsteds er der ikke lokaler, som er stort
nok til at rumme alle vore repræsentan-
ter. Og saa blir landsmoderne svært
tingvinte og kostbare foranstaltninger. For-
slaget var fremkommet for at forenkle lands-
moderne sliq, at de kunde afholdes ogsaa
i mindre byer. Trodde heller ikke par-
tiets interesser vilde lide, om repræsen-
tationsretten indskrænkedes som af Smaa-
lenenes amtsarbeiderparti foreslaat.

Andr. Nielsen (Drammen) kunde ikke gaa med paa denne lovændring og antydet et andet forslag, som

ordstyreren (Jeppesen) ikke kunde tillade fremført som bænkeforslag.

Med stort flertal faldt Smaaleneses forslag.

§ 4 p. 8 g foreslog centralsstyret, at ordet "tid" udgaar, saa landsmødet kun bestemmer stedet for næste landsmøde. Det vedtoges enst.

§ 5 foreslog centralsstyret, at landsstyrets antal indskrænkes til fra indtil 25 til indtil 19 og centralsstyrets antal fra 11 til 9.

M. Nilssen: Det var ikke meningen at reducere landsstyrets indflydelse, derfor var en lignende reduktion i centralsstyrets sammensætning foretaget, men det nuværende store landsstyre var ikke effektivt. Det blev for kostbart at indkalde. Det maatte etableres sli, at man virkelig havde nytte af det, og ikke af økonomiske grunde betænkte sig paa at lade det træde sammen. Man maa vælge et mindre antal og repræsentanterne i landsstyret maa ikke bo lige oppe ved Ishavet.

Knudsen: I Soc.-dem. forening havde man været imod centralsstyrets forslag og i stedet foreslået "at landsstyret vælges af samorganisationerne, én for hver amts- eller byorganisation for ét aar ad gangen. Rejse- og diæutudgifterne for landsstyremødernes afholdelse udredes af samorganisationerne." Antallet af udens landsstyremedlemmer bør heller øges end formindskes. Samorganisationerne maatte kunne bære disse udgifter, da forandringen fra årlige til treårige landsmøder betød en stor besparelse for dem. Landsstyret som var tænkt paa en maade at erstatte landsmøderne, var en udemokratisk institution, og endnu mer udemokratisk var det at gaa med paa centralsstyrets indskrænkning af det.

Overgaard foreslog den nuværende ordning bibeholdt, og søgte sig brost-

holden ved partisekretærens udtalelse om Ishavsrepræsentanterne.

Mr. Johansen: Skal vi ha et effektivt og et virkeligt landsstyre, kan det ikke bestaa af medlemmer, som bor rundt Kristianiafjorden. Knudsens forslag var en uretfærdig fordeling af udgifterne; for de nordlige samorganisationers vedkommende blev det en udgift af 200 kr. at sende en mand til Kristiania. Bedst var det at saa landsstyret bort.

Chr. Johansen foreslog § 5 uforandret. Naar kontingenten er bleven forholdet, faar vi se at saa raad til at holde et effektivt landsstyre paa 25 medlemmer.

Buen: Hvis landsstyrets virksomhed skal vedbli som hidtil, var en indskrænkning vistnok nødvendigt. Men at sammentale landsstyret til møder i Kristiania, var ikke altid nødvendigt. Knudsens forslag var demokratisk, men det betød en kontingentforhøjelse og for at bli retfærdig maatte landsstyret holde møder rundt om i landet, og det vilde ikke lede til mindre udgifter for partikassen at flytte centralsstyrets medlemmer til Bergen, Trondhjem og Narvik. Skulde man bare afholde møder, vilde det, hvorledes man bar sig ad, bli nødvendigt at tomme kasserne, men han haabede, at man vilde benytte sig lidt mer af post, telefon og telegraf i aaret 1906.

M. Nilssen vilde si til Johansen fra Hamar, at udgifterne til at sammenkalde landsstyret vel kunde overkommes, men da maatte man ta af de midler, som nu anvendtes til agitationen. Spørgsmålet var paa hvilken maade man ansaa pengene bedst anvendt. Personlig kunde taleren ikke forsvare, at anvende 1000 kr. for at indkalde et landsstyre. Dette skede aldrig for at behandle særinteresser, men de store hovedprinciper, som ligger til grund for vor bevægelse, og da er det ikke saa magtpaaliggende at alle distrikter i landet blir repræsenteret. Hvis loven blir som nu, vil landsstyret fremdeles vedbli at være en død institution.

Br a a var enig i, at samorganisatio-
nerne selv burde vælge sin repræsentant
til landsstyret, men udgifterne burde bæres
med en halvpart af landsorganisationen
og amsorganisationen.

Ehr. J o h a n s e n: Landsstyret bør
være sterkt repræsenteret fra det hele land,
og besparelsen ved en indskrænkning af 25
til 19 medlemmer blir alligevel ikke stor.

Joh. J o h n s e n mente, at man ikke
havde tilstrækkelig erfaring for om lands-
styret er en heldig institution, men da det
er særlig økonomiske vanskeligheder, som
filler sig iveien, faar vi haabe det blir be-
dre i fremtiden. Men klart er det, at vi be-
ghynde med et for stort medlemsantal i
landsstyret, og naar dette af den grund har
viist sig upraktisk faar vi indskrænke antal-
let og se, hvorledes det da kommer til at
virke. Virker det heller ikke da tilfredstil-
lende faar vi paa et senere landsmode ta
spørsmålet om ophævelse af hele landssty-
ret under overveielse. Soc.-dem. forenings-
forslag er umuligt, man har efter det in-
gen oversigt over, hvor mange repræsentan-
ter, der vilde afgi mode, og kunde saaledes
ikke paa forhånd vide om man havde raad
til at indkalde landsstyret eller ei.

H a n s e n (Wikerfjund): Centralstyret
besorger de løbende forretninger og det er
ikke ret at ta midler fra det, som det haardt
trænger i agitationen. Amsorganisationen
i Buiserud havde erfaringer i denne ret-
ning; det koster den 60 kr. at faa en mand
ned fra Hallingdal og man maa ofte af-
holde sig fra at sammenfalde til fællesmode,
hvor ønskeligt det end kan være. Det ene
forslag her er ikke mer demokratisk end det
andet; fra alle landets egne kan vi faa al-
ligevel ikke bli repræsenteret i landsstyret.
Lad centralstyret anvende mest mulig i agi-
tationen og lad os formindste landsstyre-
medlemmernes tal.

S æ b ø: Man fik altid veie den øko-
nomiske side med de praktiske fordele. Den
nuværende ordning var ikke hensigtsbæren-
de, det havde vi erfaring for. Vil partiet
ha udbytte af denne institution bør vi gaa

med paa indskrænkningen. Men de forskjel-
lige samorganisationer skal selv vælge sine
repræsentanter. Udgifterne maa bæres helt
af partiet.

U g e l s t a d: Landsstyret maa repræ-
sentere saa vidt mulig alle landsdele. Naar
væsentlig pengehensyn var det afgjørende
vilde taleren henvise til soc.-dem. forenings-
forslag. Samorganisationerne tjener saa
meget paa, at de aarlige landsmoder er
sloiset, at de bør ha raad til at sende en
mand til landsstyret. Forbindelsen mellem
dette og centralstyret kan ikke som Buen
foreslog se skriftlig, mundtlig forhandling
er nødvendig.

M o e-J o h a n s e n: Man kan lige
godt kalde centralstyret "landsstyre" som et
landsstyre efter den foreslaede indskræn-
ning. Han vilde stemme mod forslaget.

A n u d s e n fremjatte det ovenantviede
forslag med den modifikation, at landsstyret
skulde bestaa af en repræsentant fra hver
amsorganisation og de i amtet liggende
byer tilsammen og desuden en repræsentant
fra samorganisationerne i Bergen og
Trondhjem.

S æ b ø: Vi har brug for alle vore
penge i agitationen, naar vi staar lige for-
an valgene.

Der foreslaa tre forslag; det der gik ud
paa, at paragraf 5 skulde bli uforandret
forkastedes, ligeledes Anudsens forslag,
hvorefter centralstyrets forslag vedtoges.

Mødet hævedes kl. 2.20.

Eftermiddagsmødet fredag.

Ordstyrer Buen:

Endel mandater godkjendtes: Anna
Larsen som avisbudenes repræsentant og
J. M. Winge fra malerjvendene i Trond-
hjem.

M a g n e l l udtalte: De, der har
fillt sig ud fra Malerjvendenes fore-
ning og dannet en ny forening, som
de kalder N. malerforbunds Kristiania-

afdeling, kan vi ikke anse som partifæller, idet de ikke staar tilsluttet partiet.

Efter Malerforbundets love skulde dets forretningsfører, som repræsenterede Trondhjemsmalerne, tilhøre denne nye forening i Kristiania. Af den grund stemte hr. Magnell mod hans mandats godkendelse.

Partiets stilling til militarismen.

Magnus Paulsen motiverte Bergegensforslaget, der gik ud paa at stryge ordene: "indsættelse af almindelig folkevæbning" af partiprogrammets 15. post.

J sit lange antimilitaristiske foredrag udtalte han bl. a.:

Naar nogen spør mig, hvad jeg mener socialdemokratiet i vore dage først og fremst maa bekæmpe, svarer jeg: militarismen.

Rigtignok bekæmpes denne ved bekæmpelsen af det kapitalistiske system, men vi bør ta mere direkte sigte paa militarismen, der bidrager til at opretholde eller forlænge kapitalismens bestaaen. Ja, kapitalismen bestaar kun ved hjælp af militarismen, som midlet for magthaverne til at undertrykke folket. Militarismen anvendes ikke bare mod de saakaldte ydre fiender, men ogsaa mod landets egne arbejdere for at opretholde den "borgerlige orden", d. v. s. vareta magthavernes interesser, som fjenden falder sammen med folkets.

Alle socialdemokrater er enige i at modarbejde militarismen, der aarlig koster de europæiske lande 10—11 milliarder. Harde disse summer været anvendt til produktivt og forædlende arbejde, vilde verden nu ha set anderledes ud.

De er ogsaa enige i at fordomme angrebskrig, men om spørgsmaalene forsværskrig, folkevæbning og afvæbning bliver uenighed.

Folkevæbningens tilhængere mener, det er nødvendigt for folkene at staa væbnet. Dette standpunkt er ligesaa uholdbart som Jaures og Bebel's, der gaar ud

paa, at forsvarskrig er berettiget. Tror man paa muligheden af angreb udenfra og holder man absolut paa, at man bør forsvare sig, maa man forsvare sig bedst muligt, og derfor maa man ruste bedst muligt, og det er da inkonsekvent at modarbejde militarismen. Indskrænktes denne, faar man et daarligt forsvær, som er en latterlighed. Enten tror man paa hærens og flaadens nødvendighed og gjør mest mulig for militarismen, eller man tror den er overskudig og skadelig, ialfald for arbejderne, og fordømmer den helt.

Er menneskene saa gode, at de ikke vil overfalde dem, der er daarlig rustet, og det maa jo de mene, der holder paa et mindre godt forsvær, da maatte menneskene være djæble, naar de angreb de, der slet ikke var rustet og ikke vilde krige. Folkevæbning fører ligesaa sikkert til kapvæbning som militarismen fører til kaprustning.

Kapitalisterne er de eneste arbejderklassen har at verne sig mod, foruden de vilde dyr. Arbejdernes internationale forstaaelse vokser for hver dag, og de vil ikke dræbe hverandre. Derfor onster kapitalisterne, at arbejderbevægelsen skal knuses, og fordi arbejderklassens feir i et land vil skade kapitalisterne ogsaa i andre lande, er de enige i at undertrykke arbejderne og deres organisation.

Skulde saa galt ske, at et lands arbejdere lar sig benytte af magthaverne til at bekriige et andet land, sif vi betragte dem som vilbædte mennesker og ta venligt imod dem uden at forsvare os. — Gustaf Adolf og presten paa Rongsberg sa, at "den bedste kristen er den bedste soldat", men vi faar praktisere den lære som Kristus forsegte. Den staar i strid med, hvad Moses sa: "Die for oie, og tand for tand," og istedetfor at slaa ihjel og myrde pr. kommando faar enhver adlyde sin egen samvittighed. Kristus sa: "Naar du faar et slag paa den ene kind, saa vend den anden til." Men de kristne kapitalister sier: "Myrd, saa det forslaar, saa vi kan

tjene penge." Presterne hjælper dem trofast i bibelfortolkningen. Det er blit religion, at alle maa kunne haandtere vaaben, og derfor løber man grasfat efter rifler og opretter skytterlag og vil endog indføre skydekunsten i skolerne.

Det er paa høi tid, at socialdemokratiet sier sin mening.

Blev jeg angrebet af en gal mand, vilde jeg naturligvis forsvare mig, ja, selv skyde ham ned, dersom jeg ikke kunde gjøre ham uskadelig paa anden maade. Men der er forskjel paa at forsvare sig mod et forrædt eller forbryderisk enkeltvæsen og at si til et helt folk: "Vi skal ikke dræbe." Et helt folk er ikke gal i den forstand som det enkelte individ kan være det. Det er magthaverne, som i dette tilfælde er gale, og dem faar vi jo ikke prygle; de sender arbeiderne ud som kanonføde. Magthaverne faar besørge krigen selv og skyde hverandre ned.

Folket maa negte at lytstre magthaverne.

Overfor krigen skal vi resignere, resignationen pletter ikke karakteren, men udvifler personligheden.

Krigen er forresten nu blit saa dyr, at selv kapitalisterne spekulerer paa, om den egentlig svarer regning. Krigens kostbarhed er paa god vei til at umuliggjøre den.

Det hænder ogsaa, at militære af rent moralske grunde fordommer krig.

Men fra den organiserede arbeiderstand maa bevægelsen mod militarismen udgaa. Tidspunktet er heldigt for en antimilitaristisk agitation. Men holder vi paa folkevæbning, gir vi militaristerne og kapitalisterne ligesom en tanke om, at dette med vaaben og krig er noget selv ikke arbeiderne kan slippe.

Folkeopinionen er en magt, som selv magthaverne lar sig paavirke af. De arbejdende klasser har ikke nogen fædrelandshæderlighed i den forstand som patrioterne mener. Menneftelshæderligheden er en større følelse. Vi blir ikke kvit militarismen

for arbeiderne negter at la sig benytte som redskaber i mordhaandverket. Militarismens afslæffelse ad parlamentarisk vei vil ta lang tid.

De borgerlige fredsvenner er kommen saa langt, at de fordommer angrebskrig; vi socialdemokrater maa ta forsvarkrigen med i vor fordommelse. Ved folkevæbning gjør vi bourgeoisiet den indrømmelse, at vaaben er nødvendig for folkene. Mod arbeiderklassen vil vi ikke bruge vaaben. Arbeiderne i andre lande skal bli vore venner. Forsvarkrigen fordommes ikke af feighed og selvpogivelser; de feige vover ikke at fordomme krig, de har ikke moralsk mod til det. Der skal mere mod til at bryde med en fordom som krigen, end til at krige. Det krigerste mod er ofte hævn-torst. Faar folkevæbningen stemning for sig hos os, vil den ogsaa faa stemning for sig i andre lande. Alle tror paa angreb udenfra, paa samme tid som alle forsikrer, at det ikke kan falde dem ind at angribe. Folkevæbningsvennerne viser den samme tro og benytter de samme forsikringer som vore dages militarister. De forlanger at bli troet allesammen, paa samme tid som alle tviler paa alle. Denne mangel paa tillid har ikke arbeiderne til hinanden, de har fælles interesser mod kapitalisterne. Endel mener, at vi maa øve os i vaabenbrug for at kunne knække magthaverne. Arbeidernes sidste vaaben er generalstreiken, den har kapitalisterne mest respekt for. Folkevæbning er heller ikke nødvendig for at forsvare os mod uciviliserte folkeslag og vilde dyr. Enkelthand kan forsvare sig mod de sidste, og de første kan vi tale til fornuft. Man opnaar mer ved at ha god tro til menneskene, end ved mistillid til dem. Man kunde godt være vaabenløs uden at risikere noget. Jo almindeligere det blir at bære vaaben, jo oftere kommer man til at tænke paa, at disse vaaben bør bruges.

Folkevæbningen er ikke et skridt i udviflingen; det er derimod afvæbning. Pengene til militarisme og til skytterlag er lige

unyttigt. Til de sidste bevilget Sverige nylig 777,000 kr., det er akkurat hvad en norsk konge koster, og det er lige vel anvendte penge (!).

Med logiken kan ikke hæren bestaa, ja engang en russisk finansminister, men dog er det mere logisk af overklassen at holde paa hæren, end af socialdemokratiet at holde paa folkevæbning, som er en sund patriotisk drøm.

Vi faar ikke bugt med kapitalismen for militarismen er knækket i enhver form.

Om socialdemokratiet i andre lande har hyllet posten om folkevæbning, faar vi gaa i spidsen for at faa den ud af programmerne. Arbejdernes interesser er de samme overalt; det er ligesaa meningsløst for de norske arbejdere at væbne sig mod de svenske eller portugisiske arbejdere, som det er for de bergenske arbejdere at væbne sig mod arbejderne her i Kristiania.

Vi er alle brødre, verden er vort fædreland.

Skytterlag og folkevæbning er reaktionære institutioner og gjør os til patrioter, der henter sin næring for sin fantasi fra vikingetiden, roverromaner og indianerhistorier. Vi maa se fremad og anvende lidt fantasi paa fremtiden. Vi er tilbøjelig til at undervurdere fantasiens magt. Det er netop fantasi vi trænger; vi faar ingen magt over menneskene, dersom vi ikke taler til fantasien.

Osc. Peder sen vilde takke Paulsen for hans varme indlæg mod militarismen. Baade forsvars- og angrebskrig er en vederstyggelighed. De som endnu holdt paa folkevæbningen har tænkt lidt paa sagen. Det er lige galt at myrde med folkevæbningen som med militarismen. Vi behøver ikke vente paa, at en international verdenskongres har forandret socialdemokratiets program. Det vilde kaste glans over landet om vi gik i spidsen og de andre lande vilde snart følge. Det vilde for os selv betyde en merkepæl i vor politik. Hvis Norge og Sverige afvæbnet, styrket

vi socialdemokratiet i dets agitation. Det er vanskeligt at argumentere for folkevæbning, den er ogsaa dyr. Tænk vi paa alle de gode evner og kræfter, som nu er ubrugt i det produktive liv af hensyn til militarismen, som vi vil ha væk i alle former, kunde 4 timers-dagen etableres, hvis vi tog dem med i produktionens tjeneste. Arbejderne maa være de første til at ta stridtet helt ud og raabe væk med humbugen.

Chr. H. R. Nudsen: Sagen var vanskelig og den havde sider, som foredragsholderen ikke havde behandlet, trods hans indlæg baade var godt og langt. Selvforsvar har altid været en ganske naturlig ting lige fra de primitive samfund, hvor agerbrugerne maatte forsvare sig mod jægerne, og til nu; men selvforsvar og militarisme maa holdes ud fra hinanden.

Militarismen fratar menneskene selvbestemmelsesret og gjør dem til nummere i de militære rækker. Hvis man kunde ophæve al militarisme og odelægge alle vaaben, vilde ikke kapitalisterne standse med at lave nye vaaben. Militarismens værste anvendelse er inden landets egne grænser, som i Amerika i 1890-aarene, hvor kapitalisterne, der havde penge nok bestyrtet fabrikerne med leiede horder. Skulde arbejderne staa vaabenløse overfor dem? Folkevæbning blev et vaaben i folkets hænder, ialfald i Norge med et-kammer-system og almindelig stemmeret. Socialdemokratiet maatte tænke paa fremtiden med fantasi. Ja, i fantasien ser jeg den dag, da socialdemokratiet marscherer op med flertal i stortinget, hvad vil da se, om vi ikke har skytterlagene, for kapitalisterne vil ikke godvillig opgi sine gamle rettigheder, naar vi ophæver privatkapitalismen. Deres sidste krampetænkninger vil være deres leiede horder i kamp mod folkevæbningen. Og overfor de fremmede kapitalister, som ogsaa har erhvervet sig rettigheder i landet, maa et socialdemokratisk stortingsflertal ogsaa bruge folkevæbningen. Der var en som erklærede, at hvis han blev overfaldt,

vilde han stiffe hænderne i bukselommerne, men han blev udeelt. Saalænge vi lever i kapitalistjamsfundet gjælder det at reformere det, saa at dets institutioner kan bli et redskab i arbeidernes hænder. Det vil ste naar folkevæbning indføres istedetfor vore dages militarisme.

Wahl: Indlederens indlæg var vistnok videnskabelig rigtigt, men ikke praktist. Folkevæbningen vilde ikke kunne bruges som militarismen, der følger med kongemagt; og den var den rigtige overgangsform.

Augell-Olsen: Folkevæbning var en urimelighed. Der gif ijsor omkring i landet et cirkulære fra smaagutterne paa Lillehammer, hvor det heder: at naar det gjælder er det rislen som taler det vægtigste sprog. Det var en erkemilitaristisk tankegang. Vaade "Soc.-Dem" og "Arbeidet" angreb dette cirkulære, men folkevæbning har vi alligevel hyllet? Taleren havde ikke som redaktor kunnet gi et acceptabelt svar paa dette spørgsmaal. Vor stilning er inkonsekvent og forslaget fra Bergengen er netop praktist. En videnskabsmand sa til sin søn, at den teori, som ikke har praktist betydning, har heller ikke betydning som teori. Knudsen sa, at vi maatte ha folkevæbning for at slaa udenlandste kapitalister tilbage. Vi faar da minde om, at den socialdemokratiste bevægelse i Norge ligger agterud, og det vil ikke lykkes kapitalister i lande, som er længer fremme end os, at stasse sig leiede horder til at gaa deres erinde. Skytterlag og guttekorps aler krigstanterne, som da indpodes allerede paa skolen. En socialdemokratist avis maatte ikke som steet, ha lov til at udlægge en liste, hvor gutter kunde tegne sig som folkevæbnings og skytterlagsmænd.

Hr. Arnsfin Olsen: Det er betegnende, at det fremholdes, at militærbegeistringen kan bli saa dybt indpødet, at soldaterne glemmer kone og barn for bare at slaas; netop derfor maa vi ta afstand fra militarismen; saalænge vi roder

med den eller folkevæbning er der fare paaferde. Branting sa i Sverige, at "siden vi holder paa folkevæbning, maatte svenskerne ogsaa gjøre det." Det var en skam for os. Det var denne oplysning, der bidrog til, at folkevæbningen med stort stemmestertal opfortes paa det svenske socialdemokratiske program.

M. Jul. Ealvorsen: Det var en fornøielse at høre indlederen, som han heldt sluttet sig til. Det var underligt at høre Knudsen hævde, at naar socialdemokraterne var herrer i landet, skulde de med raabenmagt betvinge kapitalisterne. Der var anket over, at programmet var for langt; la os korte paa det ved at stryge folkevæbningen. Taleren havde nylig overræret et møde, som et skytterlag afholdt efter nogle tærrenoveller, og der kaspstød man af sine heltegjerninger; disse mænd tilhørte folkevæbningstanken, og den var raa. Naar socialdemokraterne er kommen til magten skal det være slut med den raaskab.

Jensen (Tonsberg): Det er saa, at siden socialdemokratiet er slaat ind paa den parlamentariste politit, er det reformer, den stykkevisse byggen bro over til bedre forhold, det gjælder. Men militarismen kan ikke reformeres. Angrebsaand og frigsaaand eksisterer saalænge kapitalismen eksisterer. Ved at sløise folkevæbningen paa vort program mistet vi maasse nogle liberale stemmer og patrioter; la dem gaa, liberale tendenser har vi nok af. Folkevæbningen faar vi ingen brug for eller nytte af, den internationale arbeiderorganisation er vort kampmiddel.

Tranmæl: Vi maa ikke popularisere militarismen ved folkevæbningen. Paa landet var skytterlagsmedlemmerne vore største modstandere; det var dem, der gjorde sig gjældende under Karlstad. Bergensforslaget er konsekvent. Vi skal sætte vor kraft ind paa massestreiken. Reformmagere har det altid vrinslet af; men socialdemokratiet, der er revolutionært, maa holde greie linjer. I Amerika har ka-

pitalismen ladet sig beskytte af militære; men selv en saa konservativ arbeiderorganisation som "Am. labour federation" har bestemt, at den, der melder sig ind i militsen, betragtes som udgaat af partiet. La os ikke holde paa denne liberale gjenganger.

D i e n (Nalefjund): Under denne sags behandling i Nalefjund har alle partiforeninger sluttet sig til Bergensforslaget. Vi vil ikke ha en lignende stemning som gjorde sig gjældende i Kristiania under fjoraarets nationale kamp. Kristiania gav i sin tid impulser udover landet til dannelse af partiforeninger; nu stod ikke hovedstaden i spidsen for fremskridtet længere. Den brochure, som ungdomslaget udgav, havde bragt til eftertanke, og Puntervolds daarlige forsvær for folkevæbning var indlysende.

G j o s t e i n (Stavanger): Efter indgaaende debat fik repræsentanterne fra talerens hjemsted tvungent mandat til at stemme for Bergensforslaget. Hvad menes med folkevæbning eller venstres gamle forslag til ny hærordning? Angaaende Puntervolds brochure var tal. lige klog for som efter læsningen, og dog var vel loitnant Puntervold den sagkyndigste inden arbeiderpartiet paa dette omraade. Vi skal ikke paa partiprogrammet sætte op noget som der ikke inden 3 aar kan foreligge bestemte forslag om. Hvad skal vore stortingsmænd valgt paa socialistisk folkevæbningsprogram foreslaa? Vi maatte finde et rimeligt arbejde for de militære. — Var vi forpligtet til at ta en risiko her, thi én maa begynde med at afvæbne? Skal Norden gaa i spidsen? Indtar den en særstilling? Taleren var ikke begejstret over Karlstad, men en ting stede, vi havde lagt en zone mellem os, som ikke skal betrædes. Her skal vi bygge videre. Hvis vi ikke gaar igang nu, forsømmer vi det rette øieblik. Man var for haard mod Knudsen; han var ikke blit gammel, dette havde altid været hans standpunkt, men folkevæbningsmændene kunde ikke gaa med sine rifler mod kapitalisternes maskinkanoner. Vi maatte gjøre krav paa at bli fri af militarisme — ogiaa folkevæbningen.

D v e r g a a r d: Det aar, som gik, var det bethdningsfuldeste i vor historie, og det gode resultat blev ikke opnaaet ved militarismens hjælp. Den militære aand som nu indpodes i floderne, maa ud baade af bornenes og folkets opdragelse.

J o h. J o h n s e n: Det var kanske lettest at omforme militarismen til folkevæbning, men saa maatte jo denne igjen omformes. Forat bremse paa militærudgifterne maatte vi ta det antimilitaristiske standpunkt helt ud, og der var ingen fare derved. Skal vi fortsætte med vore militærbecvilgninger blir der, som Riisland sier, kun militære og fillede folk i dette land.

K. A r n e s e n fremhævet, at den socialistiske agitation var kraftigst, naar vi erklærte os som konsekvente antimilitarister. Hvad den antimilitaristiske agitation angaar staar vi tilbage for andre lande, og taleren henviste saaledes til Frankrige og Herveismens tilhængere der.

O s c. P e d e r s e n: Naar vi har et socialdemokratisk flertal vil ikke kapitalistene saa leiesvende mod os. Da Bergensforslaget blev behandlet i centralsstyret var Johnsen og Østerholt fraværende, og disse var med taleren enig i, at folkevæbning bør udgaa af programmet.

K a l v a a: Samtidig at opføre militarismens affjæffelse og folkevæbning er inkonsekvent. Undervisningen i floderne maa omlægges, særlig historieundervisningen. Slagtermestrene blev nu æret med hædersfranse, men de var ikke menneskehedens største velgjørere. Vi maa rense ud af krigsbegeistring. De blyanter, landsmodets deltagere fik sig uddelt, var stemplede med en kanon og hed kanonblyant!

D i r i g e n t e n: Centralsstyret har vel dermed ment at gi militarismen grundstudiet. —

S æ b o: Det er mangel paa tro og tilid til vore brødre, at vi holder paa militarismen enten i dens nuværende form eller

som folkevæbning; herimod sætter vi broder skabet som en sterkere magt. Arbejdernes børn maatte ikke i sine guttekorps, som tilfældet var i Bergen, være dekorations for 17. maitogene. Vore stortingsmænd burde stemme imod alle militære udgifter; men ved folkevæbning maatte de gaa med paa disse, selv om de stemte mod militarismen.

Ola! Bakken vilde stemme mod Bergensforslaget. Saalænge vi har institutioner, som kan frata arbejderne deres rettigheder, maatte vi ha midler til at verge os med. Bebel var mod budgetterne til angrebskrige, men til forsvaret vil han være med.

Dr. Mejsad: Af centralstyrets knappe indstilling kunde man saa indtryk af, at det var enstemmig i, at det for nærværende ingen grund var til at foreta en saadan forandring. Det var ikke tilfældet; selv havde han ikke deltaget i behandlingen, og han havde i lang tid været imod folkevæbningstanken. Taleren paatalte ogsaa guttekorpsene i Bergen. Dr. Risjen var den eneste konsekvante i denne sag, han mente, at rustninger maatte vi ha, men var man mod militarismen kunde man ikke selv af Knudsens grunde holde paa folkevæbningen; at sløise denne var "praktisk politisk", som Ludv. Meyer havde for vane at benytte som slagord!

Jeppe Jensen indrømmede, at vor nuværende programpost var inkonsekvant. Det var vanskeligt for socialdemokrater at gi forklaring paa, hvad de mente med folkevæbning. I den praktiske politik fik man ikke klare linjer for posten blev forandret i vort program.

Braa: En kveldstund var vel anvendt til at diskutere dette emne og han vilde gi Paulsøn sin kompliment. Taleren havde ment, at vi maatte ha magt til at afvæbne kapitalismen, naar socialdemokratiet kom i flertal. Men han var blit ræd i den senere tid, fordi de konservative var blit saa glade i stytterlagene. Folket hadet uniformer og militærbevillingerne. Høire

vil indføre folkevæbningen, saa vi slipper det. Der var talt om historieundervisningen, men i Tyskland indpøbedes militarismen selv i religionstimerne: man sammenlignet den med treenigheden: kanonen var Gudsfader, fuglen Gudsøn og ilden den Helligaand. Vor agitation vil vinde ved, at vi sløiser folkevæbning paa programmet, det eneste vi kunde si om den var, at den blev en smule billigere.

Andersen: Grundpilleren til militarismen er bevidstheden om, at vi har fiender udenfor vort land, ogsaa folkevæbningen aler denne tanke, som vi ikke vil vide noget af.

Knudsen: Det var sagt, at de, der havde skabt den socialdemokratiske bevægelse i vort land, nu steilet. Men det var ikke de ældre, der havde forandret standpunkt. For to aar siden agiterede ungdomslagene for folkevæbning, og de havde henvendt sig til en hel del foreninger, som med pengebidrag havde støttet dem i deres agitation, fordi de var enige med dem. Men naar de nu gaar over til Bergensforslaget er det dem, der steiler overfor sit eget verk. Buntrevolds brochure var vistnok ikke meget oplysende. Et hjernepunkt i folkevæbningstanken var, at lederne skulde vælges af folket; og socialisternes opfatning af folkevæbningen var langt fra den man havde set i stytterlagene. Disse rekrutteredes nu fra de borgerlige politiske partier, socialdemokrater staar ikke i dem. Taleren havde engang ved Norges stytterlags fest holdt fejdtalen, og dagen efterpaa udtalte "Mr.ghl." sin forundring over, at dette var blit ham tilladt, og nogle dage senere maatte formanden i stytterlaget gjøre en undskyldning for, at en socialdemokrat havde talt, for han havde benyttet anledningen til at forklare, hvad socialisterne mente med stytterlagsbevægelsen og folkevæbningen. Den skal styrke socialdemokratiet i dets endelige kamp.

Hornsrud maatte understrege, at centralstyret kun udtalte, at det ikke for nærværende fandt grund til at foran-

dre p. 15. Det var ikke principielt imod en forandring; men det mente, at ingen store interesser led om saa ikke skede nu. Men efter debatten skjønte han, at der var stemning for Bergensforslaget; hver sag har sin tid, og det viste sig, at man nu trodde ogsaa denne sag var moden til behandling. For sit personlige vedkommende ansaa han programposten for en stump norsk historie, nemlig fra forfatningskampen mod kongemagten og embedsmændene, den, der ledet til rigsretten i 1884 og geværaffirmeringerne. Johan Sverdrup havde været med i oprettelsen af folkevæbnings- og skytterlagsbevægelsen, det var folket i vaaben som skulde være de to nævnte magters trusel. Og kampen dengang laa nær op til revolutionen, venstre havde grebet ind og slabt magt bag retten. Taleren havde tat lærdom af denne historie, og vi skulde ikke uden videre vrage den. Generalstreiken var et magtmiddel, men det var ikke nok, at den erklæredes med blyant og blæk. Arbejderne maa regne med mange muligheder i dets kamp for at erhverve den endelige magt.

Johs. Hansen (Vikersund): For tre aar siden var p. 15 vedtat med stor majoritet, han var selv forslagsstiller, som beretningen fortæller. Hvorfor skulde vi nu gaa til forandring? Han syntes ikke der var fremført grunde herfor.

Jakobsen: Det kan ikke benægtes, at det var den ældre del af forsamlingen, som havde ondt for at forestille sig, at en tvist mellem folkene kunde foregaa ad fredelig vei. Knudsen havde altid været foregangsmand, og han burde ogsaa været det nu; men man oplever stundom mange mærkværdigheder af sine ledere. Taleren sluttet sig helt ud til Bergensforslaget.

Jitre anbefalte ogsaa dette; glansjen maa falde af den gammeldagse heroisme.

Wahl: Braa jamrer over, at det er vanskeligt at agitere, naar folkevæbning staar paa vort program, og han har dog været en af vore bedste agitatorer. Det aar vi har stortingsvalg bør vi ikke er-

klære os for, at man skal lægge landet aabent. Vi skal ikke gi vore modstandere vaaben i hænde, de taler allerede nu om os kristendomsfiendste og fædrelandsløse socialister. Taleren vilde anbefale centralstyrets forslag. Der skal mod til at tale imod en stor forsamling, men han vilde gjøre det, selv om han var "feig".

M. Nilsen: I centralstyret var det ikke spørgsmaalet om militarismen debatten havde dreiet sig om, men om det af taktiske grunde var klogt at ophæve p. 15 i dens nuværende form. Her havde diskussionen dreiet sig om militarismen, og af den havde taleren altid været en modstander. Fjoraaret havde i saa maade bare bestyrket ham. Det var en skjøn sag, om man mente, at der var stærke nok grunde til nu at opgi den tidligere beslutning i denne sag. Med hensyn til Kalsvaas anke over blyanterne med kanonerne paa vilde han si, at for fremtiden sit han ikke sende en gut ud i byen og kjøbe dem, men gaa selv med endel kontrolmedlemmer i sit følge.

Eilert Hansen: Ved styrkning af folkevæbning paa vort program er det sagt, at vor agitation vil vinde i styrke. Taleren mente, at det vilde volde vanskeligheder i agitationen, og maatte af agitationshensyn stemme mod Bergensforslaget trods enig i realiteten.

Under debatten indleverte følgende repræsentanter forlangende om votering ved narneopraab: Alb. Møstau, E. Dahl, Nilsen, K. Johannesen, D. Jitre, A. Eberhardsen, Tranmæl, J. Pedersen, E. Brevig, J. M. Winge, D. Tobiasen, Christian Mikkelsen.

Bergens arbeiderpartis forslag, at p. 15 herefter skal lyde saaledes:

"Militarismens afførelse og oprettelse af internationale voldgiftsdomstole", vedtoges med 169 mod 39 st. Ti repræsentanter var fraværende.

Kringen og Gjostein fremsatte forslag om, at Paulsons indledningsforedrag udgives som brochure paa Det norske

arbeiderpartis forslag, vedtoges mod 1 st. (br. Rissjen).

Mødet hævedes kl. 8.10.

Lørdag den 14. april.

Ordstyrer: Jeppejen.

For Bryggearbejdernes forening mødte Jensen som suppleant istedetfor P. Andersen.

Kalvaa ønsket en almindelig debat om beretningen, mens Jeppejen foreslog, at man straks gik over til at behandle den punktvis, hvilket ogjaa bifaldtes.

Ved afsnittet om partiets organ

"Social-Demokraten"

reiste John Wit (Kr.a) sterke anker mod bladets ekspedition og redaktion.

Han citerte endel af beretningen med de der anførte udtalelser om bladets stilling og mente, at der laa andre aarsjager end arbeidsloshed og udvandring til grund for stagnationen. Sammenlignet med "Giv Agt" var "Soc.-Dem." altfor tamt og konservativt; det maatte med eggende artikkeler bringe misnoie med det bestaaende og ta til gjennemse overfor borgerpressen, hvor der f. eks. var fremkommet kritikk over vore kasser, uden at "Soc.-Dem." havde svart herpaa; heller ikke havde bladet sagt noget i anledning af at en herverende spigerfabrik delte ud 25 procent udbytte til aktionærene. Naar bladets fremgang ikke var god, særlig i Kristiania, var grunden hertil, at ekspeditionen var for slap. Taleren med flere havde gaat rundt som abonnentjamler, men mange af de nye abonnenter havde ikke faat avisen. Den bør ikke ombringes af barn. Bladet maa gaa frem som "Arbeidet" i Bergen.

Thalberg erklærte ekspeditionen for den sletteste i noget blad.

Dirigenten mente, at disse indenbys forhold nærmest henhørte under det stedlige repræsentantskab i Kristiania, hvor man hvert kvartal eller hvert halvaar har anledning til at udtale sig.

Carljen: "Soc.-Dem." er for lidet udbredt og man burde henstille til centralstyret, at det udsendte et cirkulære til de 80 foreninger i Kristiania at vælge agitatorer for bladet. Skaffet de 10 abonnenter hver, blev det 800 nye abonnenter. Vi maatte sætte igang en organiseret agitation med inddeling af byen i røder, som man i Danmark gjorde.

Kr. Jakobsen: Det heder i beretningen at "det nyoprettede partiorgan i Drammen har naturligvis ogjaa havt indflydelse paa vort abonnement i Drammen og omegn." Moralens blev her, at "Soc.-Dem."s fremgang beror paa at partibladene indskrænkes. Det jamme argument som var brugt overfor "Fremtiden" anvendtes da man i Smaalenenene vilde forsøge at faa udgit "Smaalenenenes Socialdemokrat".

Ugelstad: Ekspeditionens ombringelse af bladet er et Kristiania-spørsmål, som bør behandles af det stedlige repræsentantskab, og her har Kristianiasfolk anledning til 2 gange om aaret at fremføre sine klagemaal. Til "Soc.-Dem."s ombringelse antages folk efter Avisbudenes forenings indstilling. Der kunde jo nu nedsættes en 3-mandskomité til at undersøge om forholdene var som paastaat og hvad der kunde gøres for at rette herpaa. Thalberg kjendte vist hverken "Soc.-Dem."s eller andre bladets ekspeditionsforhold saa godt, at han kunde udtale sig som fæst; det var en overdrivelse.

Gilert Hansen: Ugelstad og dirigenten har ubetinget ret i at dette spørsmål ikke hører hidhen; det var underligt at Kristianiasfolk vilde opta landsmødets kostbare tid paa denne maade. Forholdene i Bergen kunde ikke sammenlignes med Kristiania, hvor der var en meget stærkere pressekonfurrence. Det var sandhed, at mange af bladets bedste abonnenter havde maattet forlade byen eller landet paa grund af de daarlige tider. Landsmødet kunde ikke opnævne den af foregaende taler foreslaaede komité.

Joh. Johansen: Biks kritik er efter mit skøn ondartet og ikke berettiget; der ligger i beretningen ikke, at bladet er gaat tilbage, men at forventningerne om bladets fremgang ikke er slaat til.

Gjosteen onstet en anden ordning i beretningen.

Hornsrud: Beretningen er ordnet slikt som før. I ekspeditionen var ikke born, men voksne. Der var grund til at tro, at der ikke var flere klager over "Soc.-Dem."s ekspedition end andre blade. Man saa ikke med nogen angstelse paa lokalaviserne. Men prisen for "Soc.-Dem." var for høi for en arbeideravis, og det var dette, som gjorde det vanskelig at saa den ind i de tusen hjem; man burde ogsaa forsøge at komme over fra maanedskontingent til ugekontingent.

Andersen: "Soc.-Dem." er agterud med rejerater og nyheder.

Bit: Bladet er ikke gaat tilbage; men det er en skam, at det ikke er gaat frem. Naar der stajfedes nye abonnenter og bladet fik større udbredelse, kunde det ogsaa bli billigere.

Begivenhederne i 1905.

Buen indledet debatten herom med et skarpt angreb paa stortingsfractionen og enkelte af vore kommunemænd. Selvfølgelig var der meget godt udført, men her fik man bare snakke om det, vi var misfornøiet med. Beretningen sier kun ganske kort, at Grifsen stemte mod Karlstadoverenskomsten. Herved er han kommet aldeles paa kant med socialdemokratiets grundsyn og dets grundlæggende arbejde. Men heller ikke de andre socialdemokratiske repræsentanter i tinget har sine papirer i orden. Lind-Johansen stemte for sukkertolden. En anden ting er man gledet ubemerket forbi, men det er karakteristisk, nemlig vore stortingsmænds stilling til lakseloven, som udvider grundeernes ret og beklipper den fattige fiskers adgang til at jøge sit ledebrod paa havet. Det maa

være slut paa disse graverende bommerter fra vore mænd i de mest fremstødte og ansvarfulde stillinger. I beretningen sanner vi meddelelse om kongeinntøget, og ogsaa her har vi at kræve vore repræsentanter til ansvar for, at de gaar hver sin vei, nogen gaar til hove andre ikke. — Taleren var dog ikke blit forbauset over noget i den grad som over, at Chr. S. Knudsen inviterede jagforeningerne til at være ordensværn eller æresvagt ved kongens modtagelse. Der har været liden enighed mellem vore tillidsmænd i str.a., og dette virker skjæbnesvangert tilbage over land og strand.

Kalvaa kunde underskrive, hvad Buen havde sagt og vilde lægge lidt til. Han vilde spørge centralstyret, hvad de havde gjort overfor Grifsen. Nordover havde dennes optræden bevirket, at man ansaa socialdemokratiet og Castberg og Konow som et i dette stykke. Hvorfor havde centralstyret ikke tat en klarere stilling til Grifsen og dum-dumtuglerne Konow og Castberg? Lind-Johansens sukkertold og Foshaugs stemmegivning for lakseloven var af skjæbnesvanger indflydelse for socialdemokratiets anseelse. Gjennem lakseloven æter grundeierne sig frem som i jagtloven; tomme for tomme berøbes arbeiderne deres gamle rettigheder. Selv om vi tabte i agitationen for republikken, burde vore mænd stemt imod kongen. Da det gjaldt, kom "Social-Demokraten"s redaktør to gange bort i sommer. Hvorfor havde han forladt sin plads? Paa mødet i Drammen blev det sagt, at redaktøren var den ledende mand. — Om vi ikke sætter os paa dommersædet, maa vi fætte fingeren paa det, vi ikke er enig i. Centralstyret skulde tat afstand fra stortingsmændene. De maa underordne sig partiet, eller gaa ud af det, ellers blir vi medansvarlige i deres handlinger. Vi kræver disiplin.

Jacobsen var enig med de to foregående talere i, at 1905 har klargjort at de mænd vi satte i spidsen i stat og

kommune har svigtet. Det vakte ogsaa opmærksomhed nderover landet, at "Soc. Dem." har været uden ansvarlig redaktør. Der burde gives en redegjørelse for hvorfor dette skede. Vi trodde der skulde foreligge en særskilt meddelelse her, siden beretningen intet indeholder herom. Dette punkt maa behandles, selv om det er holdt udenfor. Dr. Grøfjens forspør var, at partiet intet vilde opnaa ved at opta denne sag paa landsmodet; men han maa vide at socialdemokratiske repræsentanter staar for socialdemokratiet til ansvar for sin optræden. Det forjæres, at vi ingen frig vilde faa, selv om Karlstadoverenskomsten ikke vedtoges, men det har vi intet brev paa, og det var en socialdemokratis pligt at godkjende den og stemme for den. "Soc.-Dem." skulde negtet indtagelse af Arnesens inderat, at Grøfjen skulde udstødes af partiet. Dette kunde ikke gøres for landsmodet havde behandlet spørgsmaalet. Grøfjens opposition var ikke værre end Lind Johansens tildstandpunkt.

Gjostein foreslog, at spørgsmaalet om redaktøren og stortingsfraktionen skulde behandles for lukkede døre.

Osc. Pedersen mente, at naar alle angreb var rettet for aabne døre, burde forsvaret ogsaa ske for aabne døre.

Eilert Hansen, Gjosteen og Angell-Olsen var ogsaa mod, at dørene skulde lukkes.

Roteringen foregik ved navneoppraab, og Gjostein's forslag blev forkastet med 104 mod 95 st., hvorefter debatten forfaldtes.

Chr. S. Knudsen: Der er rettet angreb her paa Kristiania kommuneafdeling, som jeg mener er uberettiget og ubesøjet. Men hvad jeg maa forundre mig over er dirigentens, hr. Buens, angreb paa mig for en artikel, som jeg skrev til "Social-Demokraten" angaaende den officielle indbydelse til fagforeningerne om at danne ordensvern ved lungeindtoget, en artikel, som ikke kom ind i bladet. Jeg har forøvrigt en skrivelse fra

redaktøren, hvori han erklærer sig enig med mig i principet; men artikelen blev standset af centralstyret. Jeg kan ikke andet end forbauses over et angreb, som rettes mod en artikel, som ikke er kommet ind i bladet. Men jeg skal citere en stump af den artikelen forjaavdi angaar det raad, jeg vilde gi fagforeningerne, nemlig:

"— Det kan nemlig ikke benegtes, at naar samfundet anmoder foreningerne om at danne et ordensvern ved denne eller hin anledning, saa viser samfundet dermed foreningerne den høieste grad af tillid, som overhødet kan vijes de enkelte organisationer. At der er endel blade, som ved andre anledninger har betegnet de samme foreningers opmarch i dette eller hint øiemed som "Bandalernes tog" eller "Gadens pøbel" osv., er naturligvis skammelig; men netop det, at foreningerne ved en anledning som lungeindtoget efter samfundets (de ansvarlige autoritetens) anmodning gjør tjeneste som ordensvern, er den bedste maade, hvorpaa man kan slaa de skammelige betegnelser i hine blade ihjel. Og det gir respekt for fagorganisationerne, ogsaa naar de kommer med sine krav til myndighederne baade i stat og kommune, dette, at man ved, de har optraadt som samfundets ordensvern ved større anledninger. Og foreningerne har vist, at de kan magte den opgave."

Dette var altsaa mit raad til fagforeningerne; men som jeg ikke fik frem. Der er imidlertid i denne forbindelse ogsaa noget andet, som man faar huske, nemlig, at forretningsudvalget for De samvirkende fagforeninger allerede forud havde besluttet, at saasnart der forelaa officiel anmodning til foreningerne om at danne ordensvern, skulde samtlige foreningsformænd indbyrdes les til møde for at forhandle og beslutte desangaaende. Men, som sagt, at angribe en mand, fordi han har en mening, som af andre negtes offentlig fremført, derved har jeg forandret mig.

Hvad angaar min stemmegivning i formandskabet, saa staar den for enhver dom; ingen partifælle har noget at kriti-

jere i saa henseende. Jeg stemte mod bevilgningen til kongeindtoget, og jeg stemte mod opnævnelser af komiteerne, som imidlertid blev besluttet opnævnt mod min stemme. Og jeg gik ud fra, at i og med opnævnelser af komiteerne har man besluttet, at kommunestyret skulde modtage kongen; derfor mødte jeg frem sammen med endel andre partifæller i kommunestyret, og jeg saa en mængde partifæller sidde paa tribunerne. Den beslutning, som blev vedtaget i fællesmøde af stortingsfraktionen, kommunefraktionen og centralskyret, gjaldt ikke kongeindtoget. Jeg spurgte nemlig, da voteringen var faldt: "Gjælder nu dette ogsaa kongeindtoget, og har man hermed stængt "Social-Demokraten"s repræsentant udenfor, hvortil formanden og sekretæren paa engang begge svarede: "Nei, det er en anden sag." Senere blev beslutningen fortolket af centralskyret alene; men en saadan ensidig fortolkning kan ikke være bindende for stortings- og kommunemedlemmer."

Magn. Nilsen var enig med Buen i, at det mest forbausende var Knudsens forhold til kongestuen. I valgkomiteen havde Jepsen og taleren erklæret, at socialdemokraterne ikke onstet at være med i den kongelige arrangementskomite; at Knudsen, som han oplyste, ved valg af denne havde stemt imod, vidste han ikke til idag havde haft nogen betydning. Derpaa oplæstes protokollen fra 21. novbr., hvoraf det fremgik, at centralskyret mod 1 st. vedtog at tilraade, at artikelen ikke optoges, samt en stemme i vedtog et udfælt til meddelelse til hver enkelt af partiets kommunerepræsentanter om ikke at møde ved kongeindtoget. Dette var altfaa skyrets eneste standpunkt, og naar nogen, der ikke var enig heri, negtet at boie sig, kunde skyret paa grund af de mangelfulde love ikke tvinge dem dertil. Naar Knudsen sier, at redaktøren i princippet var enig i artikelen, maatte han have to standpunkter. Centralskyret nedla dog ikke paa forhaand noget som helst forbud mod inseratets optagelse i avisen,

men maatte i saa faald selv leveret et indlæg i sagens anledning, og man havde haft diskussionen gaaende i "Soc.-Dem." Centralskyret havde ikke paa nogen maade taget ledelsen fra redaktøren, men redaktionsforholdene vilde taleren foreløbig forbigaa. Hvad Knudsens anførsler forøvrigt angaar om det kombinerede møde af stortingsmænd og kommunemænd 14. novbr. indeholder protokollen følgende oplysninger:

1) Besluttedes at henstille til partiets repræsentanter i kommunestyret at stemme mod enhver bevilgning ianledning kongeindtoget og til partiets stortingsmænd at stemme mod den foreslaaede kongeløn.

2) Videre udtales, at partiets valgte repræsentanter bør undlade at delta i konge- og sløtsfejtligheder.

§. 1 vedtoges mod 1 st. og p. 2 vedtoges mod 7 st. Tilfæde ved voteringen var 26.

Beretningen indeholdt selvfølgelig alt det den ikke skulde indeholde, og manglet alt det den burde indeholde! Taleren havde haft flere anledninger til at hævde, at Grønsens standpunkt ikke var udsprunget af socialdemokratisk syn, og henviset til centralskyrets reservation overfor ham i beretningen p. 20:

"Den agitation, som derefter reistes for at stortinget skulde forkaste Karlstadoverenskomsten, har saaledes partiets organisation og ledelse intet ansvar for."

Imidlertid om Karlstadoverenskomsten og socialdemokratiet kan der diskuteres, men om toldsagen er enhver diskussion udelukket. Men tiltrøds for de varme dage ifjor og den personlige harme taleren havde følt overfor modstanden mod Karlstad, vilde han opfordre debattanterne til at behandle sagen lidensfælsomt og ikke gaa altfor aggresivt tilværks. Men centralskyrets standpunkt havde været forkæft. Hvad beretningen angik kunde den visseelig været bedre ordnet og der kunde været taget med endel som nu var udeladt; men en ting kunde man være enig i, at

den aar for aar var blit bedre, og de vink man fremkom med til en endnu bedre beretning vilde han, hvis han fremdeles skulde ha besatning med den selvstændig med glæde modta og rette sig efter.

Foshaug: Man fik jordre, at en af partiets agitatorer, som Kalvaa, fik læse stortingsreferaterne for han angreb partiets mænd. Hvad løfteloven med dens udvidelse af grundeierrettighederne angik, havde taleren talt og stemt imod. Men den vigtigste paragraf i loven var den, der omhandlede ugefredningen. Her var strid mellem elvefisterne og havfisterne. Laksen maa op til elven for at hngle i jerst vand. Han havde netop af hensyn til fisterne stemt for 3 dages fredning istedetfor 2. Langt lettere var det for dem, der stod udenfor at domme; nu stod imidlertid valgene for døren, og det var at haabe, at der da kom dygtigere folk fra partiet paa tinget.

Taleren gjorde forøvrigt den bemærkning, at man ikke burde reise en unødigt klassekamp som her; by og landbefolkningens interesser var vistnok forskellige, men der var ikke grund til at stille fister og jordbrugere op mod hinanden i klassekampens navn. Det var talerens overbevisning, at man tog altfor haardt paa Griksen. Samtlige socialdemokrater stemte for kongen; det var ganske afsvaghet de gjorde det; men de havde stemt mod prinsetilbudet, og da dette gik igjennem var slaget tabt. Og med lønsspørgsmaalet var kongedømmet bestemt, saavel som ved folkeafstemningen. I realiteten var her intet at gjøre. I stedet for at splitte os og hjælpe vore modstandere i agitationen mod os burde vi slutte os sammen.

Tranmæl udtalte, at hvad fristefagen angaar havde frifisterne nu selv indrømmet, at Foshaugs og Egede-Nissens stilling i odelstinget var den rigtige. Fredningsspørgsmaalet er ikke et principsspørgsmaal.

Jensen (Tonsberg): Partiet har

under sommerens begivenheder lidt ribbrud. Vi maa i alle spørgsmaal holde os ud fra borgerpartierne og selv staa enig og samlet, og slutte os om 1) at bevare partiet som en rakrygget, ren arbejderbevægelse, bygget paa klassekampens grund, 2) at holde den graagule race borte. Lederne maatte vel vogte sig for ved sine handlinger at forfuste den socialdemokratiske bevægelse. En af vore mænd havde, foruden hvad tidligere var nævnt, ogsaa understrevet en indbydelse til en fattigbespisning paa dronningens fødselsdag, dette som borgerpartierne blot gjør for efterpaa at spørge om ikke de er snille og gjør meget godt? Joda! Landsmødet maa sætte fingeren paa slækker lederne har saat paa sig og forsøge at børste dem af. Knudsen var den rakryggede repræsentant for klassekampen, og saa bød han toppunktet for klasseforræjelsen velkommen. Det berører hvor babylonst stillingen var i Arania.

Griksen hævdede, at anken over stortingsfraktionens holdning til kongevalget ikke var begrundet. Den havde stemt selv mod Bernadottetilbudet, tiltrods for at det i den kritiske tid blev foreholdt den af hvilken betydning for krisens løsning det vilde være, at alle partier stod samdrægtige. Og da unionsopløsningen var fore i specialkomiteen, blev det udtrykkelig udtalt og forudsat at folket siden skulde faa anledning til at udtale sig om regeringsformen. Forsatningsformen skulde ikke røres for folket var hørt. Imidlertid begyndte lederne meget tidlig at pleie underhandlinger med Danmark. Regjeringen og stortingsflertallet vilde indført den danske prins uden folkeafstemning. Forste gang paabød svenskerne os en saadan, anden gang danskerne; men det gik ikke retsaffent for sig ved den sidste. Taleren havde sammen med Castberg og Konow understrevet opfordringen til at spørgsmaalet kongedømme og republik skulde udstaa til næste valg. Han sløst ikke standpunkt lige let som en taler havde udtrykt sig,

som man byttet en skiden skjorte med en ren. Naar der er bevilget løn til et nyt embede, da er det embede oprettet, og modstanderne af det har tabt slaget. Saa var det med kongedømmet. Da spørgsmaalet om man skulde vælge den eller den, kunde vistnok socialdemokraterne f. eks. stemt paa Jeppesen til konge, men det havde lidet nytte; forresten fortjenste folk at faa det slig som det selv havde stiftet sig. For helt at redegjøre sagen maatte taleren i tilfælde behandle 1) spørgsmaalet om rettsafne voldgiftsaftaler, 2) om der var den midste mulighed for krig, og da maatte man ud med beviser som fastslaar, at selv om vi havde negtet at vedta Karlstadoverenskomsten vilde der ikke bli krig og 3) hvorvidt et land har ret til at lægge sig ind i andres anliggender.

Sit standpunkt til Karlstad havde taleren tat efter noie overveielse; de er spørgsmaal saa store og betydningsfulde, at samvittigheden maa være den høieste lov. Hvis landsmødet trodde sig istand til nu at domme i disse sager, og paa grund heraf at udstøde nogen af partiet, var det paa vildspor. Først maatte alt det frem i lyset, som nu ligger i mørke. Naar alle oplysninger foreligger vil dommen bli anderledes. Den opstræmthed og frigsrængt som hersket i sommer havde de ledende med vilje hjulpet til at fremkalde. Han sølte ingen anger og vilde ikke gjøre nogen bød for, at han havde handlet saaledes som han ansaa det for det eneste rette at handle. Der var ingen fare ved at vente til man kunde fælde den endelige dom, begivenhederne tilhorte fortiden, og man burde heller rette blikket mod fremtiden, mod det som forestaar, og i kampen mod overklassen mane til samhold. Derjom det var meningen at taleren skulde udstødes af partiet, sit man fremsætte forslag om det, og samtidig udstøde Knudsen, Egede-Nissen, Foshaug, Berge, Lind-Johansen og Kringen.

I beretningen gaar premisserne mod Karlstadoverenskomsten, men man konflu-

derer til fordel for den. Taleren vilde ikke afhænde sin overbevisning, selv om han skulde bli nodt til at stille lag med det parti han efter sit grundsyn tilhorte. De syv sider i beretningen, der optoges af hele Karlstadforliget, skulde være borte, det var en tilsnigelse at gjøre det til vort barn.

Dirigenten indvendte, at man ikke paa nogen maade havde tilsigtet nogen "tilsnigelser", men Karlstadoverenskomsten var medtat af rent praktiske hensyn.

Tiden for hver taler blev nu indskrænket til 5 min.

Dien vilde ikke gi partifæller, der var af en anden opfatning i enkelte spørgsmaal, ælskpart; paa den anden side havde ikke de store profeter ret til at handle som de vilde uden hensyn til partiet. De maatte taale kritik, uden derfor at raabe paa udstødelse. Centralskrets og "Soc. Dem."s optræden ifjor sandt taleren fuldt forreft.

Johansen: Vi har været udsat for ulemper derved, at enkelte partifæller i tinget har hævdet en anden opfatning end partiets i store afgjørende spørgsmaal som Karlstadoverenskomsten. Taleren omtalte den stemning, som havde hersket paa endel møder, som Grifsen m. fl. havde afholdt. Kringens fratræden havde ikke influeret paa bladets holdning.

Bøhmer kritiserede lagseloven og sammenholdt den med jagtloven. Spørgsmaalet gjaldt ikke ugefærdningen, men frijisterens ret til at fiske laks.

Kringen: Dr. Grifsen og taleren havde forskjellige synslinjer angaaende Karlstadoverenskomsten. Hvad vi ved om den hele affære er overmaade lidet og kan ikke kaste lys i sagen. Ingen kan f. eks. afgjøre, om Grifsens eller talerens standpunkt var i overensstemmelse med socialdemokratiets principer eller ei. Derom kan kun fremtiden domme. Narjagen til jagtforeningernes opstilling ved kongeindtoget som en samfundsmæssig funktion var

den menneskelige nysgjerrighed. Men jag= foreningerne vilde ikke møde.

Gilert Hansen: Naar socialdemo= krater klandrer dr. Eriksens optræden, var det, fordi de hadet ufred mellem folkene. Vi fordrer disciplin ogsaa af vore bedste mænd. Samvittigheden nytter det ikke at styde sig ind under; man maa som parti= fælle boie sig for de ledende socialistiske principer; naar man vil tilhøre partiet kan man heller ikke glemme de interna= tionale hensyn og broderstabet.

Dr. Mejslad: Ingen har paavist, hvori bruddet paa partiets principer har bestaaet; begivenhederne ifjor fremkaldte saa sjældne forhold og angik spørgsmaal, som programmet ikke indeholder noget be= stemt om. Enhver maa i slige tilfælde ha ret til at ta standpunkt efter sit sær= lige kjenestab til tingen.

Myranæs: Naar Eriksen sier, at han er straafiger paa, at der ikke under nogen omstændighed vilde blit frig ifjor, kan han umulig vide, hvad de svenske stats= myndigheder kunde fundet paa. Om ikke frien var brudt ud, saa havde vi maasse endnu ligget ved grænsen; disse ofre paa krigsgudens alter og denne udhalen af ti= den vilde betyde fulstekur for arbeiderne i Norge.

R. Jul. Halvorsen havde det be= stemte indtryk, at det var oppositionen mod Karlstad, som skaffet os kongedømmet. So= cialdemokraterne vilde frig, og det fik vi høre i agitationen for republikken. Denne havde vi faat, hvis ikke folket havde vær= ret saa opskræmt. Vi vil ikke fordomme per= soner, men landsmødet maa ove kritik.

Skogmo: Paa kongressen i Stock= holm var man blit enig om en fælles op= træden og vi var det svenske broderparti taknemlig for dets optræden, da det kræ= vet fred med Norge, retfærdighed mod Nor= ge. Men ved det svenske ultimatum havde det faaret os, at svenske partifæller var med at opstille betingelser.

Sæbo: En socialdemokrat i en le= vende stilling maa være saa prøvet, at han

ikke lader sig bejnære. Fordi vi tog nye folk til de mest betroede poster var vi kom= men ut paa vidderne. Men Knudsen, som dog var en prøvet mand, var dog kom= men langt udenfor, hvad socialdemokratiet maa kræve. Det var taleren en glæde, at der nu skulde opstilles regler, som bod os en garanti for fremtiden. Eriksen sier, at vi fik domme, saa var han villig at stille lag; men en virkelig socialdemokrat ræsonnerer ikke saa let.

Gjøsteen: Kalvaa sa, vi maa ha disciplin, og derfor ta de, som har forsyn= det sig, af dage. I det norske socialdemo= krati har der altid været god disciplin i de store ting, men ikke i bagateller. Par= tiet stagnerer, hvis der ikke skal være aaben adgang til drøftelse og meningsudveksling mellem partifæller. I "Soc.-Dem." var man ræd for at saa diskussion. Hvem i forsamlingen er det, som har patent paa det socialdemokratiske grundsyn? Social= demokratiet er et nyt parti, vi staar ved begyndelsen til socialdemokratiets dannelse og udformning til et selvstændigt politisk parti, og har ikke et paa forhaand git stand= punkt til alle jager; man fik først rykke dem ind paa livet. Man ræsonnerer let naar man staar udenfor. En af angri= berne paa taleren i anledning bespisnin= gen paa dromningens fødselsdag, bad drom= ningen næste dag at stille sig som besyt= terinde til feriekolonierne. Socialdemokra= tiet fik tiltvinge sig magt i det samfund vi har og foreløbig finde sig i kongedom= met, og ved reformer søge at gjøre det bedste ud af forholdene.

Buen: I kritiken over laskeloven og vore stortingsmænds stilling til den gjaldt angrebet kun Lind-Johansen. Tal= havde ikke villet ta haardt eller lidenskabe= ligt paa de ledende, men bare understrege, hvad beretningen indeholdt om de vaaan= fede forhold. Eriksen opfordret til, at man skulde støde ham ud af partiet; det var noget, man fik gjøre selv. Men det, der her var paa tale, var ingen bagatel; der var stor fare ved vor forbindelse med det

ultranationale venstreparti med det socialistiske tilslut. Vi vil ikke med dette parti paa det nationale omraade komme ind i chauvinismen. Det maatte ikke bli praksis, at Konow, Castberg og Griksen spiddes paa samme sverdspids paa samme side i vore vittighedsblade. Kringens filosofiske betragtninger mindet om en af Garborgs fortællinger; ser man sagen slig, er det galt, og ser man den fra en anden side, blir det ogsaa galt. Diskussionen havde været nyttig og nødvendig.

Rundsen: Noget mente, at socialdemokratiet skulde omgjøres til et blot og bart republikansk parti. Det var taleren uenig i, men han havde dog gjort sin vagt-tjeneste i agitationen for republikken.

Thalberg: "Soc.-Dem." indeholdt en artikel om, at grænsefæstningerne skulde nedlægges for Karlstadoverenskomsten. — Denne skrivemaade fortælles, mens Kringen var borte og havde ledet til kongedømmet lige meget som Castberg og Konows opposition. Man maatte ta Kringen i forvar.

Braa: Naar jeg skal gaa rundt og danne foreninger, fremholder jeg, at de maa holde sin organisation i ære, saa de kan marschere taktsamt frem mod kapitalismens faste borge. Det er meningsløst, at vi skal være nødt til at holde den samme tale om disciplin til vore ledere. Karlstadoppositionen stæffet os meget bryderi udover landet. Tre ord var nok til at slaa os til jorden: Konow, Castberg, Griksen. — Griksen tier, vi skal vente, til specialkomiteens protokoller blir offentliggjort; varer dette lige længe som rigssretsprotokollernes offentliggjørelse, blir det en stærk taalmodighedsprøve. Naar vi ligger i vor grav, kan vi se og domme. Det, som er hændt iaar, maa være en pegepind og en veiviser for os, at en lignende situation vil vi ikke opleve i fremtiden. Mangelen paa enighed inden partiet blev meget folsom for de, der udenbys skulde føre an i skrift og tale. Som redaktør havde han ifjor sommer stadig ringt op til Arania for at saa vide, hvad

taktiken var idag. Derfra maatte man saa parolen.

Joh. Johansen var af den mening, at Karlstadoverenskomsten burde akcepteres; men paa den anden side kunde man ikke gaa saa langt som at si, at Karlstadoppositionen var aarsagen til kongedømmets indførelse. Der, hvor de havde været stærkest, var stemningen ogsaa stærkest for republikken, som f. eks. i Kristiansand.

Ehr. Johansen fandt debatten meningsløs. Man fik haabe, at Griksen havde lige meget rede paa de socialistiske grundbegreber som vi; det gjaldt ikke saa meget at saa rundhjulet ham. Hvad mener man med anklagerne? Skal Griksen ud af partiet?

Jakobsen: Griksen havde ikke magtet at svare paa det som var kjernepunktet. Hvad samvittighedsfriheden angik, forlangte vi ikke andet, end at de, der vilde staa som ledere af partiet, skal være i samklang med det og centraltstyret. Men der er folk, som blot benyttet socialdemokratiet som springbret for sig til at komme paa tingen.

Hornsrud tilbagemviste Griksens udtalelse om, at indtagelsen af Karlstadoverenskomsten i beretningen var en tilsmigelse. Det var ikke korrekt at jvænste partifæller var med at opstille „betingelser“, men derfor var det ikke vor ret at optræde mod disse. For selv om de jvænste socialdemokrater var med, var det kun deres subsidiære standpunkt; deres hovedstilling fandt sit udtryk i slagordene „retfærdighed mod Norge, fred med Norge“. Ved bevilgningen af vore 40 millioner blev det spaaet, at Sverige vilde svare med at bevilge 80 mill. og spaadommen gif i opfyldelse med den forskjel, at det blev 100 istedetfor 80. Ved andres feil burde vi ikke begrunde vore egne. Benstre gjorde konsulatagen fra at være et merkantilt anliggende til en frigspolitisk sag og begyndte med millionrulling til rustninger.

Socialdemokraterne har altid krævet, at man skulde indstille hermed og krævet grænsebetænkningernes nedlæggelse. Grifsen satte samvittighedsfrihed foran disciplin. Det fik bli hans egen sag. Men partiet har lov til at fordre en ensartet optræden af dets mænd og det vilde opnaaes ved de nye lovforslag.

H. Meyer havde paataalt Gjøsteens forhold til fattigbæspisningen, fordi fattigdommen ikke skal benyttes til at reklamere for kongedømmet.

Vindqvist udtalte, at der var faldt en ytring i debatten fra Grifsen, som det var nødvendig for ham som socialdemokrat og riksdagsmand at besvare; det var angaaende rekrutspørgsmaalet. Hvis han ikke tog til gjenmæle her, vilde det vække opsigt i hans hjemland. Taleren omtalte den interpellation, som havde fundet sted i 2. kamret, hvad der kunde gøres for at hjælpe lapperne i deres daarlige stilling. Der var 50—60 lapper med en renhjerd paa 3000, som i vinterens løb var blit begravet i sneen, og det betød en fuldstændig ruin for disse folk, der var henvist at leve af sin renhjerd. De fører en bitter kamp for tilværelsen, og en socialdemokrat kunde ikke borte fra det rent menneskelige i denne sag. Vi vil ikke grænse linjer mellem landene; ikke at ha medlidenskab med disse stakkels lapper uanset nationalitet, stod ikke i samklang med den humanitære følelse landsmødet havde givet udtryk for ved behandlingen af folkevæbningen. Grænsefællene er ikke det afgjørende, naar det gjælder et fortrykt nomadefolk, som gaar sin undergang imøde; vi fik ialfald gjøre den saa smerteløs som mulig.

Grifsen svarer, at Sverige var den nærmeste til at yde lapperne hjælp og fik ikke skye den pligt over paa os. Til slut gjentog han sit forsvær for den ubundne samvittighedsfrihed. Disciplin er et udtryk hentet fra militarismen og betyr dum tankeløs lydighed. Bort samhold maa vi derimod bygge paa den

frie overbevisning, der er det eneste rette for et moderne parti. Hvorfor fornufter man sig med at komme med alle disse udtalelser; det hjælper ikke bare at tale om disciplin. Han provocerede mødet til at vedta et mistillidsvotum, hvorved han jattes udenfor partiet.

Den videre debat om beretningen udtages til eftermiddagsmødet.

Mødet hævedes kl. 2.35.

Eftermiddagsmødet lørdag.

Ordfører: Buen.

Man fortsatte med at behandle beretningen, nemlig afsnittet om:

Det internationale socialdemokrati.

Tranmæl hævdede, at vi burde ha en større repræsentation i "internationalen" end hidtil. For nuværende repræsentant Kringen havde vi ikke haft nytte af, og det burde erindres ved de valg, man siden skulde foreta. Kringen havde ikke villet lægge sig op i franske socialisters indre anliggender, men man maatte ta parti for de rene linjer mod revisionisterne. Han havde stemt for labstansresolutionen, men indlød at stemme ved Dresdenerresolutionen. Gaarder var den eneste af de skandinaviske repræsentanter, som stod paa klassekampens grund og af hvem vi havde haft ære paa kongressen. Taleren anførte videre over, at Kringens intetsigende foredrag var indtatt i beretningen, istedetfor Bebel's og Jaures indlæg i debatten.

Angell-Olsen var enig med Tranmæl, og vilde spørge om årsagen til "Socialdem."s udtryksmaade, da den gav en meddelelse om bureauets møder i vinter. I fortegnelsen herover opførtes unionsopløsningen, og bladet havde da skrevet, at dette spørgsmål "figurerer" paa dagsordenen. Det var en haan mod bureauet.

Magnus Riksén: I hvad beretningen indeholder om det internationale socialdemokrati bør ikke landsmødet lægge an-

det end en kort meddelelse om kongressen og de resolutioner og taler, som var fremkommet fra norsk side; man mente, at dette maatte være af den største interesse for os.

G a a r d e r: Det havde været bedre om Kringen selv havde svaret hr. Tranmæl, men da han ikke var tilstede skulde taleren oplyse følgende: Det spørgsmål som havde været behandlet paa kongressen i Amsterdam var det samme som landsmødet havde haft oppe i formiddagsmødet. Jaures' tilhængere havde gjort brud paa det internationale socialdemokratis grundprinciper, idet de forlod den vej, som alene gir vort parti tryghed, nemlig klassekampens grund. De var nødt til at støtte den borgerlige regering af hensyn til den socialist, som sad i regjeringen. Om politiprosekten pryglede folket og stød paa arbeiderne vovet de ikke at interpellere regjeringen, for at den ikke skulde sprænges; ligesaa passiv maatte de forholde sig overfor anarkistloven, samt overfor den hemmelige traktat som indgikkes med Spanien og Marokko, hvis følger nær havde ledet til en krig. For marineministeren var militionbevilgningerne vigtigere end arbeidernes sag. Det franske socialdemokrati var afstaaet fra at streike mod militærudgifterne. Disse udgjør ikke mindre end 41 pct. af alle statens udgifter. De franske socialister i deputeretkammeret kunde ikke kritisere det arbejderfiendtlige og kulturfiendtlige budget for ikke at styrte regjeringen. Jauresisterne og Guedisterne stod mod hinanden, og blandt de første stemte nogen for, nogen mod og nogen stemte ikke, saa det udover landet blev forvirring. Amsterdamkongressen maatte ta standpunkt til disse forhold. Baade Dresdener- og Adler og Vanderveldes resolution angreb de franske socialister, den sidste var ikke nogen labstansresolution. Men der var noget andet iveien: Jaures vilde ikke ha nogen resolution, han sa som Griksen: lad historien domme; og nogen hævede som Gjosteen, at der ikke var noget bestemt socialistisk synspunkt. Men da Jaures merkete, at stem-

ningen var ham imod, tog han den resolution, der var mindst farlig, og som beredte det tyske arbeiderparti og Bebel et nederlag, hvorved han ansaa sig selv som den vindende part. Taleren mente det var rigtigt at stemme med Bebel, forat ikke den samme strid skulde plantes over til Tyskland, saa at man maatte ha en ny Amsterdamkongres til at afgjøre den. Kringen havde en anden opfatning, men havde ikke begaaet noget "injurierende" ved sin holdning.

T o k e r u d besvarte Angell-Olsens forespørgsel. Der laa ingen chifane fra redaktionens side; da spørgsmaalet om unionsoplosningen blev sat op paa dagsordenen var det vel bureauets forudsætning, at de norske og svenske delegerede skulde være tilstede, og naar man vidste, at disse ikke kom til at afgi møde, og at unionsoplosningen saaledes ikke kom til at bli behandlet, var det fuldt berettiget at si, at den sag figureerte paa dagsordenen.

Angell-Olsen fastholdt alligevel, at der laa noget fornærmende i denne udtryksmaade; forøvrigt fandt han det fuldt forstaaelig, at Kringen overensstemmende med sin karakter maatte stemme for den mest uklare resolution.

Tranmæl: Repræsentanten Kringen vidste, at spørgsmaalet om det internationale bureau skulde behandles i eftermiddagsmødet, men han havde ikke fundet sig besejret til at være tilstede.

Magnus Nilssen: Korrespondancen med det internationale bureau føres af Kringen, og taleren trodde han kunde paa staa, at vort forhold til bureauet og Kringens hverv i denne henseende var støttet tilfredsstillende.

Sigv. Lian: Ved samme kongres blev med 36 mod 4 ft. vedtat en resolution, der gik imod generalstreiktanken, som imidlertid faar flere og flere tilhængere paa bekostning af parlamentarismen. Vi burde ta afstand fra Amsterdamkongressen i dette stykke, og ved en resolution erklære den revolutionære socialisme, som gaar side

om side med den parlamentariske. Han fremsatte følgende forslag:

”J er kjendelse af klassekampens berettigelse og nødvendighed for arbejder-
nes frigjørelse, hævder Det norske arbei-
derrarti, at den sociale generalstreik ogsaa
under visse tilfælde maa anerkendes som
et virksomt middel i kampen mod milita-
rismen.”

Tranmæl havde sympati for den
af Lian antydede resolution, men maatte
anbefale, at dette spørgsmål udsattes til et
andet landsmøde. Det vilde være forha-
set at vedta noget i denne retning nu. Han
foretog: sagen udsaar til et senere lands-
møde.

Magnus Nilsen ansaa det ogsaa
heldigt, at resolutionen toges tilbage, hvor-
til dirigenten sluttede sig.

Sigv. Lian svarte, at dette var det
 eneste punkt paa dagsordenen, hvorunder
han kunde fremsætte sit forslag.

Kalvaa: Spørgsmaalet generalstreik
er saa interessant, at det bør behandles
senere paa dette møde.

A. E. Gundersen var for den so-
ciale generalstreik, men dette landsmøde
var ikke kompetent til at ta stilling til det.

Gjosteen: Forslaget bør tages til-
bage og hører forøvrigt ikke hjemme i et
land med et kammerstyre og almindelig
stemmeret. Det skulde være vanstelig at
evne at faa stemning for generalstreiken
baade paa dette og et senere landsmøde.

Efterat Wahl ogsaa havde anbefalet
Tranmæls udsættelsesforslag blev dette ved-
tat med stor majoritet.

Gjosteen anbefalte ved behandlin-
gen af by- og amtsorganisationernes be-
retning, med tilslutning af Buen, at herun-
der burde komme ogsaa beretningen om Kri-
stiania kommunesyre, hvilket sekretæren lo-
vet at ta under overvejelse.

Magnell foreslog som maleribvende-
nes forenings repræsentant en resolution
til udtalelse i striden mellem maleribvende-
nes forening og flertallet af malerforbun-
dets styre.

Ugelstad: Forsamlingen mangler
vistnok forudsætninger for at kunne dømme
i denne sag, men den burde ikke afvises som
landsmødet uvedkommende, hvormod den
kunde behandles efterat dagsordenens øv-
rige sager var behandlet.

Jakobsen: Sagen hører ikke hjem-
me her, men ”Soc.-Dem.”s stilling til sa-
gen var klar.

Ormestad vilde rette nogle adva-
rende ord til landsmødet; man kunde snart
ikke holde et møde, uden at malerne over-
faldt en, det var som om de, efterat de hav-
de fordærvet sig selv, vilde drage alle an-
dre med i fordærvelsen.

Tranmæl: Det er betegnende for
oppositionen den fremgangsmaade den be-
nyttede. Sagen burde afvises.

Den blev da ogsaa med stort stemme-
flertal afvist som landsmødet uvedkom-
mende.

Efterat Eilert Hansen havde paa-
pegt, at der burde agiteres mer i Nedenes
amt, blev beretningen enstemmig vedtat i
sin helhed.

Magnus Nilsen paaklagte, at de
udsendte chemaer for kommunevalgene dels
ikke var besvaret og dels mangelfuldt be-
svarede og la repræsentanterne paa hjerte,
at de burde udvise den største opmærksomhed
og samvittighedsfuldhed overfor denne slags
statistiske opgaver, forat man kunde faa det
nødvendige materiale til at paavise par-
tiets indflydelse og vekst. Amts- og by-
organisationerne maatte ogsaa indsende sine
beretninger i betimelig tid og de maatte
være korte, greie og oplysende, saa man
kunde læse sig til partiets arbejde. Til
Tromsø soc.-dem. forening havde Berge
telegraferet og spurgt om L. Strom var
”valgt” som dens repræsentant og fik be-
jaende svar herpaa. Efter endel debat god-
kendtes mandatet uden følger for frem-
tiden efter Angell-Olsens forslag. Man-
dattkomiteen indstillet paa ikke-godkjendelse.
Magn. Nilsen, Gjosteen, Ose. Pederjen,
Overgaard, Jakobsen, Wahl, J. Berge, fru

Tynæs og Sundby havde ordet i sagens anledning.

Regnskaberne

for partiet fra 15. mai til 31. dec. 1904 og for aaret 1905 godkjendtes; ligeledes "Soc.-Dem."s kasseregnskab fra 1. april 1904 til 31. decbr. 1905 og status pr. 31. decbr. 1905.

Nabræf fandt den sammentrængte ekstraktform for regnskaberne mangelfuld og henstillet til regnskabsføreren ikke blot at opføre udgifter og indtægter, men forelægge regnskaberne saaledes, at man fik et korrekt overblik over den økonomiske stilling.

Carlberg paapegte, at blandt de udestaaende fordringer blev abonnenterne straks krævet for sine restancer, hvormod de store aberterende foreninger blev behandlet paa en anden maade.

Ugelstad oplyste, at det kun var et lidet beløb for avertissementer, man ikke fik indbetalt; og naar tabet ikke var større var det af liden betydning; ved enhver foretning er der nogen risiko.

Hornsrud gjorde opmærksom paa, at de tvilsomme fordringer ikke var medtaget, men staar opført med minus paa aktivsiden og saaledes fratrukket.

Bed aarsbudgettet rettet fru Tynæs en opfordring til centralskyret og den faglige organisation, om at benytte agitatorer, der arbejdede for at faa kvinderne med baade i det faglige og politiske arbejde.

Wahl mente, at ekstraindtægterne, fr. 2,250 var lavt sat.

Ehr. Johansen hævdede, at naar der anvendtes 3000 fr. til agitationen, burde den lægges sliq an, at ogsaa andre end de Kristiania nærmestliggende steder fik godt af den. Hamar havde kun været besøgt af Berntsen.

Rilsen svarte, at man i et saadant anslagsbudget maatte være forsigtig med ikke at opføre for store indtægtssummer; men selvfølgelig saa man gjerne om ekstraintægterne naadde et større beløb end be-

regnet. Hvad agitationen angik, blev den i stor udstrækning udført af velvillige foredragsholdere om lørdag og søndag uden udgift for partiet; men intet var styret mere fjærfkomment end om det var istand til at efterkomme alle krav, som rettedes fra by og bygd om at erholde talere.

Fru Gjostein sluttet sig til fru Tynæs, at det var ønskeligt om styret vilde ta mere hensyn til kvinderne. Kvindelige agitatorer maa ogsaa udsendes. Salsald burde det komme saa vidt, at fagforeningsmedlemmerne tog sine koner med til agitationsmoderne. Det var talerens erfaring, at hvor kvinderne kom med, blev der et bedre liv og en større fart i bevægelsen.

Fru Tynæs saa selvfølgelig ogsaa helst, at man udsendte kvindelige agitatorer, men i Kristiania var der ingen af arbeiderpartiets kvinder, som havde anledning til at rejse ud paa længere foredragsturneer.

Aarsbudgettet for partiet vedtoges enstemmig med en indtægt og udgift af 8000 kroner.

I anledning forslaget til "Soc.-Dem."s regnskab med en indtægt og udgift paa 75,400 fr., greb Wahl ordet for at fremhæve, at ved en afskrivning af gjælden med 500 fr. pr. aar blev man aldrig færdig. Vi maa sætte mere ind paa at faa flere abonnenter; og bladet maa skrives saaledes, at provinsbladene ingen indflydelse faar paa det.

Blytt paapegte at redaktionsudgifterne var sat ned i forslaget, hvortil dirigenten gav den oplysning, at aarsagen til de høje redaktionsudgifter i 1905, var dette aars ekstraordinære begivenheder.

Man fandt ogsaa at ekspeditionsudgifterne burde forhøjes, hvis ombringelsen af bladet skulde ordnes saaledes, at man beholdt sine abonnenter.

Strøm henlede opmærksomheden paa, at trykningen var sat til 23,300 fr. istedetfor som nu 24,000, hvortil Hornsrud oplyste, at den gamle kontrakt med trykkeriet var op sagt og der pleiedes foreløbige forhandlinger om at faa tryknings-

omkostningerne af bladet nedsat fra 80 til 75 fr.

Rnudsén havde først i de sidste dage faat en detaljeret oversigt over trykkeriets udgifter og indtægter. Prisen kan ikke nedsættes med mindre trykkeriet skal lide tab; dets avance er nu fr. 1.50 pr. nummer. Paa grund af de arbejdsbetingelser vi som socialdemokrater kan være bekendt af i Arbejdernes aktietrykkeri, som blev oprettet for "Soc.-Dem.", kan bladet ikke trykkes der for en mindre betaling.

D. D. Lian: Der var ingen afgørelse truffet under de forhandlinger som havde været ført med trykkeristyret. En prisnedsættelse vilde i tilfælde medføre at bladet maatte acceptere andre betingelser.

H. Jensen fandt ikke at der nu var nogen foranledning til at nedsætte posten, og fremsatte følgende forslag: "Bladets trykningsudgifter forhøies til 24,240 fr., samtidig som den indenbys bladkontingent forhøies med et tilsvarende beløb nemlig 940 fr.

Hørnsrud: Paa grund af at vi maa betale afdrag paa gjælden er bladet nødt til at søge de størst mulige besparelser. Ifjor betalte vi 70 fr. for trykning pr. nr. og bladet balancerte; men da fik vi med engang valget mellem 8 dages opsigelse og en forhøielse af trykningsprisen til 80 fr. "Kra Dagsavis" er af samme størrelse som vort blad og betaler 60 fr. Prisforskjellen er for stor, selv om "Dagsavisen" for trykkeriet er billigere og lettere at trykke. Bladets økonomiske basis var nu sundt bygget, fordi man bygget paa indtægtsiden.

D. D. Lian: Naar der træffes en sammenligning mellem de to priser 60 og 80 fr., fik man ogsaa erindre, at "Dagsavisen" selv holder en sættemaskine som koster 6000 fr. — og det repræsenterer en værdi af 5 fr. pr. uge.

Jensens forslag forkastedes, og centralstyrets forslag til årsbudget for "Soc.-

Dem." vedtoges ved alternativ votering med det foregaaende med overvældende majoritet.

Ugeudgave af "Social-Demokraten".

Angaaende dette punkt paa dagsordenen udspandt der sig en lang debat.

En ugeudgave vilde ha stor betydning for partiet for at konfurere ud borgerbladenes ugeudgaver. Vistnok var den økonomiske side ved foretagendet tvilsomt, men det var nødvendigt at gjøre dette offer; særlig fremhævet man henlynt til Nordland. Ved at sætte prisen lav kunde man gjøre regning paa mange abonnenter. Af 6 dagsnumre maatte man kunne lave en interessant ugeudgave, der blev fremholdt som forløber for "Social-Demokraten" som for vore lokalaviser. Partiets organer var de bedste talerør for vor sag. En af medarbejderne i "Soc.-Dem." maatte kunne paata sig redaktionen.

Som talsmænd for denne opfatning optraadte Foshaug, Holmen, P. Moe-Johansen, D. D. Lian, Johansen, Kalvaa, Ugelstad og H. Meyer.

Imod ugeudgaven talte dr. Nissen, Angell-Olsen, Joh. Johnsen, M. Jul. Halvorsen, Myranæs, Knudsen, Overgaard, Braa og Jakobsen, idet de hævdede at ugeudgaven ikke vilde tilfredsstille fordringerne til nyheder; man burde heller lægge al kraft i arbeidet for "Soc.-Dem."s og lokal- eller provinsbladenes udbredelse. Naar andre blade tabte paa sine ugeudgaver havde vi ikke raad for "Soc.-Dem." gav overflød. Og skulde man ogsaa ha en mand der særskilt tog sig af ugeudgaven, blev den endnu kostbarere.

Der forelaa fire forslag; Kalvaa foreslog ugeudgave 3 gange ugen fra 1. juli 1906, Johansen 1 gang ugen fra samme tid, Lian 1 gang ugen saa snart som mulig, senest inden 1. oktober 1906, og centralstyrets forslag, der var jaalydende:

Centralstyret bemyndiges til at igangsætte ugeudgave — en gang ugen — saa snart det finder tiden hertil beleiligt. —

Dette sidste vedtoges, efter at Nilsen havde protesteret mod, at det var ensbetydende med et henlæggelsesforslag.

Efter Kalvaas forslag bestemte man at begynde næste møde første påske dag kl. 8 af henjyn til festen om kvelden, som gjorde det nødvendigt at stanse forhandlingerne kl. 4. —

Mødet hævedes kl. 8.25.

Søndag den 15. april.

Ordstyrer: Jeppejen.

Balggprogram og valgtaftik.

Magnus Nilsen omtalte først de onster, der var fremkommet om at foreta en omorganisatiøn af partiet, hvilket han ikke ansaa for heldigt, allermindst nu, da vi stod lige foran et valg. Vort partis organisatiøn skal ikke bygges udelukkende med stortingervalgene for øie, den maa ha henjyn ogsaa paa de kommunale valg og være praktisk rent organisationsmæssig jet. Den organisationsform, vi nu har, er god og brugbar nok, og naar den udnyttes, vil partiet fremdeles vokse som hidtil. — Hvad nominering af storkingskandidater angaar, foreslaar styret, at kredsenes egne partimedlemmer bør udpege kandidaterne, ikke bare de stemmeberettigede, men mænd og kvinder over og under 25 aar, dog under ledelse af den stedlige samorganisations styre, der har at iagttå, at resultatet er et udtryk for det overveiende antal af kredsenes partimedlemmer. Og under visse omstændigheder skal samorganisatiøns styre ha ret til at foranstalte fornyet nominatiøn. I amterne bør, hvor forholdene umuliggjør partimedlemmernes direkte deltagelse, nominatiønen foretages af partiforeningernes valgte repræsentanter for amtet. Angaaende jordspørgsmaal henviste taleren til programmets punkt 8, og vort principielle program. Vor stil-

ling til afholdsprogrammet fremgaar af vort valgprograms to sidste punkter; det er overensstemmende med vort socialistiske grundsyn, at vi fordrer ophævelse af den private brændevinshandel og hævder, at denne bør foregaa for offentlig regning. Som forholdene nu er, er det en uretfærdig begunstiging af enkeltmand og af enkelte bedrifter. Forøvrigt maa man ikke gjøre valgprogrammet altfor langt, de forskellige spørgsmål fik saa sin besvarelse i agitatiønen.

Jeppejen: Det gjælder om at faa et kort og koncist program, og taleren skulde være tilbøielig til at fremsætte forslag om at hele valgprogrammet skulde bestaa i to ord: for socialismen; derjom han fik tilslutning af forsamlingen. For eller mod socialismen er slagordet. Hvad disciplinsspørgsmaalet angaar var det talerens overbevisning, at partiets enhed ikke beror paa lovformer og straffebestemmelser; men skaffer vi os prøvede og begejstrede socialdemokrater som tillidsmænd, vil de optræde i fællesskab og samdrægtighed. Kandidaternes nominatiøn foregaa i Danmark saaledes, at kredsen indsender sine forslag til partiet, som da godkjenner eller forkaster kandidaturen. I Kjøbenhavn's fjerde kreds hændte det, at en nomineret kandidat ikke blev antat. Naar styret har godkendt kandidaten indtræder dermed et fastere forhold mellem ham og dette, og man garderer sig derved mod at faa kandidater — saaledes som vi har oplevet det — af hvem man ikke har havt megen glæde. Taleren var imod, at man opstillet to programmer — et principielt og et valgprogram, som kun bestaar i et udsklip af det første. Herved kommer man paa straaplånet: en kandidat anerkjenner f. eks. valgprogrammet, men ikke vort principielle program. Vi maa undgaa den fare, at der i partiet smugler sig ind folk af denne slags. Vi bør gaa til valg kun paa de socialdemokratiske principer. Andet er heller ikke praksis i andre lande. Dog kan særlige omstændigheder tilsi, at man til

sine tider fremhæver en enkelt sag, som f. eks. stemmeretten. Men nu foreligger ikke nogen saadanne ekstraordinære omstændigheder. Talerens hele opposition var dog kun en form-sag. Han foreslog følgende indledning til valgprogrammet:

“Ved alle valg anerkjender Det norske arbeiderparti kun kandidater, som stiller sig paa partiets hele principielle program. Som nærmestliggende opgaver for lovgivningsmagten og derfor opgaver som bør indtænde i fremragende plads i agitationen ved forestaaende stortingsvalg skal landsmødet pege paa”, osv. som af centralstyret foreslaaet.

Egede-Nissen: Det kunde kanske vække forundring, at taleren som nykommen i rækkerne greb ordet i dette indre anliggende angaaende partiforholdene; men med den praktiske erfaring, han havde som stortingsmand, turde han paastaa, at hvis vi skal opnaa noget gennem socialisternes opmarch i stortinget, maa det være virkelige socialdemokrater, som sidder i tinget, og at stortingsgruppen maa samle sig om en fælles optræden blir nødvendigere jo større gruppen blir. Vi maa ha disciplin, hvis det som foregaar ikke skal bli til partiets ulykke. Vi har ikke betryggelse nok i centralstyrets godkjendelse af kandidaterne; i vort spredt behyggende land kan det ikke ha det tilstrækkelige kendskab til dem. Ved siden heraf maatte vi vedta disciplinærbestemmelserne. Taleren var enig i Jøppesens forslag til en ændret indledning. Men en post vilde han gjerne ha med angaaende rusdriflovens paragraf 39. Vi bør fra første stund hde afholdsmandene vor støtte; for rusdriften er ikke til mindst skade for arbeiderne. Vilde man tilføje den taktiske side saa stor vægt, maatte man ikke glemme den moralske. Der burde gives en pegepind i retning af, at vi ikke ønsket, at Folskets hus skulde bygges paa ol-falg, men paa det som hæver arbeiderne og gjør dem til dygtige medlemmer af samfundet.

Gjosteen var ikke enig med Jøp-

pesen. Taleren fremholdt, at nomineringen af kandidater, saaledes som denne sag var grebet an af centralstyret i Kristiania, ikke stemte med centralstyrets forslag paa landsmødet. De særskilte kredsstyrrer burde ha det fulde selvstyre, der alene var overensstemmende med de direkte valg. Vælgerne skal selv vælge sine mænd. “Kredsstyret” bør indføres istedetfor “sam-organisationalernes styre” i det foreliggende forslag.

Mod partiets indflydelse maatte man hævde, at hver kreds for sig lærte at styre sine egne affærer, derved vilde det bedste valgarbejde sikres. Programmet skulde være greit, men saa fyldigt som muligt; det maa stykkes op, saa der blir belærelse i det; det nytter ikke bare at tale om de socialistiske principer, vi maa rette os ind efter det praktiske livs krav. Begeistrede socialdemokrater er de der evner at sætte reformer ind i det praktiske livs politisk. Modstanderne brugte slagordet “mod socialismen” fordi vi holdt os til de almindelige talemaader. Klassekampen maatte optages i den saglige politisk med de enkelte jmaa reformer for øie. Man kalder socialismen revolutionær, men der er kun en vei at gaa, den succesfulde udviklings vei.

Angell-Olsen foreslog at der ned-sattes en komité til at sammenarbejde de forskellige forslag til valgprogrammer.

Voteringen herover udsattes, da Eilert Hansens forslag vedtoges om at kreds-inddelingen med nomination af kandidater (dagsordenens p. 7 b) bør behandles og afsluttes førend man gaar over til opstilling af valgprogrammet.

Rundtjen: Der maa en omorganisational til naar vi har faat enmandskreds og direkte valg. Det var allerede for foreslaaet, men da var tiden ikke moden dertil, og vi var heller ikke nu voksen til at paata os denne forandring; men inden næste landsmøde burde der fremkomme forslag i denne retning; forøvrigt var taleren enig med Jøppesen i, at det principielle pro-

gram og kandidaternes stilling til det maa være det afgjørende.

Angell-Olsen: Debatten igaar viste nødvendigheden af disciplin inden partiet; vi trænger at komme ind i ordnede forhold. Kandidaterne maa godkjendes; garantien i vælgerfredene er ikke tilstrækkelig. Der kan være megen sandsynlighed for, at en mand — som om man ikke talder ham en plattenslager, dog er en politisk spekulant, og som med smukke talemaader kan opnaa at bli nomineret i en frede. Vi i provinsen er lei af ugreierne mellem centralskyret og stortingsfraktionen. Nominationen maa foregaa saa tidlig, at man rækker at behandle kandidaternes godkjendelse. Det var ogsaa et vanskeligt spørgsmål at afgjøre i hvilken udstrækning kandidater skal opstilles.

Gjøstein opfordret centralskyret til at opta Zeppejens ændringsforslag. Programmet skal være kort og greit. Taleren hestet sig ved punkt 5, det internationale socialdemokratiske første post. Har vi sat noget op paa vort program, er det ikke nok at levere vore taler og avisartikler, men i valgperioden skal der i betimelig tid være fremsat bestemte forslag, saa sagen kan behandles. Dette maa forlanges baade af vore kommunemænd og stortingsmænd. Naar jyskepleien i bestatningen var opført paa programmet, var det intet andet end en slossel. J. Stavanger havde man foreslaaet, at der ansattes læger, som skulde staa til disposition. Ved at arbejde os igjennem programmet, arbeidet vi os selv sammen til enighed, saa vi ikke en vaffer dag opdaget, at en mener det og en anden noget andet med vore programjager. Fredene fik ordne sig selv saa godt de kan; landsstyrets godkjendelse var ingen betryggende garanti. Taleren anbefalet Egede-Nissen tillæg til afholdsprogrammet.

Lind-Johansen havde indtryk af, at forsamlingen talte mange dygtige mænd. Men naar man trodde tiden nu var inde til at staa det store slag og si, at her skal

slaget staa, trodde han ikke man var berettiget til at jole sig saa ovenpaa. Partiet har maattet boie sig for at opnaa noget. Den sag, som ikke taaler kritisk, er ikke meget værd. (Taleren kom her ind paa gaarsdagens debat og blev af dirigenten opfordret til at holde sig til det foreliggende spørgsmål). Det er uheldigt, fortalte taleren, at et distrikt skal underordne sig centralskyret. Vort parti havde ingen overflødig mand af de brugbare, og naar han var enig i det væsentligste burde partiet benytte sig af ham. Repræsentanterne maa ellers ha frie hænder.

Tranmæl ydet sin tilslutning til Zeppejen og Egede-Nissen med henblik til valgprogrammet. Omorganisation fandt taleren unødvendig, og havde ikke hørt noget ønske i saa maade. Som centralskyret foreslaar maa vi forkaeste allianceer. Nomineringen burde foregaa amsvis, saa der var anledning for partifæller at stemme paa kandidater ogsaa der, hvor der ingen partiafdeling fandtes i freden.

Chr. Johansen: Paa hvilken maade skal vi arbejde os frem, naar vi ikke skal samarbeide med demokratiske mænd af andre partier? Han tænkte hverken paa hoiere eller venstre, men folk, som enten var enig i vort valgprogram eller i det principielle. Taleren var ikke enig med Zeppejen i, at kandidaten skal godkjendes af landsstyret eller centralskyret; nominationen maatte overlades fredsstyret.

Holmen var enig med Gjøstein i, at de enkelte rapporter burde udarbejdes, og at der burde fremsættes bestemte forslag; men selv om enkelte vilde spekulere i at bli valgt som stortingsmænd var det uheldigt at henlægge godkjendelsen til landsstyret. Taleren sluttet sig ogsaa til Egede-Nissens tillægssforslag; med tak til Nissen, for hvad der var gjort for jordspørrmaalet, hævdede taleren, at det ikke var tilstrækkeligt at saa jord, man maatte saa bevilgning til at sætte driften igang med.

Arnesen var enig med Zeppejen i,

at vi kunde gaa til valg alene med programmet: for socialismen. Gjøsteens valgprogram vilde hilses med glæde af alle liberale, det krævet jo endog høiere løn for lærere! La os knæsjette afholdssagen som et grundprincip.

Zeppesens indledning blev enstemmig vedtaget efterat centralskyret erklærede sig villig til at gaa over til det.

Gilert Hansen: Nominationen bør forbeholdes fredse. Vi bør undgaa det politiske fribytteri af dem der anser sig berettiget til at komme paa tinget i socialdemokratiets navn, og centralskyret behøvet ikke være ængstelig for at ikke fredsens egne socialdemokrater selv vilde ødelægge en saadan mands kandidatur. Den endelige afgørelse burde ligge i fredsens hovedstyre. Det er sine egne vælgere repræsentanten først og fremst maa staa til ansvar for. Det var det mest demokratiste.

Myranæs sluttet sig til Holmen.

Magn. Rilsen: Jeg har ikke indtatt til standpunkter, som man maa tro efter Gjøsteens fremsstilling. Fredsens egne medlemmer skal i første række nominere; men hvis der opstaar misnoie, kan samorganisationen forat forebygge mulige misgreb foranstalte en ny nomination, naar der udtales ønske herom. Der var ikke grund til at tro, at partiets egne tillidsmænd skulde være urimelige i dette stykke. Vi maa alle vaage over, at den, der nomineres, er vor mand fuldt og helt.

Wahl var enig i centralskyrets forslag; kandidaten maa være kjendt i fredsen og udpeges først af den.

Buen var i det store og hele tilfreds med centralskyrets forslag. Han ønsket den forandring, at det istedetfor at hede, at kandidater skal opstilles i samtlige fredse, "hvør dette er muligt", burde staa: "hvør partiet har afdelinger". Dette var i overensstemmelse med vor afvisning af al valgalliance; thi ellers kunde det hende, at man selv hvør der var partiabdeling, men hvør der intet haab var om at faa sin kandidat frem, faldt for den fristelse ikke

at opstille egen kandidat for istedet at stemme paa den næstbedste. Vi skal ikke henge i frakkestjoderne paa venstre. Anbefalte centralskyrets forslag.

Rieljen (Drammen) hævdede nødvendigheden af de klare linjer, og at alle udveksler paa partilegemet blev skaaret bort.

Gjøsteen: Samorganisationen skal ikke ta ledelsen fra fredse. De 3 mand, som opnævnes, skal sammen med partiskyret overlægge nomination og valgarbeidet, og dette er i strid med principerne for direkte valg.

Roe mente, at der ikke kunde være tale om at arbejde med venstre, men derimod med afholdssolket for at bekjempe landmandsforbundet. Valgalliance bør der være adgang til, forøvrigt var taleren ikke imod centralskyrets sanktionsmyndighed.

Ehr. Johansen hævdede, at det var at slaat et for stort slag, naar man allerede nu trodde at kunne afflaa alt valg-samarbejde. Han fremla følgende forslag:

"Der, hvør forholdene gjør det absolut nødvendig, kan samarbejde ske med demokratiste arbeidere og afholdsorganisationer, dog saaledes, at arbeiderpartiets principielle program godkjendes af den opstillede kandidat."

Sæbo sluttet sig til Buens forandring og fandt, at der kunde være meget som talte for, at nominationen bør sanktioneres; men fredsen maa først selv udpege sin mand. Han henstillet til dirigenten at opta sit antydede forslag. Valgalliancer maa vi være færdig med. For eftertiden maa vi noie kjend: vore kandidater, og de maa anerkjende hele det principielle program.

Lind Johansen mente, at i Tromsø amt var der ikke saa mange socialdemokrater at man kunde undvære valg-samarbejde.

Zeppesen: Vi kan aldrig faa socialdemokrater paa det af Lind-Johansen antydede program.

Gjøstein trodde personlig, at samar-

beide blev mer og mer udelukket, og ved direkte valg og omvalg var det unødvendigt. Men vi bør ikke affjære vore folk paa Hedemarken at drive valgarbeide sammen med andre, hvis de anser det for heldigt.

Magn. Rilsjen: Centralstyret kunde ikke bare ha Arianaforhold for vie, naar det skulde fremlægge plan for valg-arbeide og nominering. I de byer, hvor der ikke er behov for eget kredsstyre, skal samorganisationerne foreta nomineringen. I Aa valgte man af praktiske grunde kredsstyrer, men dermed affætter vi ikke samorganisationen. Arbeidet vil lægges i kredsstyrets hænder. Tidligere hadde taleren høvt den opfatning, at man kunde søge samarbeide, naar noget derved kunde vindes, men omstændighederne i 1906 er ikke sli, at socialdemokratiet behøver at søge forbund med nogen af de andre politiske partier. Vi maa hevde os som selvstændig parti og ikke ha nogen befattning med de halvradikale og liberale.

H. Jensen kunde attestere at Magn. Rilsjens af Gjøsteen omtalte foredrag i Ariania var i fuld overensstemmelse med hvad han fremla her paa landsmødet.

Jensen (Tønsberg): Chr. Johansjens forslag om alliance med mænd som anerkjender de socialistiske principer er alliance med os selv. Men taleren fandt Buens forslag uheldig. Vi skulde ikke være lovmæssig forpligtet til at vise vore svagheder. Ved f. eks. at monstre et ubetydeligt antal stemmer ved stortingsvalgene, ødela vi vore chancer ved kommunevalgene, hvor det vilde slænges os imøde, at vi er saa saa. Dette landsmøde er socialdemokratiets overhus, og skal vaage over de rene socialistiske linjer. Vi vælger vort styre for at det skal føre ren politisk; til alle tider er der en dyb fløst mellem borgerpartierne og socialdemokratiet. Gjøsteen er revisionist. Vor garanti mod politiske arbejdsløse og oratoriske virtuosier er, at centralstyret anerkjender kandidaterne. Hvis ikke Jevpejen fremjatte forslag vilde han

selv gjøre det: "De nominerede kandidater maa godkjendes af landstyre". (Tillæg til centralstyrets forslag, 3. passus.)

Kalla advarte mod alliancer baa de med afholdtsfolk, høire og venstre. Taleren hjæmpet selv for afholdtsagen; men vilde aldrig gi sin stemme til en afholdtsmand, som var høire eller venstremænd. Linjerne blir aldrig klare for vi afflaar al alliance. Naar Lind-Johansen omtaler Tromsø amt, saa vil vi om ikke ved første valg saa ved næste kunne opta kampen. Skulde vi ikke vedstaa, at vi er saa saa som vi er? Jeg vil staa alene, om ingen andre staar med mig. Og vi skal vokse som snebolden. Taleren sluttet sig til centralstyrets forslag med Buens ændringsforslag.

Mattsson benegtet som afholdtsmand, at der findes nogen afholdtspolitik, og socialdemokratiet kan ikke anerkjende et politisk afholdtsparti — dog med al respekt for afholdtsagen. Denne ledes af præster og profetier, som er reaktionære. Afholdtsposterne blev aktuelle i valgkampen, fordi det var uberettiget af afholdtsmændene at optræde som politisk parti. Taleren var imod Buens ændringsforslag.

Gundersen mente, at vi som parti ikke kunde være med paa valgalliancer.

Stogmo: Sidst vi havde valg fik vi være med at nominere kandidater ved hjælp af alliancerne. De mænd, vi da valgte fordi de var enig i 8-timersdagen, har ikke fremjat forslag, men det har heller ikke socialdemokraterne.

Ugelstad var imod alliancer, og **H. Meyer** kunde ikke stemme for Gjøsteens forslag.

Solmen og **Karl Mundsen** polemiserede mod Johansen.

Buen fremholdt, at baade høiremænd og demokratisk venstremænd havde været med at stemme for tugthusloven. Vi maatte være færdig med dem. Vi burde gjøre alt for at forenkle valgarbeidet istedetfor at vanskeliggjøre det. Taleren fremførte nogle tal fra partiets stilling i Trondhjem, i 1898 talte vi 81 st., i 1900: 361, i 1901: 624,

i 1903: 1453 og i 1904: 2008. Og dette resultat var ikke noget at graate over. Det viste baade, at man kunde gaa til valg og blotte sine svagheder og at man burde være færdig med koalitionsforbindelser med andre partier. De demokratiste halvmenneſter, der er sociale frihedsmænd, har vi den samme nytte af som dronningens fattigbejpsning.

Overgaard polemiserede mod Lind-Johansen: Vi har bitter erfaring for, at valgalliance er det farligste ſtraaplan.

Audſen vilde ſvare repræſentanten fra Tonsberg, at vi alle har maattet gaa den vei at begynde ſom en liden ſkole. Valgalliancer var maatte paatrævet for, under den tidligere valglov, men ikke nu. I Thyſland var forholdene anderledes, der kunde parolen lyde, at man med andre ſtulde ſtemme paa den radikale for at undgaa den værſte reaktion. Hvad nominationen angik var han enig med centralſtjret. Sanktionsmyndigheden maatte ikke lægges i landsſtjrets hænder ſom i Danmark; der var det letvint at ſammenkalde det, men forholdene var anderledes hos os. Taleren anbefalede ogſaa Buens forſlag.

Gjøſteen: Riisſen gir den forklaring, at kredsſtjret ſkal være ledere af valgagitationen, men magten ligger i centralſtjrets haand. Meſt mulig ſelvſtjre var det forſte demokratiste princip.

Jeppeſen refererte lovenes paragraf 2, ſom koſluderende med Gjøſteens forſlag.

M. Jul. Halvorſen var mod alliance. I Akershus havde der været uklare linjer, men ved dette valg vilde ſocialdemokratiet indføre rene linjer. Mange af de liberale var ligesaa reaktionære ſom de konſervative.

Bøhmer hævdede nødvendigheden af at ha prøvede mænd ſom tillidsmænd, d. v. ſ. mænd, der underkaſtet ſig vort program og ſom ikke bare vilde figurere i vort parti for ſelv at berige ſig.

Ved voteringen over centralſtjrets forſlag angaaende partiets forhold til ſtortingsvalget ſtemte man over hver paſſus for ſig. I forſte paſſus blev Buens ændringsforſlag vedtat med ſtor majoritet. Anden paſſus blev vedtat ſom af centralſtjret foreſlaat; Johaſens forſlag fik 7 ſt.; ligeledes blev centralſtjrets forſlags 3. paſſus vedtat, hvorimod Gjøſteens forſlag fik 25 ſt. Gjøſteens forſlag var ſaa lydende:

“Nominering af partiets ſtortingskandidater foretages af de i kredsſen boende partimedlemmer under et af diſſe valgt kredsſtjre, der har at iagttå, at reſultatet er udtryk for det overveiende antal af kredsſens partimedlemmer.

Fremkommer der fra medlemmer i kredsſen oplyſninger om forhold vedrørende kandidaterne eller uregelmæssigheder ved afſtemningen bør ſamorganizationen kræve, at kredsſtjret foretar fornøjet nomination.”

Jensens tillægsforſlag om centralſtjrets godkjenndelsesret fik kun 27 ſt.

4, 5 og 6 paſſus blev enſt. vedtat.

Audſen redegjorde for mødets ſlut om hvad der var gjort for 8-timersdagen; thi der var i debatten udtalt, at vore tillidsmænd intet havde gjort i anledning af denne programpoſt, og taleren havde været hjemme og hentet dokumenter, ſom godtgjorde, at i Kriſtiania kommuneſtjre var der nedſat en komité til at forberede denne ſag, og den havde gjort indberetninger fra andre lande angaaende arbejdstid og arbejdsloſ. Efter kommunens arbejdsreglementer er arbejdstiden gennemſnitlig ſidet over 8 timer. Taleren havde ſelv udarbejdet forſlag ſigtende til 8-timersdagens gennemførelſe ved de kommunale entreprenørers arbejder, ſaaledes at ingen entreprenører ſkal komme i betragtning, ſom ikke godkjennder ſagforeningernes fordringer med henſyn til arbejdstid og arbejdsloſ. Den viſte forøvrigt til ſin brochure, der koſtet 5 øre.

Mødet hævedes kl. 12.

Eftermiddagsmødet søndag.

Ordfører: Buen.

Efter forslag af Buen nedfattes en valgkomité bestående af:

Magnus Nilsen, S. Meyer, Eilert Hansen, Angell-Olsen, Edv. Brevik, Martin Tranmæl, Andr. Nielsen, Ar. Jakobsen, R. Jul. Halvorsen, Chr. Johansen (Damar), Moestau (Smaalene), Abref (Bergen), Mads Braarud (Smaalene).

Derefter gik man over til behandlingen af valgprogrammet punktvis. Centralstyrets forslag lagdes til grund.

Fru Gjøs te in fremsatte forslag om, at punkt 1 kun skulde lyde: "Almindelig stemmeret for kvinder i stat og kommune", samt at resten opfattes som særskilt punkt 2. Det kunde misforståes, hvad man mente med denne post efter centralstyrets forslag. Det gjaldt først at faa anerkjendt kvindernes stemmeret i lige udstrækning med mændenes, derfor burde dette præciseres. Kvinderne vilde ogsaa delta i agitationen for stortingsvalgene, og man burde da forme denne post, der angik dem, saaledes som de vilde ha den.

Fru Tynæs: Kvindestemmeretten var det vigtigste; for mænd havde allerede noget nær almindelig stemmeret, med nogen faa undtagelser, som ved fattigunderstøttelse og ved ikke opnaaelse af 25 aars alderen. Programmet, som af fru Gjøs te in foreslaa, vilde ha stor betydning i valgagitationen. Kvinderne maatte bringes til at indse, at de, som virkelig vilde arbejde for kvindestemmeretten og som vilde føre denne sag frem, var socialdemokraterne. Saar kvinder først delta i det politiske liv vil de bli socialdemokratiets bedste støttere.

Salva a fandt ogsaa den foreslaaede post mangelfuld, fordi den var ugrei. Mener man med alm. stemmeret for mænd, at aldersgrænsen skal sættes ned saar man opføre den yngre alder f. eks. 21 aar istedet for nu 25 aar. Bostedsbaandets ophævelse og folkeafstemning burde løses ud for sig;

vi fik heller sløje noget af de andre poster, hvis programmet blev for langt.

Magn. Nilsen havde ikke ventet nogen debat om p. 1. Vi har ikke alm. stemmeret, der er som nævnt den uheldige indsnævring ved fattigunderstøttelse. Vi hævder, at naar pensionisten har stemmeret, bør ogsaa den, der har faat pension i form af fattigunderstøttelse ha stemmeret. Desuden krævet vi en udvidelse af mandsthemmeretten. Alle vore programposter var lige vigtige, enten de stod som nr. 1 eller nr. 8 paa programmet. Taleren stjønte ikke, hvad der var rundet ved at opløse posten i flere punkter.

Dvergaa rd var enig med Salva a i, at der burde sættes en bestemt aldersgrænse, men posten burde ikke opløses; de tre nævnte krav hørte ind under samme begreb: stemmegivningen.

Holm en fandt ikke noget uklart i centralstyrets forslag. Den kommunale stemmeret er langt fra almindelig for mænd, det fik de omflyttende jernbanearbejdere føle, og kravet maatte opretholdes ogsaa for deres vedkommende. Taleren var 31 aar gammel og havde ikke haft kommunal stemmeret.

Hansen syntes diskussionen var unødvendig: posten er rigtig, som den foreligger i centralstyrets forslag, og

Wahl fandt ogsaa debatten reist i utrængsmaal. Under henvisning til det principielle program var nogen nærmere specification unødvendig.

Gjøs te in gjentog, hvad han for havde hævdet, at det der stod paa programmet var det en pligt for vore repræsentanter at gjøre noget for. Det er vigtigere at faa kvinderne med i politiken end at forandre aldersgrænsen for mandsthemmeret fra 21 til 25. Han havde erfaring for, at kvinderne var vokset efterat de havde faat den kommunale stemmeret. Kvindernes stemmeret er det store aktuelle spørgsmål, naar den er gennemført kan vi gaa til udvidelse af mandsthemmeretten.

Sæbo anbefalte centralskyrets forslag med Overgaards tilføjning.

Jeppeisen anmodet repræsentanterne om at ha indledningen i minde, naar de fremsatte forslag til udformning af de enkelte poster paa programmet; dette burde begrænses og ikke udvides. Punkt 1 burde lyde saaledes: Kvindernes stemmeret, bostedsbaandets ophævelse og folkeafstemning i vigtigere lovfæger.

Egede-Rissen sluttet sig til fru Gjostein, at kvindestemmeretten var det vigtigste. I England var det en af de allerstørste fæger. Den burde hos os være første post og staa som selvstændigt frav alene for sig.

(Kringen fik ordet for at redegjøre for Amsterdamkongressen og tilbagegive den udtalelse, at det var paa grund af talerens karakter han havde stemt som han gjorde.)

Jeppeisen gik over til fru Gjostein's standpunkt om at dele posten, men fastholdt sin redaktionsform.

Ugelstad havde intet imod at kvinderne blev ligestillet med mændene; men kvindernes forslag stiller dem i en særstilling. Han opfordret fru Gjostein at ta sit forslag tilbage. Kvindernes deltagelse i det politiske liv havde til en begyndelse den øieblikkelige virkning, at reaktionen fik vind i seilene.

Gunder sen anbefalte fru Gjostein's forslag. Det var vor pligt at støtte kvinderne og faa dem med i politiken.

Fru Thynæs replicerede til de foregaaende talere. Der kan arbeides videre for mændenes stemmeret, selv om kvindernes stemmeret sættes op som særskilt post. Spørgsmaalet var bleven noie droftet i kvindeforeningen. Da kvindesagskvinderne henvendte sig til alle partiets kvinder, og saa arbeiderpartiets, afflog vi indbydelsen om at slutte os til den upolitiske kvindesektion, for at slutte os til vort eget parti, og dette burde nu stille sig imødekommende her.

Julius Olsen var overbevist ved de kvinder som havde optraadt i debatten om

at vi burde efterkomme deres berettigede krav.

Skogmo kunde gaa med paa fru Gjostein's forslag paa den betingelse, at vi ikke indstillet agitationen for at faa mandsstemmeretten udvidet til at gjælde alle over 21 aar.

Fru Gjostein's forslag p. 1 og 2 blev vedtat, hvorved Overgaards forslag bortfaldt.

Ved centralskyrets programforslags punkt 2 (nu 3) foreslog Gjostein følgende:

“Forat opnaa en hurtig udvikling af samfundets barneskolevæsen arbeides for

a) Egen undervisningsminister.

b) Byfolkeskolen gjøres tvungen for alle samfundsklassers barn.

c) De allerede foreliggende lovforslag om længere skoletid for saavel by- som landskolen fremmes uopholdelig.

d) Middelstolelovens henjagt, at midskolen kun bør være en skole i tilslutning til den helt afsluttede folkeskole gennemføres.

e) Skolestyret vælges direkte af kommunens stemmeberettigede.

Taleren optog samtidig lærer Sannens tillægsforslag:

f) Forbedring af landslærernes og de daarligt aflønnede bylæreres økonomiske vilkaar ved fastsættelse af en mindsteløn pr. aar.

g) Bylærere faar medregnet tidligere anciennitet i lighed med, hvad der er tilfældet for landslærerne.

Skolevæsenet skal ikke ført under kirken, der ikke har sagkundskab paa skolevæsenets omraade. Egen undervisningsminister var det vigtigste skolespørgsmaal. Kirke- og undervisningsministeren var altid en prest, aldrig skolemand. Kyndige folk inden skolen er klar over at dette er et misforhold, naar socialdemokratiet tog dette krav op, tog det ledelsen i et betydningfuldt anliggende. Middelstolen begynder nu med folkeskolens 5. klasse og griber forstyrrende ind i folkeskolen.

J. Hansen udtrykte først sin forundring over at naar den fremste forfæmper for skolevæsenet taler til denne forsamling, blir han behandlet som af direktør Malm i Kristiania kommunestyre.

Taleren paapegte derpaa i et længere foredrag nødvendigheden af de forskjellige reformer hans og Gjosteen's forslag omhandlet. Saalænge skolen staar under kirken, spørges der først og fremst om læreren har den rette tro. Lærernes begynderløn var for liden, nu 384 kr., for 354 kr. Taleren vilde ikke selv faa nytte af lønsforbedringen. Man krævet kun mindsteløn pr. aar, saa læreren kunde leve uden at gjøre fireklyderarbejde i sin fritid eller ty til fattigvæsenet. Fik man stat og kommune til at betale 600 kr., vilde dette ha den indirekte virkning for skolens forbedring at der læstes for 600 kr. Forslaget vilde kun ramme de kommuner, som ligger og kniber og sulter sine lærere. Ancienniteten for lærere beholdes, naar de flytter fra amt til amt, men ikke naar de kommer til en by. Dette var urimelig.

Overgaard fandt forslaget for langtigtende og kunde ikke realiseres i den kommende tingperiode. Kommunerne burde dog forpligtes til at gjøre mer, særlig for fortsættelsesskoler. "Hesten kunde ikke dra frem læsset sit naar den ikke fik mad;" lærerne burde være fri næringsjorger.

H. Meyer: Skal arbeiderpartiet overtage det ansvar som det onsker, trænger arbeiderne den samme oplysning, som andre partiers tilhængere: Disse svarer arbeiderne nu med at de ikke forstaa sig paa det og det og ikke ved det og det. Valgprogrammet forlænges vistnok ved Gjosteen's forslag, men det angik en saa vigtig sag at det alligevel bør tages med uden affortning. Medlemmer af herredsstyrer vidste hvor tilboielig man var til at knibe paa skolebudgettet. I Åkers herredsstyre søgte man bygden rundt for at faa mænd til skolestyret, som passer til prestens fram. —

Lærerne fortjener forbedrede kaar. Selv om centralskolestyrets forslag indeholder hvad Hansen og Gjosteen foreslaar, er det nødvendigt at specificere kravene. Personlig havde taleren lige til det sidste tænkt lidet paa disse ting trods han havde deltat længe i arbejderbevægelsen.

Braa: Denne sag har jeg for befattet mig med. Hansens talopgaver stemmer omtrent med hvad min brochure om landskolen indeholder. Lærerne indtar nu en udbytterstilling; med 10 kr. ugen kan man fristes til at bli skrubber. Lærerne kan ikke i sin ferietid udføre andet arbejde stikkelig; de blir ikke duelige slaattekarle for slaatten er slut. Dog syntes taleren at Gjosteen's forslag var for tungt. Han vilde foreslaa at man vedtog centralskolestyrets forslag med følgende tillæg: Og lærerstandens kaar forbedret. Skolestyret vælges direkte af kommunens stemmeberettigede.

Mhranæs gav ogsaa en længere skildring af lærernes elendige økonomiske forhold. Skal socialdemokratiet vente at faa landsbyggerne med, maa det vinde lærerne for sin sag. Nu var det næsten ensbetydende med at bli brodløs, at være socialist for en lærer.

Gilert Hansen var enig i Gjosteen's og Hansens forslag, men som valgprogram var det rigtigt at vedta Braas forslag. Det var ikke tilfældet at en mand ved gaderenholdet tjente 960 kr.

Gjosteen anbefalte arbejderfundets forslag med Hansens tillæg. En folkeskole arbeidet man sig nu henimod; i Stavanger gif adjunkternes børn paa folkeskolen; men der vil altid findes folk, som selv om folkeskolen blir den bedste skole, ikke vil la sine børn gaa sammen med arbeidernes. Derfor maatte folkeskolen bli tvungen, og middelstolen maa bygge direkte paa den fuldkomne folkeskole. Taleren var mod Braas forslag; det var ikke en socialdemokrat fremmed at kræve mindsteløn; gjorde man dette for stræb-

der og skomager kunde lærerne, der kun betjente et andet fag, kræve det samme.

D. D. Lian: Det er klart at socialdemokraterne der tilfjaget en økonomist frelgjorelse, ogjaa maatte være med paa at forbedre lærernes lønninger. Men det er uberettiget at fremsætte dette krav. Lærerne faar gaa den samme vei, som alle andre arbejdere i andre brancher: organisationens, og gennem den tilfjæmpe sig bedre faar. De havde ikke krav paa at indta nogen særstilling. Men organisationstanken var det daarlig bevendt med inden lærerstanden, det havde man et eflatant bevis paa: deres organ "Norsk Skoletidende" trufkes paa et blokeret arbejdssted paa Hamar. Her var årsagen til lærernes daarlige faar; naar bagerne f. eks. har bedre løn er det deres organisations skyld. Landsorganisationen er ogsaa for lærerne det rette forum i denne sag.

Roe: Folkefakolen er grundlaget for den udvikling der skal bære arbejderbevegelsen. Arbejderne har ikke anledning til at koste paa fine børn fortættelsesfakole eller universitetsuddannelse. Men dygtige norske borgere kan ikke uddannes i den nuværende folkefakole, derfor gjaalbt det at forbedre denne. Man skalde ikke tale for haardt mod lærerne, for at de ikke var organiseret. Prestens unaade er fakolestyrets haand.

Kalva vilde understrege Lians dygtige indlæg og onfket at Norges lærere og lærerinder ikke stod paa bagbenene overfor arbejderbevegelsen, naar vi fremsatte krav om fridag 1. mai, indforelse af fakolefpiisning og frit fakolemateriel. Taleren kunde stemme for centralfakolestyrets forslag med Braas tillæg.

Gunderfjen gav arbejderfjamfundets forslag sin tilfslutning; man maatte ikke være faa ræd for konsekvenserne af fpecielt at kræve bedre løn for lærerne; de burde stottes her, faa at de kunde ofre sig helt for fakolegjerningen. De var ikke organiseret fordi de var ufjat for pres

fra prefterne, og disje var ikke lette at ha med at gjore.

Ormeftad: For at forebygge enhver misforftaaelse er det nodvendigt at fremhæve, at de, der stemmer mod Hanjens forslag, ikke er uenig med ham i at lærerstandens faar bor forbedres, men vi mener kun, at det ikke passer ind i valgprogrammet at gaa i detail. Socialdemokraterne var felfjølkelig alle med paa at kræve lønsforholdelse. Vi skalde ikke gjore os skyldig i noget stemmesifleri, ved at færbegunstige lærerne.

Den næfte taler hævdet, at man ikke skalde tale for haardt om, at lærerne skalde organisere sig, thi hvad organisationskravet angaar er ftillingen anderledes for lærerne end for andre arbejdere. De bor fpredd; i Buskerud er der 3 socialdemokratifte lærere og man kunde fi til dem: Organiser eder, men det vilde ikke ha nogen betydning. Arbejderne bor i hundredevis paa et sted og har let for at organisere sig; deres organisation er ftarfs en magt. Det første et fakolestyre gjor er at undersoge om en lærerfandibat er socialdemokrat, enhver frifindet lærer blir forfulgt. Deres misfion er at fladre med preften.

Knudfjen var fuldt enig med Gjøfsteen, faa nær som undervisningsministeren; da han havde refpekt for oprettelsen af nye embeder. Fakolestets opdragelse er en hovedfag for fjamfundet. Han vilde principalt stemme for Gjøfsteens forslag, fufidiært for Braas. Taleren havde felfv været med at grunblægge fagorganisationen i landet, og skalde være fuldt enig med Lian; men fagen er at fakolefakolen og lærerne hænger fammen som ingen anden klasse; de kunde ikke fammenfignes med jernbanearbejdernes forhold til jernbanefakolaten. Vi maatte gaa til lærerne og drage dem ind i bevegelsen; det havde vi altid maattet gjore overfor andre; vi kan ikke vente til de kommer til os.

J. Hanfjen indrømmet at ved at ufvide fakolefakolens læfjetid, oget man lærernes

løn, der var beregnet pr. læseuge. Men dette er ikke tilstrækkeligt, selv med 40 ugers skole, fik en lærer ikke højere løn end 660 fr. pr. aar. Stortinget skal spørge om, hvor meget en lærer maa ha for at leve hele aaret.* Nu gik man af sparsommelighedshensyn og tog underofficerer til skolelærere, og fik derved militarismen ind i skolen. For lærere og lærerinder gjøres der ingen lønningsforskjel; der var kun forskjel paa lønnen for arbeidet i småskolen og stor skolen. Taleren havde som ung lærer baade været ansat som organist og bankkasserer og tjente da alt ialt 700 fr. pr. aar.

Gjølsteen: Braa sier programmet blir for tungt; man blir ikke en god agitator uden at gaa i detail. Sagen er at tuel, centralskolestyrets form er utilstrækkelig. Arbeidernes børn skal ha lige god undervisning som de bedre stillede. Overklassen bestod af illoyale borgere, de boier sig ikke for loven, derfor maa vi tvinge dem til at underkaste sig denne lov der skal udjevne klasseforskjellen. Det var bare snat at tale om et nyt embedes oprettelse. Lon til en minister er en bagatel for et skolebudget paa mange millioner.

Magn. Nilsen var bestyrtet af debatten i, at Jøppejens forslag om at gaa til valg paa programmet: for socialismen havde været heldig at vedta. Alle var enige i alt det snukke, som var talt om lærergjerningen, men spørgsmålet er, om vi kan opstykke valgprogrammet paa denne maade? Det fik bli agitationens sag i skrift og tale at udrede de enkelte punkter. Der var det tilstrækkelig at henvise til det principielle program at vort parti staar som repræsentant for alle undertrykte, for alle fordringer som tilsigter sundhed og harmoniske livsvilkaar. Fra socialistisk hold er der skrevet meget herom, og man har været fuldt opmærksom paa lærernes daarlige økonomiske kaar, og taleren henviste jaaledes til brochuren ved sidste kommunevalg: "Hvad socialisterne vil — og hvorfor vi vil det." Bælgerne

fik ved kommunevalgene sætte saa mange socialdemokrater ind i kommuneskolestyret, hvoraf skolestyretne udgik, at presterne ikke behøver at bli de regjerende; thi skolestyret vælger selv sin formand. Taleren holdt principalt paa centralskolestyrets forslag, fordi det var kort og koncist, det indeholdt i det hele det samme som Gjølsteens, subsidiært stemte han for Braas.

Arnfim Olsen anbefalte Gjølsteens forslag, dette var ikke tungvindt, men det forundret ikke taleren at Kallvåg havde den opfatning. Naar folkeskolens elever nu gaar ud i det praktiske liv med større kundskaber end f. eks. paa talerens tid, skyldtes dette ikke mindst Gjølsteens arbejde.

Centralskolestyrets forslag faldt med 97 mod 87 st. Braas forslag vedtoges mod 42 st. Derved bortfaldt voteringen over Gjølsteens og Hansens forslag.

Modet hævedes kl. 4.45.

Mandag 16. april.

Ordstyrer: Jøppejen.

Man fortsatte behandlingen af valgprogrammet. Som post 4 og 5 vedtoges centralskolestyrets forslag post 3 og 4, uden debat, nemlig omlægning af toldskatterne til indtægts-, formues- og arveskat og disse gjort gradvis stigende. Selvangivelse indføres.

Föreningsretten beskyttet ved lov.

Næste post var jaalhyndende:

Effektive botemidler mod arbejdsløsheden. Tilskud til organisationernes arbejdsledighedsforsker. 8 timers arbejdsdag fastsat ved lov.

Den vedtoges ogjaa enst., men Namodt gjorde nogle bemærkninger i anledning af, at vi i flere aar havde gaat og demonstreret for 8 timersdagen uden resultat. Han var knudsen taknemmelig for hvad han havde gjort, men i flere be- drifter havde man faktisk snarere 12 timer end 10 timers arbejdsdag. Arctanders oplysninger ved Egede-Nissens interpellation angaaende søndagsarbejdet var misvisende.

Arctander har aldrig været i en cellulosefabrik, naar han tror, at en mand kan opholde sig der i 24 timer. 8 timersdagen maa kræves strengt overholdt for dem, der arbejder i syrehusene og der, hvor kogning foregaar. 1. mai demonstrationen virker nu nærmest slovende, ialfald ikke efter sin hensigt. Strejketaskerne maa holdes i orden af hensyn til 8 timersdagen, og det maa ikke længer gaa som hidtil, at arbejdstiden snarere forlænges end forkortes. Overarbejdet er for Kristianias vedkommende øget i betænkelig grad.

Dirigenten gjorde opmærksom paa, at man ikke maatte diskutere sagen i realiteten, men blot, hvad der skulde medtages i programmet.

Skogmo var tilfreds med centralstyrets forslag, men ingen post maatte tilføjes og ved rundskrivelsen til 1. mai burde centralstyret gjøre opmærksom paa effektive midler til 8 timersdagens indførelse.

Dr. mestad tilbagemviste udtalelsen om, at der intet var gjort for at begrænse arbejdstiden og henviste den sidste taler til det principielle program, punkt 7, der fordret en skærpet arbejderbeskyttelseslovgivning. Hvert landsmøde kunde ikke ta 8 timers spørgsmaalet op til drøftelse i sin helhed. Dette og det dermed i forbindelse staaende arbejdsloshedsproblem hørte kun delvis hjemme paa den politiske kongres; for disse spørgsmaals løsning var der gjort meget ad faglig vej og de hører egentlig hen under fagkongressen.

Sæbø fremholdt, at de socialdemokratiske repræsentanter i de forskjellige kommuner jelsølgelig gjorde, hvad de kunde, for at realisere alle programposterne.

Kalvåa fandt, at Namodts udtalelse om, at 8 timersdagen er en langt vigtigere reform, end at foreningsretten beskyttes ved lov, ikke kunde staa uimodfagt. Ved foreningsretten skal vi netop tvinge 8 timersdagen igjennem.

Namodt mente, at vi allerede var

naaet langt, hvad fagforeningsfriheden angik.

Som punkt 7 foresloges:

En almindelig folkepension og sygepleien ført over i beskatningen.

Dr. mestad syntes, at kravet om sygepleien i beskatningen var en frase, som burde væk, eller det burde udredes, hvad man dermed mente.

Wahl hævdede, at denne sag var godt oplyst af vore bedste mænd.

Dirigenten mente, at den uoverensstemmelse Dr. mestad antydet mellem denne valgprogrampost og vort principielle program maatte bero paa en misforstaaelse.

Knudsen: Der er gjort meget og saa for denne sag, selv om den ikke er naaet frem til gennemførelse. Kommunerepræsentanternes opgave var det at saa mest mulig af fattigbudgettets bevilgninger over paa bevilgningerne til sygepleien og hospitalerne.

Sæbø anjaa det for meningsløst at sløise posten om sygepleien. I Bergen havde man slaat ind paa den af Knudsen antydede vej at føre et beløb fra fattigbudgettet til det ordinære budget for Bergens sygehus; og dette var altid en begyndelse.

Nabræk foreslog, at posten skulde udgaa. Det er en kommunesag og den burde ikke kombineres med folkepensionskravet.

Dirigenten oplyste, at spørgsmaalet om sygepleien ikke alene er en kommunesag, men i stor udstrækning afhængig af lov.

Nyggaard vilde, at begge punkter skulde bli staaende, og syntes at folkepensionssagen burde gjøres til demonstrationssag den 1. mai, som vi demonstrerte for den almindelige stemmeret.

Knudsen kunde ikke begribe Nabræks forslag. Lovene for sundhedsvæsen og fattigvæsen berørtes af disse spørgsmaal. Og for hvergang budgettet for rigshospitalet er oppe til behandling er der en delvis adgang til at gjøre noget i den retning

som posten om sygepleien i beskatningen antyder.

Abbræk tog sit forslag tilbage.

Ringten henviste til beretningen, side 27, hvor der hævdes et andet internationalt princip, arbeiderforjæringsslovgiivningen, som blev begrundet af forslagsstilleren Mollenbuhr paa den tyfste delegations vegne i stadfæstelsen af felve retten til udkomme. Hvis vi ikke godkjendte forjæringsskprincippet maatte man være opmerksom paa, at vi indtog en anden holdning end det internationale socialdemokrati.

Posten blev ensf. vedtat.

Ved punkt 8 foreslog Abbræk følgende redaktionsforandring:

“Befjæmpelse af militarismen og fortsat arbejde for voldgift og neutralitet.

Kalbuaa hævde, at vi havde vedtat at afjklasse militarismen; hvorfor ffulde vi da blot befjæmpe den?

Centralstyrets forslag: “Militarismens affjæffelse. Oprættelse af internationale voldgiftsdomstole” vedtoges mod 26 fjemmer.

Som punkt 9 foresloges:

Lovfæstet adgang for kommunerne til at ekspropriere udhyrket, men dyrkbar jord efter tafst bygget paa gennemsnitsaffattningen i de fjidfte 10 aar. Saadan eksproprieret jord overdrages til fælles eller enkeltmands eiendomsbrug mod lav afgift og fornøden kontrol.

Kalbuaa fremholdt vort almindelige princip om al jord som fælleseeie. Det var da inkonsekvent, naar kommunen først eksproprieret jorden og overdrog denne til “Eiendomsbrug”; iftedetfor dette udftryk foreslog taleren, at ordene “med brugsret” indfattes.

Holmen var enig i Kalbuaas ændringsforslag, men posten var ogjaa i en anden henfende utilfredsstillende faaledes som den forelaa fra centralstyrets side. Staten og kommunen burde aabnes en lignende adgang til ekspropriation. Naar en anden partiforening havde foreslaaet

stat paa udhyrket jord, var taleren uenig heri, enten maatte mange bønder da fælge jin jord, uden at der stod nogen jmaafføber rede til at overta den, fordi stattebyrden for begge vilde bli for stor; eller faa blev det fforkapitalifterne som fik gjøre indfjøbene og famle sig store jordeiendomme.

Taleren foreslog følgende tillæg til posten: “Statsbidrag tilstaaes ubemidlede arbejdere og kooperative felffaber til opdyrking af den faaledes eksproprierede jord.”

Dirigenten, Jæppefen, gjorde opmerksom paa, at valgprogrammets post 9 efter centralstyrets forslag havde fammelighedse som post 16, b, 4 i hovedprogrammet.

Chr. Jøhanfen fremfattede forslag om, at posten kom til at lyde: “Lovfæstet adgang for stat og kommune —”. Forøvrigt vilde han støtte Holmens tillægsforlag og hans udtalelfer om stat paa udhyrket jord.

Sæbo fandt centralstyrets forslag tilfredsstillende; men naar kommunen har indfjøbt jord bør den vedbli at være eier af den og anbefalte det af Kalbuaa fremfattede forslag.

Dette anbefaltes ogjaa af Myra-næs; det var galt, at den private jord først ffulde bli offentlig og faa privat igjen. Iftedetfor “eiendomsbrug” burde indføres “brugsret af offentlig jord”. Skat paa udhyrket jord var ens med at ville ta venge, hvor de ikke er. Det vil kun bli til fordel for fforkapitalifterne, som derved vil fge ind i jordbruget. Det var imidlertid ikke nødvendigt at fætte baade “stat og kommune”. Staten maa gribe ind for at faa adgangen til ekspropriationen lovffæstet; men heller ikke mer. Staten ffal ikke være driftsherre i kommunistiff forstand. Kommunerne er de eneste rette til dette. Staten har ikke betingelfer for at drive jordbrug.

Jæppefen bemærket, at det ikke kunde være faa aldeles umulig for staten at dyrke jorden, naar taleren indrømmet, at

kommunerne kunde gjøre det. I forbindelse med renholdsverket driver Kristiania kommune et stort jordbrug, og det er efter alle jagtyndiges mening rent monsterbrug. Taleren fandt ikke, at ordet eiendomsbrug burde erstattes med "brugsret"; forholdet blev dette, at den enkelte skulde søges fast knyttet til jorden, saa denne i realiteten var hans, men i teorien offentlig.

Overgaard fremholdt vanskelighederne ved jordspørsmaalets løsning. Naar vi hævder et princip, som nu dette om ekspropriationen, kommer lovgivningen og forsvafler det hele for os ved, at statens eiendomme udstyffes tilsalgs, hvorved selv det, der nu er sælleseie i socialistisk forstand, udparceleres. Da folket holder saa stærkt paa sin eiendomsret var det rigtigst at vedta centralstyrets forslag, der tog sigte paa dette forhold; ellers kunde vi bli misforstået.

Dirigenten gjorde den sidebemærkning, at man i agitationen ikke kunde indrette sig efter uvidenheden i landet.

Sjtte var godt kjendt paa landet og vidste, at der var nok af folk, som vilde købe jord; men de var nu afhængig af de private eiendomsbejiddere. Det var derfor et godt skridt fremad og det mest paafrævede i vor jordlovgivning at saa ekspropriationsretten fastslaa.

Raa havde været med, da jordspørsmaalet toges under behandling af vort parti, og udtrykket eiendomsbrug var benyttet med vilje. Udover landet blev det sagt, at nu vil socialisterne ta jorden fra borderne, og til dette maatte vi svare, nei, vi vil skaffe dere jord, bare med den forskjel, at privatkapitalisterne ikke skal faa ta den fra dere igen. Jord skal dere faa ha, men dere skal blot ikke faa lov til at bruge den slet. Taleren vilde anbefale Holmens tillægsforslag; det var nødvendigt, at staten i begyndelsen understøttede f. eks. dem, der skulde sætte sig ned og dyrke op Jæderens vidder. Ekspropriationsretten maa vi hævde; men vi vil ikke ekspropriere jmaabrugerne; men stor kapitalisterne.

Moe-Johansen fandt det underligt, at socialdemokrater skulde diskutere samfundets ret til ekspropriation. Det var baade ret og pligt. Og det var ingen uretfærdighed mod nogen at ekspropriere de store udnyttede vidder. Taleren var enig i Holmens udtalelse om stat paa udnyttet jord. Det maatte komme did, at ingen krævede afgift af en gaard. Det var ingens ret.

Kalvaa fandt det vanskeligt at opta en debat med den, der stod paa dirigentens blads. Med "eiendom" forbindes uvilkaarlig retten til at afhænde. Udtrykket tjente saaledes blot til at forvirre.

Holmen hævdede, at man havde tilstrækkelig garanti mod de af Kalvaa omtalte vanskeligheder, ved at centralstyret foreslog, at den eksproprierede jord skulde overlades til eiendomsbrug "med lav afgift og fornøden kontrol"; der er ikke jagt noget om jordens overdragelse ved skøde, og da kan den ikke sælges.

Myranæs: Udtrykket "eiendomsbrug" kan bli staaende, men forat forebygge misforstaaelse faar agitationen forklare, hvad vi mener dermed. Han foreslog, at posten fik saadan lydelse: Lovsættet adgang for kommunerne til at ekspropriere udnyttet, men dyrkbar og dyrket, men ubrugt osv.

Berge: Ordet eiendomsbrug er et godt udtryk, og det vil forståes; udtrykket "brugsret" derimod vil opfattes, som om vi vil ta eiendomsretten fra dem.

Overgaard hævdede, at en søn skulde være berettiget til som første mand at søge sætte paa den gaard, som faren efterlader. Centralstyrets forslag omtaler ikke denne side af sagen.

(Vor danske partifælle Mikkelsen fik ordet til at si et hjerteligt farvel med tak for samværet).

Gudmundsen anbefalte centralstyrets forslag. Hvis man kun skulde ha jorden tilleie, burde der imidlertid aabnes ældste søn adgang til leieret, naar jorden havde været vel skjøttet. Taleren optog

det fra Narvik arbeiderparti indsendte forslag:

“Udparcellering af stats og kommunens jordeiendomme til jmaabrug for ube- midlede tilleie ved arvesæste.

Sevvises til parti-programmets punkt 16.” —

Chr. Johansen hævdede overfor det jidste forslag, at valgprogrammet burde være saa greit som mulig; ugreit blev det imidlertid ikke, om man satte “stat og kommune” istedetfor blot kommunen. Jordspørsmålet er vor vigtigste reform.

Hornsrud fandt, at det var overflodigt at sætte ordet “stat” foran og ved siden af “kommune”. Statens ekspropriationsret er gi, som suveræn magt maa den endog tilfjendes konfiskationsret. Hvad det gjaldt var at gi kommunerne en lignende selvstændig ret. Vort fundamentale program er i dette stykke saa udtømmende som man kan ønske sig det; og det var unødigt at tygge drøv paa gamle debatter. Der var ikke kommet noget nyt frem i den her førte diskussion. Enhver skal jo godkjende vort hele program, men hvad valgprogrammet angik, skulde dette indeholde det, der specielt slog an og det var retten for kommunen til at ekspropriere; har den viljen maa vi paa forhaand sørge for, at den faar retten dertil. Lokale forhold har dileret os til at gi adgang til jmaadrift. Men man maatte ha en garanti for, at dette ikke ledet til udbygning. Det er feilagtig, naar det er jagt, at kommunerne ikke har raad til at ekspropriere. Ekspropriationsretten er det ene nødvendige, ved at øge summerne til jordens indløsning vilde man saa i en menneskealder allerede være kommen langt paa vei.

Moe-Johansen: Norst jord egner sig ikke til storbrug. Naar vi diskuterer jordspørsmålet faar vi ikke glemme vort øvrige program. Hvis vi ikke havde den overbevisning, at der er plads for os alle paa jorden, vilde vi ikke arbejde daglig for socialismen; kun et barn kan saa for-

den efter sin far, hvis den ikke skal opstyffes i mindre brug.

Holmen: Boligbankens virksomhed bestaar i at skaffe os en liden jordlap, men ikke selvstændige jordbrug. De, der har gaat til boligbanken, har maattet arbejde for andre ved siden af for at opholde livet. Taleren vilde advare mod jmaabrug; de maa ialfald være saa store, at man kan leve af dem.

M. Jul. Halvorsen: En ting maa nævnes i denne forbindelse — vore stogalmenninger, som i menneskealder har været fælles. Stemmeret har de, der har egen jord, og dette blev fortolket sli, at man maatte ha jøgerhest. Det er ikke vi, som vil ta fra andre, men andre tar vore rettigheder fra os.

Schon fremholdt tilslut jordspørsmålet som det vigtigste, da det var landets fornemste næring. Landbefolkningen rejser til Amerika, fordi den ikke faar benytte den jord, der ligger for deres fødder. Jorden maa gjøres tilgjængelig for dem, der vil dyrke den; det er ikke saa, som modstanderne sier, at vi blir storjudet saa snart vi “faar en jordlap”, men for landets skyld vil vi, at den udyrkede jord skal dyrkes og overlades os.

Ved voteringen vedtoges centralisthrets forslag, mens det fra Narvik forkastedes, idet det kun fik 7 stemmer.

Hr. Johansens forslag forkastedes med 92 mod 78 st. Hr. Kalvaa's ligeledes mod 20 st. Hr. Myranæs's forslag, der ikke indeholdt nogen realitet, forkastedes ogsaa.

Med overvældende majoritet vedtoges derpaa det af hr. Holmen foreslaæde tilslægsforslag.

Som valgprogrammets punkt 9 og 10, nu 10. punkt, post a og b, foreslog centralisthret:

Ophævelse af rusdriffløvens § 7.

Ophævelse af den indirekte statsunderstøttelse til brænderibedriften.

Egede-Missen vilde ikke motivere berettigelsen af afholdsposterne paa vort

program. Socialismen vil bidrage sit til at vække arbejderbefolkningens interesse for afholdsfagen; og vi vilde ikke istemme striget om indgrebet i den personlige frihed. Han foreslog begge punkter samlet under et punkt og som et tredje punkt tilføjet:

Rusdriflovens § 39 forandres saaledes, at kommunestykkerne faar adgang til at paalægge jmaaalg af vin en afgift af indtil 1000 kroner.

H. Meyer fremsatte følgende tillægsforslag:

Malttoldens ophævelse. — Beskatning af ollet efter alskoholstyrken.

Jacobsen fremholdt, at det kunde synes, som det var nok at kræve ophævelse af rusdriflovens paragraf 7, men det var ikke tilfældet. Taleren vilde tilbagevise den udtalelse, at afholdsfolket ikke havde noget program; det var et parti, som har forbud paa programmet, og taleren antydet, at Det norske arbeiderparti burde opta som forslag: "Forbud som maalt". —

Magn. Nilssen hævdede, at om de punkter, centralfiret havde sat op paa programmet, var der ingen dissens. Men Nissens forslag var tvilsomt, derfor burde det ikke medtages. Man fik respektere vore socialdemokrater, enten de var afholdsmænd eller ikke, maalmænd eller ikke, eller tilhørte den og den religion eller ikke. Vi var først og fremst socialdemokrater.

Joh. Johansen vidste ikke, hvor langt Nissens forslag vilde virke. Vi maatte ikke gaa længere i vore afholdsbestræbelser end naturligt. Det var klart, at vi ikke maatte favorisere enkelte brændevinshandlere paa andres bekostning. Derfor Jacobsens antydede tillægsforslag havde tal den samme indvending.

O. Vergaard fremsatte følgende forslag paa afholdsfolkets vegne:

"Ophævelse af den indirekte statsunderstøttelse til brænderibedriften samt arbejde for forbudslov som endeligt maal."

Dirigenten, Jøppejen, fremholdt, at vi ikke kunde vedta bestemmelser, der stod i strid med vore love. I paragraf 13 hævdede vi statsmonopol paa brænderibedriften, og man kunde ikke da ogsaa vedta et forslag om forbudslov.

Angell-Olsen vilde stemme for Nissens forslag, der burde optages paa programmet for at pege paa retningen. Naar først statsmonopol var gennemført, kunde man gaa til forbud. Socialisterne stillet sig ikke forståelsesfulde overfor afholdsmændenes krav for at stifte efter stemmer, men fordi deres grundsyn var overensstemmende med vort. De enkelte spørgsmål var vistnok vidtløftige, men de var i mange aar vel behandlet af afholdsforeningerne, og de var al kritik tiltrods uroffet i sin inderste kerne.

H. Meyer udtalte sin glæde over centralfirets to poster, men kunde ikke anbefale Egede-Nissens forslag, der rammer en stor del mindre handlende. Forbud, toppunktet af, hvad afholdsmændenes krav gaar ud paa, er det mest omstridte og saa inden afholdsfolkets egen leir, og det kan vi ikke vedta. I mange tilfælde virker forbud mod sin hensigt. Det kan stude afholdsfagen, og det vil jeg ikke som afholdsmand være med paa. Der havde i arbejderbevægelsen vist sig en stadig øgende interesse for afholdsfagen, og taleren anbefalte sit forslag som et rimeligt krav. Det var ikke nødvendigt at drikke øl, som man tabte sans og samling af; men der burde arbeides for at faa en billig øldrik, der svarer til sin hensigt.

Kalvaa udtrykte sin forundring over, at Meyer docerte den lære, at øl var en nødvendighedsartikel.

O. Vergaard fremholdt, at der havde været fuld anledning til at drøfte spørgsmaalene, som stod i forbindelse med afholdsfagen, og henviste saaledes til de omfendte dokumenter. Rusdriften ødela saa mange hjem og stanset den enkeltes aandelige udvikling. Imidlertid tog taleren sit forslag tilbage.

Lian hævde, at man maatte respektere de forskjellige opfatninger og meninger i partiet. Men de foreslåede paragrafer udtrykker den overveiende dels standpunkt. Alle forstod det samfunds-gavnlig og betydningsfulde i centralstyrets og Nissens forslag. Men tal. kunde ikke være med paa H. Meyers forslag.

Buen paapegte den fremgang i afholdsvenlig retning, som var at øine inden partiet, en fremgang, man ikke før havde troet paa. Han syntes, man maatte være klar til at gaa til votering naarjohmhelst. Han ønsket fortløb i debatten. Tal. understreget, at Nissens forslag kun krævet adgang for kommunestyrene til at paalægge smaa salg en afgift, og det maatte vi, som hævde det kommunale selvstyre, være med paa. Det var vor pligt at frit vore foreninger fra enhver forbindelse med straffen.

Mattsson hævde, at afholdssagen faldt sammen med vore økonomiske betragtninger. Han fandt Nissens forslag farvet af det spidsborgerlige syn, som ofte raadet inden afholdsgrupperne.

Skogmo anbefalte Egede-Nissens forslag.

Jstre beklaget, at Overgaard havde taget sit forslag tilbage. Det nye styre burde frøge foreningerne, om de vil ha statsmonopol eller forbud. Det første burde efter talerens mening stryges; paa næste landsmøde burde vi behandle statsmonopolet. Idet han støttede Nissens forslag, fremsatte han selv følgende forslag:

”Det henstilles til centralstyret at indhente partiafdelingernes udtalelse om, enten formaålet skal være ”statsmonopol” eller ”forbud”.”

Egede-Nissen forklarte, at hans tillægsforslag ikke stod i strid med centralstyrets; til grund for begge laa den samme moraliske tankegang. Stattepro grammet vilde ramme der, hvor rusdriften gjorde mest skade og mindst nytte; man vilde ramme laddevinstraffen. Tal. vurderte fuldt ud Meyers tanke, men den ro-

bet ikke det fulde klar syn. Tal. mindet om kampen mod alkoholen i Finland, om de 70,000 arbeideres generalstreik og ogsaa om den fremragende belgiske socialdemokrat Van der Velde arbeide i afholdssagens tjeneste.

Dieu erindret om at man befandt sig paa en socialistisk kongres og ikke paa en afholdskongres, men man havde derfor forudsætninger for at kunne diskutere denne sag. Taleren nævnte det østerrigste broderpartis gode eksempel.

Tranmæl udtalte at alle var enige i centralstyrets 2 forslag og Nissens tillægsforslag var ikke saa nyt, at man ikke ogsaa kunde gaa med paa det, vi maa slutte os sammen i kampen mod laddevinen og vort parti har mest gavn af at arbejderklassen bli ædruelig.

Sæbo kunde ikke være med paa forbud men anbefalte ogsaa centralstyrets og Nissens forslag. Laddevinstraffen hører socialdemokratiets fremgang.

Angell-Olsen syntes vi havde mer end nok af alkoholsvagt ol. De forretninger som væsentlig baseres paa salg af billig vin, maa vi tillivs.

I debatten havde videre en række talere ordet, saaledes Julius Berge, Gundersen, Arne Egge, B. Carljen, Jørg. Berge og Bakke.

Moefkau optog Overgaards forslag om forbud. Er dette vort maal burde vi vije det straks.

Joh. Johansen fandt det vanskelig at opta Nissens forslag, hvis ikke harmonien mellem liv og lære skulde staa paa spil. De evindelige særskatter skurret i talerens øren. Men vi kunde overta fuldt ansvar for de 2 af centralstyret foreslåede poster. Meyers forslag fandt taleren altfor godt til at det skulde bli nedvoteret, naar vi saar usarligt ol vil det jættes i klasse med melk og vand.

H. Meyer: Angell-Olsen har ikke engang lov til at drikke potol og alligevel synes han der er nok af alkoholsvage drikke.

Magn. Nilsen fremholdt, at lovens

afgift ikke burde være lig for alle og naar der kræves en forandring i rusdrif-
lovens § 39, i den hensigt at aabne kom-
munerne en adgang til at paalægge
afgift, er det naturligvis forslagstillernes
mening at denne skal benyttes, ellers inde-
holder jo forslaget ingen realitet.

Ved voteringen blev centralforsyrets for-
slag enst. vedtat, Egede-Nissen's forslag
vedtoges mod 33 st., og H. Meyers forslag
blev ogsaa vedtat med overveiende majo-
ritet.

Forses henstilling til styret blev enst.
vedtat, hvorefter Moeftaus forslag bort-
faldt.

Landsmødet vedtog altsaa følgende
med hensyn til Det norske arbeiderpartis
program ved stortingsvalget i 1906 og
partiets forhold til stortingsvalget:

Valgprogram.

Ved alle valg anerkjender Det norske
arbeiderparti kun kandidater, som stiller
sig paa partiets hele principielle program.

Som nærmest liggende opgaver for
lovgivningsmagten og derfor opgaver, som
bør indtage en fremragende plads i agita-
tionen ved forestaaende stortingsvalg, skal
landsmødet pege paa:

1. Almindelig stemmeret for kvinder i stat
og kommune.
2. Bostedsbaandets ophævelse. Folkeafstem-
ning i vigtigere lovfager.
3. Folkefoklen udviklet til en fælles skole
for alle samfundets barn. Saavel
minimums- som maksimumslæsetiden
forhøiet og landskolens bragt i høide
med byskolens, og lærerstandens faar
forbedret.

Skolestyret vælges direkte af kom-
munens stemmeberettigede.

4. Omlæggelse af toldskatterne til indtægts-,
formues- og arvestat, og disse gjort
gradvis stigende. Selvangivelse ind-
føres.
5. Foreningsretten beskyttet ved lov.
6. Effektive botemidler mod arbejdsløs-
heden. Tilskud til organisationernes

arbejdsledighedskasjer. 8 timers arbejds-
dag fastsat ved lov.

7. Almindelig folkepension, og sygepleien
ført over i bestatningen.
8. Militarismens afskaffelse. Dyrettelse
af internationale voldgiftsdomstole.
9. Lovfæstet adgang for kommunerne til
at ekspropriere udnyttet, men dyrkbar
jord, ejer takst bygget paa gennem-
snitsafkastningen i de sidste 10 aar.
Saadan eksproprieret jord overdrages
til fælles eller enkeltmands eiendoms-
brug mod lav afgift og fornøden kontrol.
Statsbidrag tilfaaes arbejdere og
kooperative selskaber til opdyrkning af
den saaledes eksproprierede jord.
10. a. Ophævelse af rusdriflovens § 7.
b. Ophævelse af den indirekte stats-
understøttelse til brænderibedriften.
c. Rusdriflovens § 39 forandres saa-
ledes at kommuneskolerne faar ad-
gang til at paalægge smaaafalg af
vin en afgift af indtil 1000 fr.
d. Malttoldens ophævelse. Bestat-
ning af øllet efter alkoholfyrken.

Taktik.

Da det er af den største betydning ved
stortingsvalget, at bringe paa det rene
partiets styrke og antallet af socialdemo-
kratiske vælgere, maa kandidater opstilles i
samtlig valgkreds, hvor partiet har af-
deling.

Valgalliance med andre partier eller
mænd udenfor arbeiderpartiet skal ikke finde
sted, hverken ved første afstemning eller ved
omvalgene.

Nominering af partiets stortingskandi-
dater foretages af de i kredsen boende
partimedlemmer under ledelse af den stedlige
samorganisations styre, der har at iagttæ,
at resultatet er udtryk for det overveiende
antal af kredsens partimedlemmer.

Fremkommer der fra medlemmer i
kredsen oplysninger om forhold vedrørende
kandidaterne eller uregelmæssigheder ved
afstemningen, der paakræver fornyet afstem-

ning, har samorganisationens styre ret til at foranstalte fornøjet nomination.

I kredse, hvor forholdene umuliggjør partimedlemmernes direkte deltagelse i nominationen, kan denne foretages af partiforeningernes valgte repræsentanter for kredsen eller amtet.

Kun de paa denne maade nominerede er socialdemokratiets valgkandidater.

*

Man gik derefter over til dagsordenens punkt 6: lovförändringar, nämligen till de allmänna bestämmelser § 9.

Fra partiets repräsentantskab i Kristiania havde centralstyret faat i opdrag at fremsætte forslag "sigtende til at bringe fast overensstemmelse mellem styret og partiets repräsentanter i offentlige stillinger".

I henhold hertil foresloges, at p. 8 i § 3 udgaar, og at bestemmelserne angaaende valgte offentlige tillidsmænd m. v. samles under et i almindelige bestemmelser § 9, hvorefter dette afsnit skulde lyde:

1. Ingen kan vælges til noget tillidshverv i partiet uden at være medlem af nogen partiforening. Hvis nogen, der indehar tillidshverv inden partiets organisationer, udtræder som medlem af denne eller gjør brud paa organisationens principer, har vedkommende derved nedlagt sit mandat.
2. Et partimedlem, der er udvoteret af sin egen afdeling, kan ikke optages i nogen anden partiforening uden centralstyrets samtykke.
3. Partiets repräsentanter i kommunale eller lignende offentlige institutioner og nærmeste lokalorganisations styre skal afholde fællesmøde mindst en gang om maaneden til planlægning og vedtagelse af taktik samt behandle foreliggende sager og forslag. — Hvis votering om repräsentanternes stilling besluttet, pligter alle at respektere en almindelig majoritets afgjorelse.
4. Partiets stilling i saglig og taktisk henseende skal, forsaavidt den ikke er fast-

slaat af landsmødet, afgjøres i fællesmøder af centralstyret, de af partiet valgte stortingsmænd og "Soc.-Demokraten"s fast ansatte politiske medarbeidere.

5. Saadanne møder afholdes saa ofte centralstyret finder det paakrævet, eller naar nogen af stortingsgruppen anmoder derom, og sammenkalbes af partiets sekretær.
6. Til behandling optages foreliggende sager og spørgsmaal vedrørende stortingsarbejdet, "Soc.-Dem."s holdning og centralstyrets optræden.
7. Hvad der paa disse møder med almindeligt flertal besluttet skal være bindende for samtlige repräsentanter.
8. Beslutninger fattet paa denne maade har centralstyret og "Soc.-Demokr." strengt at befolge og haandhæve som partiets standpunkt, samt bestemt fastslaa, at fravigelse af samme er brud med partiets organisation.
9. Hvis nogen af partiets repräsentanter ikke vil boie sig for en fattet beslutning, kan jagen paaany forlanges optat til behandling og afgjorelse. — Skulde fremdeles alligevel nogen repräsentant optræ eller stemme i strid med det endelig vedtagne, skal jagen af centralstyret forelægges landsstyret, der har myndighed til at udelukke vedkommende fra partiets parlamentariske overlægninger indtil først afholdende landsmøde, der har endelig at behandle jagen.
10. Bestemmelserne i punkt 9 sidste afsnit kan ogsaa gjennem centralstyret anvendes ved fællesmøderne af kommunefraktionerne og de lokale partistyrer.
11. Aviser, som vil være partiets organer, skal antages som saadanne af landsstyret. Ingen nye aviser, der vil regnes som partiorganer, kan igangsættes uden landsstyrets samtykke.
12. Förändringar af disse löve kan kun ske paa et landsmøde med almindeligt flertal.

Gjøsteen fremsatte forslag om, at de foreslåede bestemmelser i § 9 ikke tages under behandling. Taleren fandt, at de ikke for øieblikket var nødvendige.

Magn. Nilsen henviste til, at centralstyret havde faat i opdrag fra det stedlige repræsentantskab at ta sig af denne sag, og aarsagen var man inde paa under behandlingen af beretningen. Taleren fandt det ganske paatrævet at ha faste bestemmelser, hvor det gjælder disse overordentlig vigtige ting. Men har man bedre forslag end centralstyret fik man sætte dem under debat. Af hvad der er passeret har landsmodet ganske vist en fornemmelse af, at noget maa gøres i denne retning.

Jensen: Den lange debat med fristene over fjoraarets begivenheder viser, at vi trænger bestemmelser angaaende parti-disciplinen. Dette var ogsaa berørt i ordførers aabningstale. Om vi skal ha tvangsbestemmelser eller være fri, som Gjøsteen sier, behøver vi ikke diskutere længe. Retningen paa landsmodet er givet.

Wahl talte mod Gjøsteens forslag.

Angell-Nilsen fremholdt som den almindelige opfatning, at forslag som i § 9 eller lignende maa vi ha vedtat, det var landsmodets hovedpunkt, nødvendigt af hensyn til partiets enhed.

Ugelstad var imod Gjøsteens forslag, sagen bør behandles.

Buen fandt dette spørsmaal saa omfattende, at man burde følge en noget ekstraordinær fremgangsmaade. Gjøsteens forslag maatte nedvoteres. Men man burde stemme over hvilket af de foreliggende forslag, centralstyrets eller det, der foreslaa fra den soc.-dem. forening skulde lægges til grund for behandlingen, samt at der nedsattes en komité til at gi en indstilling i sagen. De to forslag kunde sammenarbejdes.

Øsc. Pedersen fremholdt, at det gjaldt vore repræsentanters stilling i stat og kommune, om de skulde optræde mod et enigt centralstyre.

Moe-Johansen: Hvis vi rejser hjem uden at vedta bestemmelser i denne

sag, har vi begaaet en forbrydelse mod socialdemokratiet.

Gjøsteen hævdede som sin livserfaring, ikke alene at slige politibestemmelser er unødvendige, men de er til skade for partiet. Bover Pedersen at paastaa, at der i de 10 aar, vi har været med i kommunestyret har været mangel paa disciplin? I bagatelager havde der alene været delte meninger. Bestemmelserne er ikke enkle og greie, som de foreligger i de to forslag. Taleren var igaar blit nedstemt, skjønt han vilde indestaa for, at socialdemokratiet var enig med ham. Socialdemokratiet lever uden disse bestemmelser og lever bedre uden dem.

Sæbø tilsluttet sig Buens forslag og haabet, at Gjøsteens vilde nedvoteres.

Karlsgren syntes ogsaa, at bestemmelserne burde vedtages, fordi de der levet paa afstand længe havde set med forundring og misnoie paa, hvorledes visse af vore repræsentanter for frem. Taleren udtrykte sin forbauselse over, at disse herrer ikke var ekskluderet, men der var ikke adgang til det, fordi vi manglet disse disciplinbestemmelser som vi nu kan faa.

Braa: Det er alles mening, at noget maa gøres.

Magn. Nilsen fandt det ikke videre smukt af Gjøsteen atter idag at fremstille taleren som en mand, der havde mangfoldige standpunkter. Taleren havde i arbejdsrædsamfundet sagt, at han havde staaet tvilende, men at nogen bestemmelser maatte man faa.

Gilert Hansen og M. Jul. Salvorsten var enig i centralstyrets forslag.

Dr. Nissen benegtet, at nogen repræsentant havde handlet "mod centralstyrets enstemmige beslutning".

Holmen talte mod Gjøsteen, der kræves samhold af hensyn til organisationen i Kristiania og landet udover.

Øsc. Pedersen svarte, at centralstyret havde været enstemmig imod bevilgningerne til kongestas og kongeløn.

Øsc. Nissen havde talt imod cen-

tralsstyrets beslutninger, men boiet sig for flertallet.

Sæbo: Vore repræsentanter skal nok faa fuld frihed til at arbejde, men ikke sammen med høire og venstre.

Rnudsen var med paa, at sagen toges under behandling.

Mattsøn indsaar ikke andet, end at "politibestemmelserne" kun kom til at ramme dem, der ikke er socialdemokrater.

Griffen paastod, at centralsstyrets forslag, hvis man tænkte over det, var umuligt. Hvad den soc.-dem. forening foreslog var til nød acceptabelt. Grundtætningen i centralsstyrets forslag stred mod al demokratisk frihed. Vælgerne skal gøres umyndig, en repræsentant skal ikke agte paa, hvad de sier, men følge 7 mænd i Brogaden 7. Den stortingsmand, som gik ind herpaa, viste sig i samme øieblik uværdig til stortingshvervet. Kommunestyrets medlemmer og stortingsfraktionen faar hver for sig overlægge, hvad de skal gjøre og søge at flargjøre sin stilling.

Man vilde ha disciplin istedetfor det jamhold, som tænkende mennesker kunde etablere. Istedetfor den enkeltes vurdering af hvad de forskjellige sager var værd, vilde man indføre den brutale tvang. Intet vilde ødelægge partiet mer. De, der paa denne maade afhændet sin overbevisning, gav ikke taleren meget for. Man fik se at faa brug for hver enkelts tænfning, hver enkelts arbejde. Centralsstyrets 7 mænd maa ikke være overstorting i landet. En ordning som den foreslaaede er stridende mod alle retslighe mænds opfatning og de forpligtelser en stortingsmand paatar sig. Der var sager saa smaa, at man kunde boie sig, men det maatte bero paa min egen vurdering, hvor stor værd hver sag havde. Man opnaaet det samme som Ødland; her var et udmerket stidestykke. Man opgav troen paa den indre seiers magt, fordi man var ængstelig og ikke havde den levende visshed. Derjom centralsstyrets forslag vedtages gøres vi til stemmekvæg og vor bevæ-

gelse vil fløves. Den frie overbevisning maa være den drivende kraft.

Wahl henviste Griffens tale til det snak om sagsforeningstvung, som "Aftenposten" opvartet med og som Griffen visseelig havde kjendskab til. Socialdemokratiets tvang er ingen tvang for en renlivet socialdemokrat, men for de individer, hvis valgsprog det er, at vi alene vide! Naar disse nu fordret frit spillerum var det demokratiets sidste framvætræfninger. Vi maa alle beklage det som har hændt inden vort parti ijjor.

Jakobsen fremholdt det enige samarbejde som det bedste og eneste bindeled inden partiet. Hvis ikke forslaget vedtages, risikerer vi intet centralsyre at faa. Taleren henviste jærlig til bestemmelserne i 1. punkt.

Fru Strøm havde i centralsstyret ment, at disse bestemmelser var nødvendige, og efter Griffens optræden var hun endnu mer overbevist om deres nødvendighed. Naar Griffen henledet opmærksomheden paa, at repræsentanterne maatte følge sine vælgere i Tromsø, Trondhjem, Bergen osv., fik man erindre, at de socialdemokratiske repræsentanter paa alle disse steder havde ens interesser, NB. hvad angik socialdemokratiets almindelige principer. Og hvem er de 7 nede i Brogaden, som der lades saa haant om; det er vore tillidsmænd, valgt af delegerede fra det hele land. Det var nødvendigt for centralsstyret at faa sig anviset, hvad det skulde gjøre overfor disse, der ja: voter bare, vi boier os ikke alligevel.

Magnus Nilsen: Griffen burde læst forslaget, han vilde ikke da kunnet tale om, at centralsstyret skulde være overstorting. Centralsstyret bestod ikke af magtsuge og herskelystne mænd. Disse er valgt af landsmødet. Og naar man sier, at disse bestemmelser er unødvendige faar man huske at saan som organisationen er bygget, er det umulig at føre kamp udad uden som første betingelse at hævde, at mindretallet maa boie sig for flertallet. Bestemmelser som

forslaaet maa vi ha og de vil være af nytte, og det vilde være bedre at bruge vore evner og vor tid paa at se at forme disse bestemmelse for saa godt som muligt.

Buen: Bestemmelserne vil man ha, spørgsmaalet er, hvilket af de to forslag, der skal lægges til grund for behandlingen. Til Grifsen vilde taleren si, at den tvang han omtaler er den samme som organisationen paalægger alle. Og han trodde ikke, at Grifsen var saa absolut fremmed for tvang, stortingsfraktionen havde for været paavirket. Taleren vilde støtte tanken om fraktionernes egen selvbestemmelsesret. Organisationsmæssig tvang maa udøves saa langt som tanken i vort parti anerkjender den og anser den nødvendig og formaalstjenlig. Partiet skal være samlet i én vilje. Anbefalte, at der nedfattes en komité.

Rnudsen imødegik den fanatisme, der var kommen til orde over hans person. Taleren sigtet her til Buen og Meyer. De var selv medskyldige i lignende ting, som de nu paatalte. Der var ingen forskjel paa kongens og dronningens fødselsdag. Buen var selv medansvarlig for bevilgning til de foranstaltninger, som Kristiania kommune foretog hvert aar den 21. januar paa kong Oscars fødselsdag. Og hvorfor var det nu pludselig blit en forbrudelse at foreta noget lignende paa dronning Mauds fødselsdag? Personlig havde taleren aldrig stemt mod en ensl. centralsyrebeslutning. Her sigtes til et cirkulære og overfor dette havde taleren steilet, fordi det fortolket en beslutning, hvor centralsyrets medlemmer og "Soc.-Dem."s redaktion havde deltat i stemmegivningen. Det hører ingensteds hjemme. Centralsyret vil ha den største mulige magt, men vi skal alene ta sigte paa, at fraktionerne staar sammen og la majoriteten inden disse være det afgjorende. I beretningen var intet fremkommet mod kommunestyret. Det var ikke Kristianiaforhold § 9 vendte sig mod, men til repræsentanterne fra Nordland. Taleren fandt et hvert overskud paa Kristiania upaaføret. Ingen havde gjort saa meget som taleren

forat lægge de socialdemokratiske principer tilrette.

Moe-Johansen fandt, at landsmødet nu ikke havde raad til at opholde sig med Kristiania kommunens anliggender længer.

Gjostens forslag om ikke-behandling forkastedes med stor majoritet, hvorefter Buens forslag vedtoges. Den soc.-dem. forenings forslag besluttedes lagt til grund, og som komitémedlemmer valgtes Skaraas, Braa, Egede-Risken, Tranmæl, Chr. S. Rnudsen, Moe-Johansen, Holmen, Overgaard og Jensen (Tonsberg).

Mødet hævedes kl. 2.20.

Eftermiddagsmødet mandag.

Ordstyrer: Buen.

Ved protokollens oplæsning ønsket Joh. Hansen tilføiet, hvad ogjaa Magnus Nilsen havde udtalt i skoledebatten, at alle var enig i Gjostens og talerens forslag vedrørende skolespørgsmaalene, og naar disse ikke var medtat paa programmet var det, fordi dette derved antoges at bli for detaljeret.

Man fandt ikke at kunne gaa med paa denne tilføielse.

Den i formiddagsmødet nedsatte komité fremkom derpaa med sin indstilling:

Til "Socialdemokratisk forenings" forslag § 9 a, tilføies til slut "som partiets repræsentant", jaaledes:

Almindelige bestemmelser.

§ 9. a) Ingen vælges eller opstilles som partiets kandidat til noget offentligt tillidshverv medmindre vedkommende er medlem af en parti tilhørende faglig eller politisk organisation. Hvis nogen, der indehar offentligt tillidshverv, udtræder som medlem af partiorganisationen eller gjør brud paa organisationens principer, har vedkommende derved nedlagt sit mandat som partiets repræsentant.

§ punkt b forandres "centralsyrets samtykke" til "samtykke af vedkommende

samorganisations styre". Desuden udgaar den i parentesen indcirklede del, saaledes

b) Et partimedlem, som er udboteret af en partiforening, kan (ikke bli staaende i en anden partiafdeling og kan heller) ikke optages som nyt medlem i nogen saadan uden samtykke af vedkommende samorganisations styre.

I punkt c. indstyttes i tredje linje ordene "af centralsstyret".

c) Partiets stortingsrepraesentanter skal sammen med centralsstyret afholde møder, saa ofte det af centralsstyret maatte findes paakrævet eller naar nogen af stortingsgruppen anmoder derom, til planlægning af taktik og behandling af forslag der foreligger til behandling i stortinget. Det er centralsstyrets pligt at anordne disse gruppemøder, hvortil indvarsling sker af partiets sekretær.

Punkt d's andet punktum forandres saaledes, at det hele afsnit kommer til at lyde:

d) I disse møder skal saavel centralsstyrets medlemmer som stortingsrepraesentanterne afgi stemme; men hver inden sin gruppe særskilt. Kan der ikke opnaaes flertal for beslutningen saavel inden centralsstyrets som inden stortingsrepraesentanternes gruppe, foretages fællesvotering af begge grupper og bindende beslutning kan da fattes med to trediedels flertal.

Socialdemokratisk forening foreslog at sidste punktum skulde lyde:

"Og ingen gyldig beslutning kan fattes, medmindre der er absolut flertal for beslutningen saavel inden centralsstyrets som inden stortingsrepraesentanternes gruppe."

Jovrigt som Socialdemokratisk forenings forslag, nemlig:

e) En saaledes vedtaget beslutning skal være bindende for samtlige repraesentanter saavel som for centralsstyret og bestemmende for partiens politik.

f) Hvis nogen af partiets repraesentanter desuagtet ikke vil bøje sig for en saaledes vedtaget beslutning, kan sagen paany forlanges optat til behandling og afgjø-

relse. Og skulde fremdeles nogen repraesentant optræde i strid med det derved endelig vedtagne, kan centralsstyret udelukke vedkommende fra partiets parlamentariske overlægninger indtil først afholdende landsstyre møde der har endelig at udtale sig om sagen.

g) Hvad der er foreskrevet ovenfor i denne paragraf punkterne c, d, e og f skal ogsaa gøres gjældende overfor partiets tilidsmænd inden kommunesstyrelserne, naar det gjælder jager, der vedrører kommunen (kommunerne) og andre offentlige institutioner.

I alle kommuner udenfor Kristiania skal da by- eller amsorganisationernes styre træde istedetfor centralsstyret, og den centralsstyret i Kristiania tillagte myndighed og pligt skal paa samme maade udøves af de her nævnte lokalorganisationers styre i de ovenfor omhandlede anliggender.

h) Aviser, som skal være partiets organer, skal antages som saadanne af landsstyret (lands mødet). Ingen nye aviser, der skal regnes som partiorganer, kan igangsættes uden landsstyrets (lands mødets) samtykke.

Komiteflertallets indstilling var undertegnet af Knudsen, Tranmæl, Holmen og Skaraas.

En fraktion af komiteen bestaaende af Braa, Moe-Johansen, Overgaard og Jensen foreslog at ordene "men hver inden sin gruppe særskilt" udgaar af punkt d, ligesaa at ordene "saavel inden centralsstyrets som inden stortingsrepraesentanternes gruppe" udgaar af samme punkt.

Til punkt e. ønsket den samme fraktion tilføjet "og bestemmende for "Soc. Dem."s politik."

Braa indledet debatten. Naar der har været saa meget tale om tvangsbestemmelser, havde det aldrig været talerens hensigt at saa istand nogen tugthuslov. Men naar vi skal agitere udover landet for den socialdemokratiske politik, maa vi vide besked om den og først og fremst ha-

rede paa hovedorganets holdning. Centralstyrets mening maa faa sit udtryk i "Soc.-Dem.". Hvis saa stortingsfraktionen har sin mening, telegraferes denne gennem bureauet, og skal saa "Soc.-Dem." ta afstand herfra, dunkes vi i hodet af borgerbladene med de forskjellige opfatninger inden vort parti.

Der er fire magter: "Soc.-Dem.", centralstyret, stortingsfraktionen og endelig kommuniststyret. Det var taleren knusende ligegyldig, hvem der skulde ha den afgjorende indflydelse, der maatte bare ikke være noget konkurrenceforhold mellem dem. Der maatte være ensartethed i deres socialdemokratiske optræden. Naar disse magter tilfammen havde droftet en sag, fik man boie sig for flertallet, som overalt i organisationen og som her paa landsmødet. Alle vore sverd og bajonetter skal pege sammen mod udhret, vor fælles fiende, reaktionen, og ikke til hver sin kant, en i øst og en i vest. Kjernepunktet i forslaget er dette at beslutningerne hvordan de end fattes skal være bindende. Man fik holde inde med snakket om tyranni og ialfald ikke fremstille sagen som Eriksen at det er folk, som ikke tænker, der gaar med paa disse bestemmelser, og at de, der paa grund af at disse vedtoges maa ud af partiet, er de tænkende.

Angel-Li sen: Repræsentanterne bør ikke la sig stramme fra at stemme for de skarpeste bestemmelser i denne sag. Eriksens foredrag var en blanding dels af trusel og dels af haan. Det maa aldrig hænde, at vore repræsentanter indanker sin sag for almanne møder med et sammenstrab fra gaden, hvor vore bedste partifæller risikerer at bli udpebet. Ved at vedta bestemmelserne, vilde man jage alle tænkende mænd bort! Eriksen er for ung i partiet til at si dette. Disciplin er ikke det samme som at vi skal være stemmelvæg. Eriksen paastaar, at naar disse "tænkende" gaar ud af partiet, vedblir de at være socialdemokrater; nei, danner de egne fraktioner

dele de ikke det socialdemokratiske grundsyn. Eriksen vil være i overensstemmelse med vælgerne og kun staa dem til ansvar, men Eriksen har slem flig at ingen partifælle har forstaaet ham, selv ikke hans socialdemokratiske vælgere i Tromsø.

Localpressen maa ligelidt som "Soc.-Dem." komme i strid med vort principielle program. Vi kan vistnok tillade jærprogrammer, men disse maa ikke stride mod hovedprogrammet, det maa i saafald være en fejl i et af de to. Den arbejdende befolkning har forøvrigt ikke forskjellige interesser.

Vore mænd maatte ikke indgaa egne stab til venstre haand med en fraktion som er mod os.

I partiets historie er vi her i Norge som i andre lande kommet til et vanskeligt punkt, hvor der gjor sig forskjellige retninger gjældende, en der kræver "frihed" en anden organisationsmæssig tvang. At underkaste sig den sidste, har erfaringen andetsfedsfra vist sig at man staa sig paa. Vi fordømmer ikke de anderledetænkende, men de maa ikke handle i partiets navn.

Overgaard anbefalte det foreliggende forslag og paaviste den pinlige konflikt, der vilde kunne opstaa for Eriksen, der som stortingsmand hævdet, at han vilde stemme efter sin overbevisning og sine vælgeres mening. Hvis disse ikke falder sammen, hvad gjor da Eriksen? — I de kritiske tilfælde hvor vi skulde rette os efter "Soc.-Dem." fandt vi intet positivt at holde os til. Samarbejde mellem stortingsfraktionen, centralstyret og hovedorganet var haardt nødvendigt.

Dirigenten paapegte, at uoverensstemmelsen mellem de to komitéindstillinger kun angik punkt d's bestemmelser om fællesvotering, først efter jærskilt votering eller straks. Det foresloges, at udtrykket "Soc.-Dem." ombyttes med "parti-pressen" og tilføies punkt e, som nævnt.

Kringen havde sammen med Knudsen udarbejdet Soc.dem. forenings forslag, og fandt, at der nu fra komiteens side

kun var foretaget forbedringer. Men han vilde stemme mod hvert reglement. Der var to bevægelser oppe; en der søgte at skaffe et direkte valg, saa hver vælger inden fredens stød i rapport med repræsentanten, der i et og alt skulde være ansvarlig for ham, og en anden grundstrømning, der søgte at sikre parlamenterne mod al indflydelse udenfra, som de ansaa for skadelig. Arbejdernes indflydelse blev i tilfælde liden mod kapitalisternes. Centralstyrets forslagsstiller vilde saar stræbe i New York, hvor man hævder i de liberale, demokratiske og socialistiske ideers navn, at hver repræsentant skal være fri fra ydre paatryk. I Frankrig er enhver repræsentant kun ansvarlig for sine vælgere. I Tyskland er rigsdagsfraktionen saa stor i forhold til centralstyret, at den første dominerer den sidste.

Vi fik ikke bedre mænd i centralstyret end i stortinget. Bestemmelsen blir ikke et mistillidsvotum til tingmændene, men et mistillidsvotum til os selv. Taleren sluttede med at udtale det haab, at der maatte komme en tid, da vi var saa gode socialdemokrater, at vi aldrig tænkte paa at vedta slige reglementer.

Mattsson fastsatte sig ved slagordet de klare linjer, men indom disse ligger det praktiske arbejde. Taleren havde stemt mod at § 9 toges under behandling fordi den blev betragtet som rettet mod bestemte personer og bestemte begivenheder. Intet er fuldkomment, heller ikke den socialdemokratiske fraktion i kommunestyret eller i stortinget. Men vore stortingmænd og kommunemænd var fuldt paa hoi med partiets intelligens, mer har vi ikke at fordr.

De socialdemokratiske vælgere har selv fuld adgang til at udestænge personer, der er i strid med deres opfatning, ved ikke at gjenfølge dem, og taleren vilde ikke være med paa, at overlade denne disciplinærmyndighed til centralstyret. Dette havde mer end nok med sit organisatoriske arbejde ellers og med inden sig selv at

holde disciplin. Paa denne maade "gav man kejseren hvad kejserens er, og Gud hvad Guds er."

Kalva: "Disciplin er dumheden sat i højsædet" — sier Erikson. Det var en drol besyldning overfor organiserede arbejdere, der som før i sagsforeningerne, nu ogsaa i sine politiske foreninger, bygger hele sit arbejde paa solidaritetsfølelsen og disciplinen.

Hvor er der blit af samholdet, naar en stemmer for kongedømmet og en for republikken, en mod Karlstad sammen med nationalisterne. Lad de tænkende gaa, partiet er bygget paa det fælles og ikke paa enkeltmænd. Samvittigheden paabød Lind Johansen at stemme for juffertolden og ved lagslovens behandling for udvidelse af grundejernes ret. Fik vi flere slige samvittigheder, kunde vi si farvel til socialdemokratiet. Forleden blev det sagt, at udtrykket disciplin var laant fra militærvæsenet; men militærdisciplin og organisationsmæssig disciplin er to ting. Den første stiller den dag i udagt, da man skal trække slagterdragten paa og dræbe far og mor uden at tænke; men inden organisationen har jeg frihed til at fremlægge meninger, diskutere saa fyllerne synger, men naar sagen er uddebatteret, jaar jeg enten gaa eller boie mig for flertalsbeslutningen. Kringen nævnte to strømninger, der kunde vist nævnes tre og flere til. Havde det haand i Danmark, som haandte i Norge 1905, vilde vedkommende blit spændt ud af partiet. Erikson var den mest omtalte inden partiet og, kanske den dygtigste, og Det norske arbeiderparti gjordes ansvarlig for Eriksons optræden, det hjalp ikke at man fortalte at centralstyret havde tat afstand fra ham.

Lindqvist fik ordet, da han skulde forlade landsmodet. En af partivennerne havde ytret, at socialdemokraterne i Sverige ijsor stod i en ligesaa vanskelig stilling som socialdemokraterne i Norge. Den svenske arbeiderbevægelse styder en mægtig fart fremover og er sterkt baade i saglig og

politisk henseende. Den var rede til dobbelt attack, og den kunde ogsaa benytte de stærkeste midler, det vilde den aldrig kunnet gjøre uden bevidstheden om, at der var fællesinteresser i andre lande. At den svenske organisation naaet det gode resultat, beroet ikke alene paa det svenske arbeiderpartis egen styrke, — men paa de gode haandslag det havde modtaget fra de øvrige lande. Fra Norge var ifjor bleven sendt 55,700 kr. til de svenske kamerater og fra Danmark, Finland og Norge tilsammen 200,000 kr. Dette bidrog til deres feier og ogsaa til at de svenske organiserede arbejdere har kunnet være med og løse unionen, tiltrods for den haan, hvormed de modtes, som landsforrædere. Det var taleren en byndende pligt at nævne dette, idet han frembar sin personlige tak for samværet. Konervative blade i Sverige beskyldte taleren for at være for nordsjindet, ja født nordmand; men vi stræber alle mod det samme maal, denne følelse som bejelet os alle, enten vi tilhørte den eller den nation, skulde varme og begejstre os i vort arbejde.

Dirigenten, Buen, bad taleren medtage landsmødets hilsen til Sveriges socialdemokrati. Bølgerne gik høit i Norge selv efter unionens opløsning, men de bragte os bare nærmere de svenske arbejdere, som aldrig har staat os fjern.

Anderjen udtrykte sin forbauselse som organisationsmand baade over Kringsens og Griksens udtalelser. Kan man bli straffet, fordi vi bestemmer, hvem vi vil ha i vort parti? Vi tier ikke, hvorledes tingmændene skal stemme. Man maa i alle organisationer boie sig for majoritetten. —

Griksen syntes, man ofte hørte underlige ting. Mange vilde vistnok være enige i, at naar der raabes paa disciplin er der ikke mindre behov for selvkritik. Naar det blev sagt, at taleren hørte hjemme i "Aftspil", burde man erindre, at var der et sted, hvor han blev

fulgt og aldrig vilde bli modtaget, ja var det der. Kun paa ét punkt var der steet et brud paa socialdemokratiets principer, det var, da Lind-Zohansen stemte for suffertolden, og tal. havde selv i tinget sagt ham, at han derved krænkede det program, han offentlig havde erklæret at arbejde for. For atter at nævne Karlstad-overenskomsten var denne stridende mod talerens inderste overbevisning, det var uheldighedens og jammerlighedens politisk, som da kom til syne, og som siden ledet til, at vi fra samme side skulde narres kongedømmet paa. Naar man ikke følger partiets principer, skal man ud; men taleren ønsket at saa vide, hvad maal de enkelte mænd, som her striger op, har. Tal. havde hver dag kjæmpet for arbejderens ret. Det maa fastholdes, at den eneste ting, der gir samholdet magt, er den levende socialdemokratiske overbevisning og ikke papirbestemmelser. Soc. dem. forenings forslag kan vedtages uden stæde; men om centraltstyret ønsker den indflydelse over stortingssfraktionen, som det skal ha efter dets forslag, maa det se til at bli valgt ind i tinget. Hvis man fortsatte med mistænkeliggjørelse, fik man ikke bare noie sig med ord, men fremsatte et klart og bestemt forslag.

H. Jensen: Lad os lave regler, som kan praktiseres; viser det sig senere nødvendigt at gaa strengere tilverks, lad os saa gjøre det paa næste landsmøde. Tal. holdt paa fælles diskutering, men enkeltvis votering. Punkt b kan ikke gennemføres; man kan ikke udvortes af den saglige organisation paa grund af en politisk følelse. Men af den politiske organisation kan man udstodes, naar man saglig har forbrudt sig.

Osc. Pedersen: Vi vil ha en taktik. Der var stor principiel forskjel mellem de to forslag. Taleren vilde si, at vi havde lært meget af Knudsen, men lærergutten kan gaa forbi mesteren, og her er Knudsen paa den gale side. Centralstyrets forslag gjør ikke vore folk til stem-

mebæg. Naar der ikke var absolut flertal var ingen beslutning gyldig fattet.

— Eriksen behøvede ikke vente paa noget mistillidsvotum, det havde han allerede faat fra centralskret. Dette blir kun et forretningsudvalg og det skal ikke engang stemme i de sager det har ansvar for, hvis Soc.dem. forenings forslag vedtages. Det har vist sig i alle lande, at en ensartet taktik er nødvendig. Til hvad Krønnen talte om straffebestemmelse vilde taleren si, at det vel ikke havde været socialdemokrater som havde lavet dem. Centralskret tror, at disse bestemmelse er paatrævet af hensyn til partiets velsk, og sagsforeningsmænd vil ialfald stemme for dem.

Tranmæl havde fra sin forening tvungent mandat i denne sag. Naar Krønnen kaster Amerika ind i denne debat, beviser han ikke derved at bestemmelse som i § 9 foreslaaet er unødvendige. Til trods for straffeforbudene der ikke har opnaaet sin hensigt, er der vel intet land, hvor der findes en værre corruption end i Amerika. Men socialisterne derover kræver den stærkeste disciplin, en repræsentant maa paa forhøand skriftlig erklære sig villig til naarsomhelst at nedlægge sit mandat, naar dette kræves paa grund af uoverensstemmelse. En partifælle blev saaledes udstødt for at ha stemt for en militærbygning. Taleren var enig med Knudsen hvad komitéindstillingen angik.

Wahl onsket en forandring i bestemmelserne overfor sagsforeningsmedlemmerne i anledning af Jensen's ophævelse, at de ikke kunde praktiseres overfor disse.

Magn. Nilssen: Det er allerede oplyst, at Soc.dem. forenings forslag ikke kan vedtas i sin helhed. Centralskrets forslag var vel gjenomtænkt, men det afgjørende i dets hensigt var, at nogle bestemmelser i denne retning maatte vi ha; formen var ikke det afgjørende. Hensigten var heller ikke at komme enkelte personer tillids; forholdene i New York havde ikke taleren studeret.

Arneisen vilde støtte centralskrets forslag; man fik boie sig for flertallet. Bestemmelsen maa ikke ha tilfølg, at partifæller udvoterer af sin sagsforening.

Hertil sluttet ogsaa Myranæs sig. Knudsen — støttet af Joh. Hansen — fremholdt at det kom ud paa det samme om man sa "ikke optaes" eller "gaa ud". Dog sigtet bestemmelserne selvstændig ikke paa sagsforeningerne, hvor man selv bestemmer hvem der skal udvoterer. Der var talt om de 4 magter. Redaktøren var regjerende paa sit felt men bindes af "Soc.-Dem." statuter, saaledes at han kan afværges om han gjør brud paa partiets principer og taktik. Centralskret havde nærmest med administrationen af partiet, og maatte ikke ha nogen magt over stortingsfraktionen og kommune-fraktionen, men den burde dog være med at overlægge de forskjellige spørgsmål. Vore stortingsmænd og kommunemænd fik ikke blande sig ind i hinandens anliggender. Soc.dem. forenings forslag, som var besluttet lagt til grund for behandlingen, var det eneste brugbare.

Hornsrud henviste til den erfaring vi havde faat ved sommerens begivenheder og ved hvorledes venstre afviklet sig. Enten bygger vi paa organisationen, eller vi bygger paa enkeltmandsherredømme. Skal vi opstykke os eller ei? Vi staar alle paa klassekampens grundlag og vi ved vi vinder intet uden enighed. Spørgsmaalet var ikke samvittighedsfrihed; men spørgsmaalet var, hvem der skal ansees for at tilhøre partiet. I Frankrige stod man splittet i grupper, og nu maatte man se til at faa bestemmelser som kunde samle grupperne. Det var altsaa ikke som Eriksen sa, at slige bestemmelser vilde splitte; tværtimod.

Gaarder hævdet organisationsprincippet i modsætning til desorganisationen, idet han nærmere omtalte de af foregaaende taler nævnte forhold i Frankrige mellem Jauresister og Guesdister. Det var tydeligt, at nogle af landsmodets repræ-

sentanter tilhørte den revisjonistiske retning; Kringen havde dog mange gange nærmest optraadt som anarkist. Øjsteen talte om det værste demokrati, men man fik huse, at den almindelige stemmeret heller ikke i Norge var saa gammel, at man ikke var nødt til at lære af andre lande, der ogsaa var demokratiske.

H. Meyer: Griksen sier til Kalvaa, at han mangler selvkritik, men det rober manglende selvkritik hos Griksen, naar han henviser det af landsmodet valgte centralstyre til at søge stortingsmandsplads. Vi har de folk, som vi fortjener.

Kringen anførte at selvfølgelig ingen vilde ha været bedre tjent med saadanne bestemmelser end taleren, men han kunde alligevel ikke gaa med paa dem.

Jeppeesen oplyste, at hans partiforening var imod begge reglementsbestemmelser, fordi man ikke derved fik større disiplin. Regler som ikke kan overholdes, er værre end ingen regler at ha. Man fik aldrig en selvstændig mand til at boie sig for en fraktionsbeslutning. Der har været sagt, at hvis vi faar disse bestemmelser vil partiet gaa isyffer, og paa den anden side, at hvis vi ikke faar disse bestemmelser, vil partiet ogsaa gaa isyffer. Ingen af parterne havde ret. Socialdemokratiet kan under ingen omstændighed andet end vokse. Taleren havde oplevet at en fraktionsbeslutning var bleven sat mod 1 ft.; men siden havde man indrommet, at den ene havde ret.

Ugelstad fremholdt, at med hensyn til disse "to vidt forskjellige forslag" var modsætningen ikke saa stor, som man har gjort den til. Taleren vilde stemme for Soc.dem. forenings forslag. Man fik erindre, at i de fleste tilfælde vilde man under disse overlægninger mellem centralstyre, stortings- og kommunemænd være enig, fordi man kun kom til at behandle store og vigtige principspørsmål, ikke bagateller.

Anton Olsen støttet centralstyrets

forslag, i hvilket han ansaa der laa den bedste garanti.

Ved voteringen stemtes punktvis.

§ 9 a vedtoges mod 3 ft., b. vedtoges mod 1 ft. i følgende form: "Et partimedlem der er udvoteret af sin egen afdeling kan ikke optages i nogen anden partiforening, uden samtykke af vedt. samorganisations styre." Punkt c. vedtoges som indstillet. Ved voteringen over v. d. voteredes først over den komiteindstilling, der var afgit af Chr. S. Knudsen og som krævede $\frac{2}{3}$ majoritet for en bindende fællesvotering, dernæst den af centralstyret optagne komiteindstilling, der gik ud paa at anse en fællesbeslutning bindende, naar den var vedtat med almindeligt flertal, og dette vedtoges mod 44 ft. § 9 e blev vedtat mod 4 ft. og den foreslaaede tilføielse: "og bestemmende for partipressens politikk" vedtoges mod 5 ft.

De øvrige punkter vedtoges mod 1 ft. Og som følge af de vedtagne bestemmelser, udgaar af lovenes § 3 p. 8.

"Social-Demokraten"s statuter.

Fra Drammens arbeiderparti foreslaa følgende:

Drammens arbeiderparti foreslaar for landsmodet at forandre partiets love derhen, at "Social-Demokraten"s redaktør for fremtiden ansættes af centralstyret med 3 maaneders gjenbidig opsigelse, og ikke som nu vælges af landsmodet.

Paa styrets vegne.

Mathias Lindal,
i. t. sekretær.

Braa var anmodet om at motivere forslaget. Naar centralstyret ansætter alle andre funktionærer, kan det ogsaa ansætte redaktøren. Det vilde være den bedste hævedelse af disciplinærbestemmelserne og heldigt ogsaa for redaktørens egen skyld. Som forholdene nu er, er det et tvilssomt tilidshverv at vælges som redaktør paa 3 aar. Der var jo ogsaa indkommet kun 2 eller 1½ anføgning, som centralstyret ikke havde kunnet sætte sig ved. Hvis der f.

ets. horte i Grimstad skulde sidde en sagfører, som var en habil mand til stillingen, og han ansøgte, men blev kastet paa landsmodet, vilde han allerede ha odelagt endel af sin forretning. Men om han blev valgt, men efter 3 aars forløb ikke gjenvalgt, var forretningen spoleret. I lokalpressen ansattes redaktøren paa 3 maaneders gjenfaldig opsigelse. Derjom centralskyret ansætter hele "Soc.-Dem."s redaktionspersonale, var det som en Moses og "Soc.-Dem." Aron. Alle medarbeidere blev jolidarist ansvarlige. Naar der var fremkommet forslag om, at redaktøren ikke skulde vælges af centralskyret, som fra Drammen foreslaa, men af landsstyret, var der ikke her nogen principiel forskjel; spørgsmaalet var, om vi skulde sætte hele det sidste apparat i virksomhed eller om vi skulde ha fuld tillid til de mænd, der valgtes ind i centralskyret; dog funde taleren godt gaa med paa det ændrede forslag.

Ornæstads: Efter de nugældende statuter skal landsmodet vælge redaktør, men i tilfælde af, at han træder af, har centralskyret eller landsstyret ansættelsesmyndigheden. Denne er altsaa nu delt paa to hænder. At redaktøren kan fratræde, har vi set adskillige gange; han kan blot sende sin opsigelse til telegrambureauet, og dermed har han op sagt sin stilling.

Knudsen gjorde Braa opmærksom paa, at inden sagorganisationen modarbejder man de 3 maaneders opsigelse. Folk blir ekskluderet af sine sagsforeninger, naar de gaar ind herpaa. Naar redaktøren ansættes af centralskyret, kan vi risikere opsigelse af andre grunde end som af Ornæstads nævnt. Desuden blir det et indirekte valg. Og redaktøren kan ikke da ogsaa bli ansvarlig for landsmodet. Tal. mente, at forslaget ikke kunde praktiseres, hvis vi vil ha en mand, som er voksen; valget bør ialfald ha en bredere basis ved at redaktøren vælges af repræsentantskabet i Kr.ania; der vilde da bli

lighed med fremgangsmaaden andetsteds; "Soc.-Dem." er jo ikke mer end et andet partiblad.

Magn. Nilsen: Centralskyret mente, at Drammensforslaget ikke kunde antages, men at man vilde komme over ulemperne, hvis redaktøren valgtes af landsstyret. Forøvrigt var tal. fuldt enig med Braa i, at landsmodets valg af redaktør er uheldig.

Doc. Pedersen vilde, naar sekretæren gaar over til Braas forslag, gjøre opmærksom paa, at to af centralskyrets medlemmer i principet var imod enhver lovsforandring i denne retning, nemlig tal. og Nilsen. Vel var der ulemper ved landsmodets valg, men det vilde det ogsaa være, naar landsstyret skulde vælge. Vi burde komme mest mulig bort fra alle indirekte valg.

Nilsen: Landsmodet maa ikke fragi sig valgretten. Der var talt saa smukt om samarbejde mellem centralskyret og redaktøren, men det maa ikke komme did, at bladet redigeres af centralskyret og ikke af redaktøren. Naar denne skal ansættes af styret, kan en klif inden dette saa ham væk. Tal. trodde i modsætning til Braa, at en person nok vilde gaa til landsmodet, men ikke til centralskyret for at bli redaktør. Redaktøren er den største mand i partiet. Kr.ingen har aldrig sagt, hvorfor han sendte sin opsigelse til telegrambureauet.

Kalvaa: Det sies, vi maa ikke fragi os magten; men naar der foreligger et saadant forslag, maa der være en grund hertil. Under de ekstraordinære forhold i 1905 kom redaktøren bort to gange. Er han stukket væk? Tal. opfordret centralskyret til at gi en forklaring.

Gundersen kunde aldrig tro, at et radikalt landsmode vilde fragi sig denne myndighed. Forslaget fra Drammen var reaktionært. Lad os følge Nilsens raad og selv udtæke partiets vigtigste mand.

H. Jensen var ikke enig i forslaget, men fremholdt, at man i tilfælde i det mindste fik lade repræsentantskabet i

Kr. å vælge redaktor. At overlade valget til landsstyret var for kostbart.

J. tre bemærket, at det ikke var sagt, vi fandt en redaktor her paa mødet. Men centralstyret maa ikke vælge redaktoren.

Joh. S. Hansen opfordret særlig de udenbys repræsentanter til at være forsigtig med at fragi sig en magt, og endnu var der ingen grund dertil.

Rich. Hansen: Det var taknemmelig at tale til landsmødet i ordelag, som at de ikke maa fragi sig sin magt. Men spørsmålet var, hvilken ordning der var heldigst. Det er centralstyret, som udover landet ansees for at ha ansvar for bladet, og det ansætter alle dets medarbeidere. Men blot redaktoren, bladets første medarbejder, skal landsmødet ansætte.

Holmen: Med hjemmel i disjunktionsbestemmelserne behøves nu som redaktor bare en mand, der kan skrive ortografisk.

Dirigenten, Buen, tog en stærk reservation overfor den sidste talers opfatning af en redaktors gjøremaal. Mænd, som staar i spidsen, maa være selvstændige og rige paa initiativ. Det nytter ikke at ha nikkedukker paa redaktionskontorerne.

Magnell: Man maa nu løbe fra den ene til den anden og spørge, om man skal faa en artikel ind i bladet. Der er ikke tale om, hvem der har ret eller uret.

Magn. Nilsen hentydes, det var sørgelige forhold, som Magnell havde erfare under de nuværende tilstande og beklaget dr. Nilsen, som kaldte bladet et lilleblad; det kunde vel ikke være saa æresfuldt at være redaktor da? Det hele var et vraktigt spørgsmål. Det mest demokratisk var selvfølgelig, at hver mand udover landet stemte paa redaktor; nu er det overladt denne forsamling og denne kan igjen overlade valget til en anden. Kringens fratrædelse skulde taleren efter nærmere konference ikke komme ind paa i denne forbindelse.

Kringen: Jeg tror, at landsmødet hverken bør frastrive sig retten eller ansvar for at vælge redaktor. Til en let

stilling vil der være mange ansøgere, men til en vanskelig saa. Men tal. vilde, for man nedstemte dette forslag, opfordre Hornsrud til at redegjøre for, hvorfor stillingen er blit, som den er. Hvad journalistik angaar, kunde taleren maale sig med hvem som helst. Det evindelige centralstyre skal røde med alt. Det bestod baade af dygtige og udygtige folk; men til redaktor trængtes en mand af aand, det aandsfuldeste af, hvad der eksisterer. Ordføreren var en konstitutionel konge, som saa snart han kom ind paa livets omraade kom ind paa andres omraade.

H. Meyer fremsatte forslag om lukkede døre, men da Hornsrud ikke for sin del onstet det, tog forslagsstilleren sit forslag tilbage. Mødet toges pause fra kl. 1/29—9.

Aftenmødet mandag.

Hornsrud: Jeg skylder at oplyse, at jeg underhaanden har talt med Kringen, der ja, at hans udtalelser ikke gjaldt mig personlig, men selve stillingen. Jeg skal ikke redegjøre for, hvorfor Kringen er traadt tilbage! Det er han selv nærmest til; jeg har ialfald intet at oplyse. En dag kom der gennem telegrambureauet meddelelse om, at Kringen fratraadte sin post efter saa og saalænge at ha været medarbejder og saa og saa længe redaktor af bladet. Og taleren havde ikke da anelse om, hvad der laa under, og havde ikke til den dag idag faat rede paa det. Kringen blev oieblikkelig indvarslet til centralstyrets møde. Kringen udeblev. Imidlertid fortsatte han redaktionen til i sommer. Da sit taleren brev fra Tøkerud om, at Kringen var reist til Snaasen. Taleren, som var paa Modum, forlod da sin ager og sit kjobmandsskab for at supplere den defekte redaktion. Da Kringen kom tilbage, søgte han permission for at skrive en landsmaalsbrochure, ja han. Permissionsandragendet blev ikke indvilget. Siden indgav han regulær opsigelse og nogle dage efter nedla han sit arbejde som

redaktør. Vi spurte os selv hvad grunden kunde være. Kringen redigerte selv ind i protokollen sine motiver, der siden er blit jendt rundt til landsstyrets medlemmer. Taleren trodde ikke, Kringen vilde vælte reddegjørelsen over paa sig. Hvis taleren blev spurrt, hvad han personlig trodde var Kringens grund til fratrædelsen, vilde han ikke med sin bedste vilje vide, hvad han skulde svare. Han havde hørt, at Kringen i taleren saa en konkurrent til redaktørstillingen, noget han aldrig havde været eller nogenfinde vilde bli. Der maa være andre grunde. Kringen selv sier det er stillingens egen skyld, og naar han nævner forholdet mellem ordføreren og redaktøren, er det ikke personerne, men institutionerne det gjælder. Det kan ikke rettes den bestyldning, at det er paa grund af paragraf 9, som først dette møde har vedtat, at der i redaktionen ikke har været plads for tænken- de mænd, men at det hele er en blot og bar mekanisme. Centralstyret er ikke en kraftstation i denne forstand. Partiet bygger nedentra — men toppen maa være i overensstemmelse med den organiske rod.

Magnus Nilssen oplæste dokumenterne vedrørende denne sag.

Chr. Johansen: Det sies, at vi ikke behøver frygte noget for Drammensforslaget; men det er Kristianiafolk, som udgjør centralstyret; og taleren kunde ikke anbefale lovændringen, selv om det blir landsstyret som faar ansættelsesmyndigheden. Man vil komme til at drive paa med ansættelser.

Gundersen anbefalte det ændrede Drammensforslag og mente, at man ikke risikerte noget derved, tværtimod ligger der en garanti i det.

Nilssen (Drammen) hævdede, at dokumentationen havde bevist en ting, og forslagsstillerne havde maaske havt indsigte i den fortvilede stilling som redaktøren var fædt i; det mest betryggende mod slike fallamiteter var at vedta forslaget, der bod en stærk nok garanti, naar landsstyret skulde

foreta valget. Det betød intet brud i denne forsamlings magt.

Osc. Pedersen: Nu gir urvælgerne repræsentanterne deres mandat og disse har ikke lov at overlade det til andre. Mere og mere indirekte valg betyr reaktion. Det var ikke saa, at ingen inden centralstyret var mod forslaget.

Magnus Nilssen udtalte, at han med Ormestad havde anset denne ordning for den bedste; men de mest agressive i debatten tilhører ogsaa centralstyret. Han maatte protestere mod den stilling af redaktionsforholdene som Kringen havde git; taleren havde aldrig forlangt jagtkundskab i redaktionsanliggender. Centralstyret trakter ikke efter magt og indflydelse.

Kringen: Drammensforslaget knæsetter indirekte valg. Det var ikke jagt centralstyret kjendte bedre kandidat til redaktørstillingen end taleren, og sæt at han blev valgt, og 3 dage senere indtræder en storpolitisk komplikation; kræver han saa, at landsstyret skal indkaldes, har ikke styret raad til at betale de 1000 fr., og han befinder sig paa gængende grund. Galt er det ogsaa at vælges af en institution og være ansvarlig for en anden. I "Borvårts" havde man en redaktionskomité. Mest upraktisk var det, at landsstyret valgte redaktør, derefter kom forslaget om centralstyrets valg og bedst var det, at landsmødet valgte manden inden sin egen midte.

Ormestad havde en grund, hvorfor han vilde stemme for Drammensforslaget, nemlig at lovene allerede indeholder bestemmelser, der blir at anvende, hvergang redaktøren reiser til Snaasen. Landsstyret kan vælge skriftlig. Det var ikke en udemokratisk fremgangsmaade. Landsstyrets udenbys repræsentanter havde flertal, saa der var intet at frygte for hvad centralstyret angik. Den værste ulempe ved redaktørvalget var nu, at stemningen paa landsmødet var det afgjørende. Den røde traad i debatten var en misbilligelse af alt, hvad centralstyret angik, og gjælder dette

det nuværende styre er der anledning til at gi det tilfjende ved valgene.

Talberg fandt Kringens fratræden i sin orden efter den meget pene opsigelse. Stem Drammensforslaget ned! Man ser den fine nerve, som ligger i det.

Kalvaa spurgte, hvordan det hang sammen med Kringens fratræden, som var kommet op i forbindelse med Drammensforslaget. Har nogen forstaaet grunden i den forklaring Hornsrud gav, saa ræk haanden iveiret. (Jngen efterkom opfordringen.) Er forholdene i Kristiania, i "Social-Demokraten" og centralsstyret af den bestaffenhed, at vi maa fralægge os retten til at vælge redaktør, maa vi vide aarsagen hertil. Personlig var det taleren ligegyldigt om de rette vedkommende vilde svare om de blev yderligere provoceret; men han kunde ikke være med paa forslaget fra Drammen.

Tollerud kunde ikke være til tjeneste med oplysninger om, hvorfor redaktøren var aftraadt eller hvorfor situationen var blit som den var. Men da taleren havde noget kjendskab til redaktionsforholdene, skulde han gi nogle oplysninger. Som funktionær i bladet vilde han konstatere, at det med de jmaa virkemidler, man der havde til raadighed, aldrig har været nogen let sag at fremstille en avis, som en selv eller andre kunde være tilfreds med; han forstod ogsaa godt og maatte som repræsentant paa landsmødet istemme de udtalelser, der hævdede, at vort blad led under mangler, som det maatte være vor opgave at søge afhjulpet. Aldrig i de 6 aar tal. havde været anjat i bladet, havde dog arbeidet været saa vanskeligt som i det sidste aar. Krisen ifjor stillet i og for sig store krav til en avisredaktion, selv en, som virket normalt. Men værre blev det, naar den mand, der er valgt til at ha ledelsen af og ansvaret for bladet, er fraværende fra sin gjerning i lange tider, netop som de mest afgjørende begivenheder indtræffer slag i slag og der paa staaende fod maa tages standpunkt i situationer saa vigtige som de overhodet kan

forekomme i et lands politik. I saadanne tider kan styremanden ikke forlade sin post, uden at det medfører paatagelige ulemper. Og redaktør Kringen havde været meget fraværende i det sidste aar. Den 17. juni reiste han til Stockholm — det var i dagene omkring urtima rigsdagen. Derfra skrev han endel — sikkert udmærkede — korrespondancer, men det er nu ikke godt at sidde paa mange miles afstand og lede et blads politik. Han kom igjen den 1. juli, og derefter skulde tal. ha nogle dages ferie. Den 15. juli fik tal. besked om at indfinde sig dagen efter, da Vidnes skulde paa grænsevagt. Tal. modte op, og Vidnes reiste. Om morgenen to dage efter meddelte Kringen i telefonen, at han skulde reise paa ferie samme dags eftermiddag. Overfor tal.s foresstillinger om det uheldige i at ta ferie netop nu, svarte K.: "Du faar greie det som du kan. Jeg maa reise." Og han reiste og blev borte til 30. august. Tal. skrev oieblikkelig til Hornsrud, som indfandt sig efter et par dages forløb. Netop i dette Kringens fravær indtraf de svenske villaar med grænsefæstninger og fornøet henvendelse, ligesom den første folkeafstemning, der kun ved den yderste anstrængelse fra arbeiderpartiets formands og "Social-Demokraten"s side reddedes fra at bli totalt forjuset af de reaktionære. Tal. havde fundet det nødvendigt at meddele landsmødet disse faktiske oplysninger. Han havde aldrig søgt hverken redaktørstillingen eller nogen anden plads i redaktionen og det var heller ikke uden store betenkeligheder, at han efterkom centralsstyrets anmodning om at overta den ansvarshavendes stilling til landsmødet, som den hensigtsmæssigste ordning i oieblikket, dengang K. i begyndelsen af december erklærte ikke at ville fortsætte. Den kritik, der var fremkommet over bladet, var han til en vis grad taknemlig for, skjønt han ikke kunde frigjøre sig for indtrykket af, at kritiken for endel var ensidig og lidt uberettiget. Om Drammensforslaget vilde tal. ikke udtale sig.

W e l s hævdede pressen som den vigtig-

ste faktor i organisationen, og henviste til den tyeste presse, der ikke var at foragte, naar hensyn toges til de vanskelige forhold. En helstøbt organisation og en helstøbt agitation maa udgaa fra centralskyret. Om vi vælger et centralskyre og en redaktor, virker de hver for sig. Man skulde ikke bare beklage de oplevelser, man havde haft med vore tingmænd, det er disse, som har gitt stødet til, at vi er kommen saa langt raa dette landsmøde. Taleren redegjorde derpaa for, hvorledes partifredsinddelingen var i Berlin, disses formænd og partiskyret vælger redaktionen, og de er ikke bange for at stikke op de nødvendige linjer og heller ikke om hele redaktionen gaar sin vei. Der er disciplin overalt.

Gunder sen kunde ikke anbefale, at redaktorvalget overlodes Kristianiarepræsentanterne. "Social-Demokraten" er et hovedorgan; dets redaktor bør være landsvalgt og det blir han efter det ændrede Drammensforslag.

Eben Matts son: Det var selvfølgelig landsmødets mening, at det vilde ha oplysninger, som kunde være til nytte for debatten. Det er klart, at man paa begge sider sidder inde med oplysninger. Er det meningen vi skal gjette os frem? Det er hverken rigtig for centralskyrets eller redaktorens vedkommende, at de holder inde eller noier sig med hentydninger. Taleren vilde ha en ansvarlig mand i spidsen, og vilde derfor stemme imod Drammensforslaget.

Kringen: Derjom J vedtar Drammensforslaget er videre oplysninger unødvendige.

Dirigenten, Buen: Er det meningen dermed, at mødet skal tilkjøbe sig disse oplysninger?

Magnus Nilsen: Matts son sier, at det ikke skal lykkes centralskyret at indbilde denne forsamling, at det ikke sidder inde med oplysninger i affæren Kringen. Der bør være grænse for, hvad man kan si ogsaa om centralskyret, man faar tro det som forelægges gennem den officielle protokol.

Angell-Olsen fandt det rart, at man skulde gaa paa jagt efter oplysninger. Grunden er selvfølgelig, at redaktoren og centralskyret ikke har kunnet arbeide sammen.

Moeskau indsaar ikke andet, end man forst komme ud af usøret maatte stemme for Drammensforslaget.

Moen kunde endnu ikke erklære sig villig hertil. Selv om forholdene er gode andsteds, hvor den foreslaaede ordning praktiseres, er her intet fremført for, at vi behøver at forlade vor praksis.

Sæbo beklaget opvaften mellem centralskyret og redaktoren og anbefalte, at redaktoren for hovedorganet vælges af landsmødet, det er meningsløst at centralskyret skal gjøre dette.

Rich. Hansen havde kun fremholdt, at det var berettiget, at centralskyret var med at bestemme, hvem der skulde være redaktor for "Soc.-Dem."

Karlgren anbefalte Braas forslag, hvortil Talsberg bemærket, at han maatte ha en feil opfatning af sagen og opfordret atter forsamlingen til at stemme Drammensforslaget ned.

Halvorsen havde været i tvil, men fandt af rent praktiske grunde at burde gaa med paa Drammensforslaget.

Dirigenten: Redaktoren vil aldrig undgaa kritisk, hvordan vi stiller os.

Drammensforslaget jaldt med 99 mod 68 stemmer.

Valgene.

H. Meyer oplyste paa valgkomiteens vegne, at den intet forslag havde angaaende redaktorvalget.

Sæbo: Det maa fræves, at denne forsamling nu betænker, hvad den gjør. Den nuværende redaktor havde man faat indtryk af havde været for veg. Vi faar forsøge at finde ud det bedste. Taleren vilde blandt vore bedste prøvede mænd foreslaa Jeppeesen til redaktor og var overbevist om, at hvis det lykkedes at bevæge ham

til at overtage stillingen, vilde det bli til gavn for partiet.

Angell-Olsen mindet om redaktørvalget for 3 aar siden, og situationen var heldigvis ikke nu saa slem som dengang. Man burde ikke indlade sig paa jagt efter flere redaktøremner. Kringen kunde være en bra mand, men pasjet ikke i stillingen. Det var ikke bare mandens skyld, men ogsaa deres, der valgte ham. Vi maa samle os om Zeppesen, hvis indvendinger ikke kan være saa store, at vi behøver at tage hensyn til dem.

Bløtt anbefalte Zeppesens valg og ligesaa Jacobsen (Fr.stad), der var glad over paa faldrebet at stotte dette valg. Han fik ikke anledning til at stemme.

Zeppesen hret, at naar han hørte det gale, han havde gjort, talte det blot til hans ære. Forslaget til redaktørstillingen kom ikke overraskende paa taleren, da han jo paa forhaand vidste, hvilke journalistiske kræfter, man raadet over; men jo mer han havde overveiet sagen, jo mer indsaa han, at han var udstiftet til hvervet. Redaktøren indehavde den ærefuldeste post, og taleren var en ærgjerrig natur, men dog ikke saa ærgjerrig, at han vilde overtage den, naar han med sig selv ikke følte, at han kunde fylde opgaven. Redaktøren er den mand, som staar ved kompasjet, og han kan ikke altid vente, til centralstyret gir ham hjælp, men maa bruge sine evner, kundskaber og kraft paa bedste maade. — Den evnerigeste, kundskabsrigeste og den største personlige kraft, som partiet eier, trænges i denne stilling. Den tid, som taleren kunde afse udover sit daglige stræv, stiller han altid til partiets disposition, men det var hans overbevisning, at han ikke kunde paata sig en redaktørs hele ansvar.

De to ansøgninger til redaktørstillingen referertes, for at sagen formelt kunde være i orden, nemlig Gausdals fra Tromsø og lærer Joh. Johansen.

Knudsen fremholdt, at det var sikkert nok, at der kræves andre betingelser for en redaktør af "Soc.-Dem." idag end

i 1886, fra hvilken tid og udover Zeppesen var redaktør. Men han forstod dengang at hævde sin stilling, tiltrods for at han havde med et helt konjortium af aktionærer at gjøre. Det kunde heller ikke stiles, at for 3 aar siden var Zeppesen villig til at overtage redaktionen, kanske ikke fordi han ansaa sig posten helt voksen, men paa grund af sine gode journalistiske egenstaber. Han kjendte selvfølgelig ogsaa da sin begrænsning. Redaktøren maa kjende programposterne paa fingerispidsene og kjende partiet ud og ind, og det gjør Zeppesen, som ogsaa redigerer vårt hovedorgan dengang, redaktionen var gratis. Vælger vi Zeppesen, vil han ikke unddrage sig.

Sæbo syntes, at Zeppesens bestendighed gjorde ham bare endnu mer fortjent; han var en prøvet og gammel socialdemokrat, en af dem, der altid havde staat med ræfset ryg.

Kringen kunde ogsaa anbefale Zeppesen, og han vilde ta imod valget; men paa næste landsmode vil han være ødelagt, hvis han ikke stiller sine betingelser. Det er ikke dygtighed eller udygtighed det kommer an paa, men forstaaelsen mellem den valgte og vælgerne. Betingelserne maatte gjælde løn, medarbeiderstab osv. Med fattigmandskost følger aandsfattigdom. Hvis han ikke betinger sig 6000 kroner om aaret og tillæg hvert aar, saa han kan si, nu gaar det godt, vil Zeppesens blad bli værre end det, som nu var kræsteret.

Myrnæs vilde ta afstand fra den udtalelse, at Kringen ikke var habil til redaktørstillingen; han kunde ikke være enig heri efter i mange aar at ha læst "Soc.-Dem." Men en løn paa 2000 kroner er ikke forsvarelig.

Johansen (Fr.stad) fremholdt som sin egen opfatning, at hvis Zeppesen vælges til redaktør, vil det valg saa tilslutning fra hele talerens distrikt.

Eilert Hansen syntes ikke, Kringens eksempel var opløsende. Det er ikke bare det økonomiske, som kan bruges for og mod stillingen. Under de nuværende forhold

skal der stort personligt mød til at overtage redaktionen. Dette besidder Jeppesen, selv om han ikke efter den kritikk, som har været ført, kan tiltræde stillingen med store forhaabninger. Jeppesen som redaktør vilde hjælpe paa "Soc.-Dem."s økonomiske status. Der var talt om "aanden i Krania", og at det ikke var hyggeligt for de udenbys at rejse hjem og fortælle om forholdene her; taleren vilde spørge Sæbo, hvad det er for en slet aand, han mener.

Rich. Hansen henstillet til forsamlingen ikke at diskutere Jeppesens kvalifikationer. Det var unødvendigt.

Eriksen fandt heller ikke stillingen forhaabningsfuld. Men hvis Jeppesen skal bringes til at modtage valget, bør villighedsprocessen paastandes.

Angell-Olsen rettet en appel til Jeppesen om ikke at fastholde sin vægring.

Overgaard syntes ikke, han kunde stemme paa en mand, som ikke kan og vil modtage valg. Hertil sluttede Møestau sig.

Kringen foreslog, at man skulde indstille "Soc.-Dem."s udgivelse et aar.

Angell-Olsen hævdede, at han forstod nok lige saa godt som Eriksen, og Sæbo tilføjet, at man med god vilje skjønte, naar en mand negter absolut eller ikke. Paa landsmødet har vi allerede spildt megen tid, saa om vi skulde risikere at vælge paa nyt igen, hvis Jeppesen afslaar, efter at han er valgt, vil ikke det spille saa stor en rolle.

Dirigenten nedla en protest mod, at tiden skulde optages med slikt, Kringen tæstet ind i debatten.

Gjølsteen kom tilstede og spurgte, om ikke Kringen var villig til at modtage valg.

Kringen: De oplysninger, jeg kunde give, vilde været af mer interesse for forsamlingen end mig. Men jeg vil ikke modtage valg hverken som redaktør eller viseregut i "Soc.-Dem."

Overgaard spurgte atter, om Jeppesen stillet sig til valg eller om han frabad sig som Kringen.

Eriksen: Vi er nu i det lykkelige tilfælde, at Jeppesen er tilstede, og han faar da klart tilkendegive, om han vil vælges eller ikke.

Dirigenten, Buen, vilde som repræsentant pege paa den betydningsfulde tid vi gik imøde i valgaaret. Det var en vigtig tid for Det norske arbeiderparti, og dette venter af Jeppesen, at han sluger i sig alle betænkeligheder og klarer den nuværende situation for os.

Jeppesen oplyste, at naar han under den sidste diskussion havde forladt salen, var det fordi det kun var pinligt for taleren at sidde og høre paa, at hans person blev debatteret. Han havde forøvrigt intet at tilføje til, hvad han før havde udtalt, selv ikke efter Buens appel. Taleren havde stemt mod Drammensforslaget, men det saa nu ud til, at situationen krævede, at vi overlod valget til styret.

Buen vilde paany tage ordet som repræsentant. Vi sit visnøst respektere, hvad der fremkom fra kandidaten, men i en saadan sag er der to parter; vælgerne faar ogsaa saa lov til at si sin mening; forsamlingen bør gaa til valg.

Overgaard vilde nu gennem dirigenten forespørge, om Jeppesen var villig.

Valgkomiteen konstitueres, og man freder til afstemning paa redaktør.

Derefter skulde valg paa ordfører foregaa.

Hornsrud vilde ikke under nogen omstændigheder lade sig vælge.

Djeterholt foreslog da Oscar Nissen, hvortil Eriksen fuldt ud kunde slutte sig; det er manden, som vi trænger.

Nissen: Det tror ikke jeg. Hvis taleren blev valgt, kunde han bli nødt til at gaa ud af partiet.

Buen foreslog Knudsen.

Knudsen vidste ikke, om han skulde opfatte dette som spøg eller ikke. Efter de voldsomme angreb paa taleren var det umulig for ham at gaa ind i centralstyret, og endnu mindre mening var der i at vælge ham som ordfører.

Buen høvdet forsamlingens ret til at øve kritisk; den havde kanskje ivoi nogen hver af os.

Griksen svarte dr. Nissen, at spørsmålet, om han duger eller kan vælges, skal forsamlingen besvare.

Ugekstads fandt, at der ikke var noget i veien for at gjøre med ordførervalget det samme som med redaktørvalget.

Nissen: Den logik er gal. Da kan man jo stemme paa vor nuværende ordfører. Underhaanden var der sagt tæleren, at ingen Karlstadmand skulde indta nogen tillidspost i partiet.

Buen vedtjendte sig den udtalelse, og han personlig havde gjort det forbehold, at ingen, der var imod Karlstadoverenskomsten, skulde faa hans stemme.

Osc. Pedersen foreslog Ormestad, der erklærte ikke at kunne modta valg.

Angell-Olsen kunde heller ikke stemme paa en, der anbefaltes af en Karlstadmand.

Jensen (Tonsberg): Jeg ved, naar jeg kommer hjem og fortæller, at vi ikke har faaet gjenvalgt Hornsrud, faa er dette den sorgeligste meddelelse. Hornsrud var den brede trykghed i vort parti, som Steen i sin tid inden venstre.

Gundersten bemærket i anledning af, at Lian var foreslaaet til ordfører, at han var for lidet kjendt i partiet, og tal anbefalte Knudsen eller Nissen.

Lian støttet sammen med J. Hansen Knudsens valg og frabad sig for sit personlige vedkommende at komme i betragtning.

Griksen replicerte til Angell-Olsen, at det var høidepunktet af ængstelse, at han ikke alene ikke kunde stemme paa en mand, som var faa og faa, men heller ikke paa en, der anbefales af en, der er faa og faa.

Joh. Johnsen og H. Meyer anbefalte Nissens valg. Sigefaa Dalberg.

Arnejen fremhævet, at Nissen var den eneste mand, som stemte mod folkevevningen. Pedersen sier, Nissen boier sig

for flertallet; men Nissen er ikke en disciplineret mand; han skjældte os ud, fordi vi godtjendte Karlstad.

Pedersen kunde ikke stemme paa en, som var med ved kongemodtagelsen.

Til viceformand foresloges Knudsen og Lian.

Angell-Olsen fandt, at det var en stor fordel, at ledelsen for den saglige og politiske bevægelse knyttedes nær sammen. Derfor vilde han anbefale Lians valg til viceformand.

Som redaktør valgtes E. Jøppesen med 147 st. Dernæst havde Kringen 13 st. Salt afgaves 179 stemmer, hvoraf 9 blanke.

Som formand valgtes Oscar Nissen med 91 st. Dernæst havde Chr. H. Knudsen 52 st. Salt afgaves 168 stemmer.

Som næstformand valgtes Chr. H. Knudsen med 82 st., dernæst havde Lian 70 st. Salt afgaves 153 stemmer.

Som sekretær gjenvalgtes Magnus Nilsen enstemmig.

Som øvrige medlemmer af centralstyret valgtes:

Fru Marta Lynæs med 124 st., forretningsfører Jonas Rygaard med 74 st., sekretær J. Karlgren med 60 stemmer.

Som suppleanter til styret valgtes mekaniker Edv. Svendsen, smedker Oscar Pedersen, kassierer Ar. Torres, Randsolf Arnejen og stomager M. A. Bakke.

De øvrige medlemmer af Landsstyret blev:

Martin Tranmæl, Ultrondelagen, Ab. Moe skau, Smaalenene, Angell-Olsen, Bergen, Torgeir Braa, Buskerud, Johan Gjostein, Stavanger, P. Moe-Johansen, Malesund, A. Buen, Trondhjem, P. H. Salvig, Bratsberg, Chr. Johansen, Hamar, og Ar. Høiem, Narvik.

Suppleanter: Aug. Olsen, Fredrikstad, A. Nilsen, Drammen, Skog-

mo, Nordre Trondhjem og D. Ryn-
jveen, Gjøvik.

Som repræsentanter til det internatio-
nale bureau valgtes J. Gaarder, Dram-
men og adjunkt Wolf, Bergen.

Repræsentant til Arbeidernes aktie-
trykkeri blev ekspeditor Ugelstad.

Som revisorer valgtes P. A. Pet-
tersen og Joh. Regnell; suppleanter Sverre
Jversen og H. Østerholt.

Som rejseudgifter for den fra Narvik
valgte repræsentant anfaa Narviks repræ-
sentanter det for tilstrækkeligt, om gennem-
snitssummen for, hvad der gaar med til
de andre repræsentanter, blev dem be-
vilget.

Dagsordenens øvrige punkter.

Under optællingen af stemmesedlerne
gik man over til dagsordenens punkt 8 og
9, nemlig om læregutforholdet
ved de mekaniske verksteder og
de i dette forhold almindelige
kontrakter og om folkepensions-
sagen bør gjøres til demon-
strationsdag den første mai?

Til det sidste bemærket dirigenten,
at det var for sent i aar, da centralskyret
allerede havde udsendt sit cirkulære i an-
ledning maidemonstrationen.

Formernes fagforening, Ber-
gen, udtalte i anledning af disse sager
følgende:

Da anvendelse af læregutter ved de
mekaniske verksteder er begyndt at ta et
foruroligende omfang til fortrængsel af
voksne arbejdere, og da de almindelige
læregutskontrakter — ialfald for hervæ-
rende verksteds vedkommende — er af
en saadan art, at de virker til stæde og
jaa for læregutterne selv, finder foreningen
det høilig paafrævet, at landsmødet be-
slæstiger sig med denne sag, saa at der
gennem centralskyret eventuelt kan bli tat
de fornødne skridt til at søge forholdet
ændret, f. eks. ved ad lovgivningens vej at
jilre læregutterne ved de mekaniske verk-

steder den samme eller lignende betryg-
gelse som den, der i kraft af haandverks-
loven kommer læregutter i andre sag
tilgode.

Ligesaa fremjendes paa vegne af For-
mernes fagforening her følgende hen-
stilling:

- 1) Centralskyret anmodes om at bringe
folkepensionssagen til behandling paa
19. landsmøde.
- 2) Det henstilles til centralskyret at søge
landsmødets udtalelse om betimelig-
heden af, at folkepensionssagen gjøres
til demonstrationsdag paa 1. mai.

J anledning heraf udtaler foreningen,
at den ovenfor omtalte omfiggribende over-
anvendelse af læregutter i snart sagt alle
sag, med deraf følgende fare for, at vel-
tjente arbejdere i en altfor tidlig alder
og efterhaanden i større og større antal
blir jat paa bar bakke, gjør det mere og
mere paafrævet, at der for at møde fol-
gerne heraf optages et ihærdigt arbejde til
fremme af folkepensionssagen.

Ryggaard foreslog følgende:

1. Partiet sørger for, at dets repræ-
sentanter i stortinget maa søge efter bedste
leilighed at arbejde for, at de forskjellige
sag inden den mekaniske bedrift kommer
ind under haandverksloven, og da særlig
for, at lærlinge inden saadanne bedrifter
ikke maa tillades at arbejde paa afford i
læreaarene, men erholde en tilstrækkelig
uddannelse i sine sag, i lighed med hvad
der fordres af lærlinge inden haandverks-
sagene, om fornødent med tvungen svende-
prøve.

2. Endvidere maa partiets repræsen-
tanter i stortinget virke hen til, at en pen-
sionslov for gamle arbejdere snarest mulig
kommer istand, da det mer og mer for
hver dag viser sig, at arbejdsgiverne af-
stediger arbejdere længe for disse har op-
naaet 60 aars alderen, selv om mange
af dem er arbejdsføre; og ingen andre
arbejdsgivere vil indta saadanne i ar-
bejde igjen uden i tilfælde for en langt

lavere betaling end tidligere, hvilket er til stor flade for den hele arbeiderstand.

3. For med saa meget større kraft at saa den arbeidende klasse til at slutte sig om kravet folkepensionsjagens snarlige gennemførelse foreslaaes, at den sag gjøres til demonstration hver 1. mai, indtil sagen er gennemført.

Taleren redegjorde i et længere foredrag for de mislige tilstande for arbeiderne ved de mekaniske værksteder.

Dirigenten mente, at sagen kunde overføres centralskyret, men straksen optog forslag om, at den henvises til sagorganisationen til udredning og behandling. Dette forslag vedtoges med 43 mod 42 st., efterat Hansen, Carlsen, Bergesen, Skogmo, Talberg og Torp havde talt ordet.

Folkepensionsjagen som 1. maidemonstrationsdag besluttedes overført centralskyret mod 2 st.

§. 10 paa dagsordenen angik agitationen:

- a. Finder landsmodet det formaalsstjælt, at der oprettes barneforeninger inden den politiske arbeiderorganisation?

Saaafald henstilles til modet at fatte bestemmelser om plan for samme.

- b. Jællens emissær for N. D. B. og partiet.
- c. Oprettelse af et 2—3 maaneders kursus i Nordland til uddannelse af foredragsholdere i de nordlige amter.

Spørgsmaalet a. foreslaa fra skyret for Nofs arbeiderparti, der udtalte:

Som motiv for omhandlede spørgsmål tillader man sig at paapege den store procent unge personer af begge køn, der gaar tabt, idet de borgerlige partier ved sin sint anlagte virksomhed bortleder barnets tanker om forholdet til samfundsforholdene. Videre tillades paapegt: De engere arbeiderpartier faar sin barneforening (medlemsalder 8—16 aar), der ledes af interesserte, villige personer inden partiet, ved siden af de mulige brugbare

inden foreningen, der sig at udrette noget i en eller anden retning.

Centralskyret foreslog, at spørgsmaalet om oprettelse af barneforeninger bør overlades til de stedlige organisationer til overveielse og mulig realisation. Dette vedtoges enst.

§. b. og c. foresloges overført skyret til overveielse og afgjorelse.

Overgaard fandt at kunne gaa med herpaa af hensyn til, at tiden var saa langt fremstreden. Men taleren vilde gjøre det tillæg, at man burde udsende agitatorer, der samtidig kunde virke for afholdsagen.

Agge: Man bør udsende agitatorer, som enten agiterer for afholdsagen eller som idetmindste under mindst mulig af spiritus paa sine agitationsrejser. Taleren vilde undlade at paapege eksempler.

Berge støttet Overgaards forslag. De vanskelige agitationsforhold i Nordland, økonomisk set, vilde derved afhjælpes.

Dirigenten fremholdt, at partiet udsendte dem, der talte for partiets program, og nu naar dr. Nissen var ordfører, havde man garanti mod det heromtalte. Det hændte sjældent, at et forslag kunde virke mod sin mening.

Centralskyrets forslag vedtoges enst. Overgaards forslag vedtoges med stor majoritet.

Viterfundsforlaget angaaende kommuneprogrammets punkt 8 besluttedes ikke behandlet.

De øvrige sager paa dagsordenen besluttedes efter dirigentens forslag overført skyret til overveielse.

Sidste punkt paa dagsordenen var bestemmelse af sted for næste landsmode i 1909.

Der foreslaa indbydelse fra Bergen, hvor landsmodet ikke havde været afholdt siden 1894. I 1909 vilde Bergensbanen være færdig.

Rnudsen foreslog Kristiania.

Ligeledes forelaa forslag om landsmodets afholdelse paa Hamar, og dette vedtoges.

*

Modets høitidelige afslutning.

Den nyvalgte ordfører vilde først takke det afgaaede centralstyre, særlig de to mænd, paa hvem arbeidet havde lagt. Saa vilde han takke forsamlingen for det talrige fremmøde og udtale haabet om et godt samarbeide mellem det nye styre og organisationerne landet udover i den mer end almindeligt vigtige tid, vi gif imøde. Vel hjem og lad os til høsten je tilbage paa et godt valg.

Chr. S. Rnudsen: En ting kan vi ikke undlade, nemlig at takke dirigenterne og sekretarerne, der udførte et arbejde vanskeligere end nogen kunde forestille sig, der ikke selv havde været sekretær eller dirigent.

Jeppeisen: Vi skylder en partifælle en speciel tak. Under debatten var det sagt, at redaktøren indehavde den vigtigste post, og vi havde faat et indblik i det tunge arbejde i "Social-Demokraten"s redaktion. Her havde Tøkerud trukket det tungste læs. (Med demonstrativt bifald sluttet landsmødet sig til denne tak.) Dernæst — fjortatte taleren — havde vi i vor midte to svenske partifæller, som havde holdt ud til det sidste. Han vilde takke dem, for at de havde været her og ønske, at det svenske socialdemokrati fremdeles maatte vokse med den fart som hidtil, saa de snart kom i besiddelse af det blanke vaaben: den almindelige stemmeret.

Wi ch m a n vilde tiltrøds for den sene natteime efter de mange dages anstrengende arbejde saa si nogle ord. Der hersket uvisshed blandt norske partifæller om, hvorledes den socialdemokratiske riksdagsgruppe havde stillet sig til det berømte 100 millioner laan, som vi ifjor alle vidste, hvad meningen var med. De social-

demokratiske repræsentanter i kamret havde sammen med Norges ven Hedin talt mod og stemt mod de 100 millioner. Den vigtige beslutning om folkevæbning vilde saa betydning for andre lande, og spørgsmaalet maatte komme op paa socialdemokratiets internationale kongres. Med tak for samværet ønsket han alt godt for partiets fremgang i Norges land.

Egede-Rissen vilde rette en personlig tak til den afgaaede ordfører, og uden at kunne tale paa nogen flortingsfraktions vegne, vilde han kun fremholde betydningen af de konferencer demie hidtil havde haft med Hornsrud, og for talerens personlige udvikling som socialdemokrat skyldte han ogsaa Hornsrud megen tak.

M. Rissen vilde ogsaa takke Hornsrud for hans arbejde, for ingen vidste bedre end partisekretæren, hvilket stort arbejde han havde nedlagt i bevægelsen. Brevet vil komme, naar han er gaaet af.

Hornsrud takket for den tillid, der var vist ham i de forløbne valgperioder; det hadde aldrig stortet paa vilje fra hans side. Vi slutter nu med indledning til valgagitationen, og han vilde ønske det nye styre tillykke i kampen mod reaktionen, som vi paa forhaand vidste skulde komme. Den nye arbejdsdag er ikke demokratiets, men i den vil de reaktionære kræfter arbejde sig ind i det arbejdende folks lommer, for ikke at si længere.

R. Arnesen: Som offere for ifjor sidder en mand, Jensen, indepærret i Sverige, og Høglund skal saa samme skjebne saa snart han blir fri. Det er nok til at kunne fængsles. Med de svenske delegerede vil Norges ungdom sende en hilsen til ungdomsbevægelsen i Sverige.

S. Meyer vilde takke viceformanden og de øvrige fratrædende styremedlemmer, hvem vi skyldte meget for at vi slap saa godt ud af 1905, som vi gjorde.

Buen folte sig forvisset om at ha alle udenbys med, naar han takket partifællerne

i Arania for samværet. Vi har maattet ta haardt paa dem og gjør ingen undskyldning herfor, det var vor ret. Fra det ioinesaldende fremstidt som dette landsmødes forhandlinger fremfor andre har præget af, kunde vi gjøre os berettiget haab om en fortjat velst i kultur, velst i viljer.

Angell-Olsen: Den svenske socialdemokratistiske presse var den bedste agitator isfor. De norske journalister forstod bedst, hvilke vanskeligheder den havde i sit arbejde, og vilde gennem dens svenske repræsentant paa dette landsmøde jende en hilsen og tak til de socialdemokratistiske journalister i Sverige.

Jeppe sen takket de udenbys repræsentanter for deres nærvær, og paala dem i en poetiskdyldt blomstrende tale, at de nu ikke maatte reise hjem for at hvile paa sine laurbeer. Til samme tid som reaktionnen faar vind i seilene, faar ogsaa oppositionen og ungdommen luft under vingerne. Ungdommen har et lysere syn paa fremtiden.

Lad os da tilbage til hytterne gaa for at pleie vor aand og styrke vor hjel, til der er blit en helt af hver eneste træ!

Hermed erklæredes. Det norske arbeiderpartis 19. landsmøde for afsluttet.

Klokken var kvart over tre.